

România literară

REVISTA DE LECTURĂ

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

21 - 27 decembrie 2004
(Anul XXXVII)

50

În cadrul ediției
din 15 decembrie
a
Întîlnirilor
"României literare"

Premiul
CARTEA
ANULUI
2004
a fost decernat
volumului

SEPTUAGINTA

GENEZA • EXODUL
LEVITICUL • NUMERII
DEUTERONOMUL

COLEȚIA NOUA BIBLIA
POETICĂ

Desen de eleva Oana Maria Constantinescu

Brad cu promoroacă

Vine iar Crăciunul, brad cu promoroacă,
Uite toată noaptea au cântat de zor,
Și aleșii zilei și lumea săracă,
Vile și canale, blocuri, străzi, popor.

Vreau să-ți cânt Isuse și eu o colindă,
Și încerc cu teamă instrumente vechi,
Vinul e pe masă, vâscul sus, la grindă,
Mâna mea-i pe coarde, sunetu-n urechi.

Bun venit în casă, ramură solzoasă,
Scutură-mi tu ace și în așternut,
Brad din Bucovina, neaua ce se lasă
Lin peste obține, tainic început.

Brad dintr-o pădure, mai în sus de Dorne,
Scândură prea moale pentru un sicriu,
Greu se trece apa, înghețate borne,
Seva de sub coajă e un sânge viu.

Intră-ne în inimi, brad cu promoroacă,
Retezat din munte de sătenii niși,
Cât în jur sunt sănii, răs și chef de joacă
N-a murit copilul îmbrăcat în giși.

Vârful tău sălbatic ar putea să treacă
Prin tavane joase, prin planșeul greu,
Știu că plânsul lumii niciodată seacă
Dar acuma parcă plânge Dumnezeu.

Gotică natură, brad, elan, măsură,
Toate se îndreaptă numai către cer,
Flacăra aprinde flăcări, zbor, arsură,
Săgetând ca saltul unui pui de jder.

Vârf semeț de turlă sau de baptisteriu,
Vii din Dolomiți, ori chiar din Carpați,
Alpi-i treci prin pasul unui stins imperiu,
Candelabru, sfeșnic, ceară, luminați.

Uriaș în frângerii, brad cu promoroacă,
Tu pe pârtii luneci, la sfârșit de an,
Lemn de mănăstire, în lumini te-mbracă
În Constantinopol și în Vatican.

Dumnezeu se naște la un ceas de seară,
Spiritul, Mariei l-a cerut un trup,
Carnea preacurată, mărul din cămară,
Neatins de dinții pofticioși de lup.

Vine iar Crăciunul, brad în promoroacă
Uite toată noaptea au cântat, în cor,
Galaxii și nove, pasărea pe cracă,
Să-L primească-n iesle pe Mântuitor.

Adrian POPESCU

Structura demografică a țării – despre care se vorbește rar și doar în cadrul competiției „cine e mai social-democrat și dă pensii mai mari” – explică voturile incredibil de multe acordate mafiei pesediste. Spaima de nou, întretinută la modul isteric de aparatul de stat, îi determină pe dezmoșteniții soartei să se bulucească și să voteze compact în favoarea împilatorilor. E un vot irațional, veți spune, dar cu atât mai puternic. E votul în favoarea încremerii, a speranței de a bloca societatea la acest moment când – au ei impresia – cineva, Tătuțul, încă se gândește la ei.

Marea mea dezamăgire sunt, însă, românii din străinătate – așa-numiții căpșunari. S-a creat iluzia că, trăind într-un mediu impregnat de democrație, ei vor dobândi instantaneu o mentalitate diferită de aceea a județelor din care provin. Ne-am înșelat profund. Doar în jur de treizeci de mii de români care lucrează în străinătate au mers la vot. Unde sunt milioanele de cetățeni despre care se spune că au populat mari părți din Spania, Franța sau Italia? Să fie și asta o minciună propagandistică?

Dar poate că realitatea e și mai dureroasă: animalizați de mizerie, pentru ei s-ar putea să nu mai conteze decât propria, meschina, mărunta prosperitate. Doar o parte infimă a lor par să-și dea seama că într-o țară săracă precum România economiile lor se vor evapora cât ai bate din palme. Suta de euro pe care, probabil, ar fi trebuit s-o cheltuiască pentru a se deplasa în orașele unde existau circumscripții electorale o fi fost considerată un sacrificiu prea mare pentru a-și exprima dorința de schimbare. După cum îmi povestea un prieten, șansele „căpșunarilor” de a se contamina de modelul democratic occidental sunt extrem de mici. Cu puține excepții, ei trăiesc într-un fel de colonii semi-

penitenciare, departe de civilizație, în condiții de viață care numai la democrație nu-i face să se gândească.

Există, însă, și o categorie extrem de numeroasă a românilor care deși nu sunt admiratori ai pesedeilor au ajuns, cu vremea, să profite de pe urma lor. Firmele de servicii, contractorii și subcontractorii de construcții, reparații sau comerț au prosperat în urma temenelelor făcute mărimilor zilei. Distribuitorii de toate soiurilor fac bani buni lucrând cu administrația. În mod

mocrației. „De ce să-mi pierd vremea la vot, că ăștia oricum or să mă fure!” – aceasta este propoziția pe care-am auzit-o în campania electorală cel mai frecvent. E greu să-i contrazici după ceea ce s-a întâmplat la 28 noiembrie. Ar fi însă o tragedie națională ca această mentalitate de învinși încă înainte de a intra pe teren să persiste. Și probabil că ea va deveni modelul comportamentului al viitorilor ani.

O vorbă iresponsabilă, dar extrem de populară, afirmă că slaba prezență la vot a românilor

responsabili a fost posibil să se audă tot mai isteric voci ale extremismului și ale narcozei numite „corectitudine politică”.

Ar fi însă de dorit ca toți acești „neimplicați”, toată această adunătură pasivă să fie consecventă cu sine. Adică să nu pretindă beneficiile democrației – așa alterată cum este ea în România. Cei care n-au votat ar face bine să nu se mai vaite că lucrurile merg prost, că li s-a făcut scârbă de România. La fel și clasa pasivilor de pe margine, care sprijină cu cinism o clasă politică rapace. În

trecerea anilor, dar și din resentimentul pentru cei care, de bine, de rău, în acești ani au reușit să-și facă o situație ceva mai bună. PSD-ul s-a dovedit mare maestru în a specula spaimile și fobiile acestei majorități ce nu contribuie cu absolut nimic la PIB, dar care-l devoră cu o rapacitate de pești pirahna. E însă dreptul meu de a nu mă lăsa șantajat, de a replica apăsător acestei clase declassate. Nu-mi fac iluzii că un biet articol dintr-o revistă culturală va ajunge la vreunul dintre ei. Dar măcar pentru proprii liniște interioară îmi permit măcar luxul de a spune ce cred.

S-a văzut, mai ales la turul al doilea al prezidențialelor, politica absolut oneroasă a UDMR-ului. Slaba participare a maghiarilor spune două lucruri: primul, că minoritatea maghiară e departe de a împărtăși idealul unei Români democratice, și doi, că actuala conducere a formațiunii este una prin excelență clientelară. În rest, să ne vedem cu toții în Europa! Mai ales acum, după ce ungerii din România au apucat să simtă gustul amar al trădării fraților de peste Tisa, în care-și puseseră mari speranțe. Or, la comportamentul duplicitar arătat în această perioadă, nu mă mir că posesorii de buletin maghiar nu au vrut cu nici un chip să aibă de-a face cu ei.

Victoria nesperată a lui Traian Băsescu – împotriva căruia s-au ridicat toți cei evocați în acest articol – e o gură de aer proaspăt într-un mediu politic infectat. Să sperăm că declarațiile sale din campanie vor fi puse în practică de urgență. Pentru început, ar trebui clarificat cum e cu furturile de la parlamentare. Dacă Băsescu se lasă păgubaș, nu va fi un semn bun pentru începutul său de domnie. Dușmanul de moarte al lui Băsescu nu e, în acest moment, PSD-ul, ci funestul model Constantinescu. ■

contrafort
de Mircea Mihaies

Colonia semi-penitenciară

Recentele alegeri parlamentare și prezidențiale au dovedit, dincolo de ceea ce se vede cu ochiul liber – amorul bolnăvicios al românilor pentru stânga – și forța incredibilă a administrației. Din acest punct de vedere, PSD-ul este marele învingător nu al alegerilor, ci asupra României. Clobit la vârf, el continuă să funcționeze perfect la orizontala societății și de-a dreptul senzațional în subterane. Complicitatea de-o viață a oamenilor de aparat cu șefii lor din sistemul politic comunist s-a cimentat puternic în condițiile de după 1989: din relații de subordonare, ele au devenit relații de conlucrare. Corupția pe scară largă, de la bacșș la devalizare de bănci, s-a dezvoltat nestingherit pe fondul conlucrării într-o ticăloșire al aparatcilor.

logic, ei au tot interesul să păstreze canalele de comunicare cu actualii funcționari, canale pe care sutele de miliarde de lei circulă cu incredibilă dezinvoltură.

În ce privește tineretul, el continuă să rămână marea enigmă a tranziției. Incapabil să se organizeze (unde i-ați auzit glasul în afara stadioanelor și a concertelor de manele sau rock?), se complăce într-o imaturitate cu nuanță de iresponsabilitate. Resentimentari în cel mai bun caz, tinerii nu sunt deloc convingși de eficiența mecanismelor de-

e un semn de normalitate, că nici în democrațiile stabile prezența la urne nu depășește cincizeci-cincizeci și cinci la sută din electorat. Tehnic vorbind, lucrurile stau așa. Numai că în acea lume funcționează foarte bine instituțiile. În plus, nu am impresia că Occidentul ultimelor decenii a câștigat în coerență prin refuzul multora dintre cetățenii săi de a vota. Dimpotrivă, cred că problemele din ce în ce mai greu de rezolvat ale democrațiilor vestice provin și din indiferențismul unei păături largi a populației. Pe fondul neimplicării cetățenilor

ce mă privește, m-am săturat de bătrânetul (nici eu nu mai sunt chiar tânăr!) care continuă, de spaima sărăciei și-a mizeriei, să decidă viitorul copilului meu. M-am săturat să mi se ia impozite cocoșătoare doar pentru a le redistribui babelor care, în fața blocului, lansează cele mai aberante informații despre puținii politicieni care vor binele țării.

Că există o doză imensă de cinism la populația de vârstă a treia, nu trebuie să ne mirăm. Ea provine din inevitabilul conservatorism instalat o dată cu

România literară®

Director:

NICOLAE MANOLESCU

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director adjunct
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef
OANA MATEI - secretar general de redacție
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.
Redactori asociați: IOANA PĂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.

Corectură: CONSTANȚA BUZEA (pag. 8, 14, 21, 24, 26, 27, 30, 32), SIMONA GALAȚCHI (pag. 1, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 31), ECATERINA IONESCU (pag. 3, 6, 7, 12, 23, 25, 28, 29), NINA PRUTEANU (pag. 2, 4, 5, 9, 10, 11, 13, 15).

Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU.

Tema numărului: Cui îi e frică de luna decembrie? (doamnei Marina Constantinescu)
Tehnoredactare computerizată:
IONELA STANCIU, OANA MATEI.

Introducere texte: GEORGETA GHEORGHIU.
Imprimit la S.C. ANA-MARIA PRESS
Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102.

București, Of. poștal 33, cp. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, RO87BRDE445SV13759804450. Cont în valută: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, RO87BRDE445SV11989444450 (USD) și RO87BRDE445SV11920914450 (EUR).
CORNELIU IONESCU (director administrativ), MIRONA LAUDĂ (economist principal), GHEORGHE VLĂDAN (difuzare, tel. 212.79.86).
Secretariat: SOFIA VLĂDAN.

Corespondenți din străinătate: RODICA BINDER (Germania), GABRIELA MELINESCU (Suedia), LIBUŠE VALENTOVÁ (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista România literară este editată de Fundația România literară cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editorilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

Cui îi e frică de luna decembrie?

Au dispărut precum cîrțile

E tîrziu în noapte. Mestec într-o oală o fierură oarecare. Mă uit pe geamul de la bucătărie și văd fînturi din casele vecine, cărămizi netencuite, cabluri suspendate, luminițe chioare, ici, colo, fumul care iese, drept (el), pe coșuri. Sînt orele cînd pot să plîng. Liniștea din jur mă lasă să dau filmul înapoi. Ca în fiecare decembrie. Filmul vieții mele. Acesta și nu altul. Ce aș fi fost astăzi dacă nu exista Timișoara, București, 21, 22 decembrie? Profesoară, cercetătoare, șomeră, fugeam din țară... N-am să știu niciodată. Mă zăresc în flash-uri, în zeci de ipostaze, pe baricade, în zeci de experiențe, aventuri, încercări. Acum sînt claustrofobă și am agorafobie. Și sînt tot mai tristă, în fiecare an din cei cincisprezece care au trecut. Mă simt tot mai singură, mai izolată, îi văd pe mulți tăcînd, înfricoșați. Din nou ca înainte. De ce? Prin trenuri lumea îmi face semn să tac, că se aude ce vorbesc, amici doctori sau profesori din provincie și din București îmi spun că habar n-am ce înseamnă persecuția politică directă, condiționările de tot felul, umilințele, lecțiile primite de la niște neicanimeni, cabinete închise, nepromovări pentru că nu aderă. Asist neputincioasă la spectacolul grandios al oportunistului și al oportuniștilor, al mediocrității absolute, al ticăloșiei. Imaginația mi-a fost îngeuncheată. Ca și tranziția, la noi totul este original. O aroganță sufocantă, insuportabilă, manifestată tot mai acut, mi-a transformat acești ultimi ani într-un coșmar. Înainte, apele erau mai clare, conținutul lor, mai cunoscut. Înainte, orice formă de rezistență însemna un pericol real pentru tine sau pentru familie. Însemna moartea sau spălarea pe creier, teroarea zilnică, înnebunirea, amenințarea, hărțuiala, exilul. Acum, nu. Deși, în ultimii patru ani, tot mai mulți ziarști, și nu numai, au încasat-o zdravăn, la propriu. Și totuși.

Ca peste tot în societate, și în cultură, amestecul valorilor autentice, incontestabile cu cele conjuncturale

mi se pare că a atins apogeul în acest interval. S-au petrecut lucruri rușinoase, ru-și-noa-se, incredibil de grave, festivisme, decorări la grămadă, valori cu nonvalori, s-a apelat la propaganda ieftină, de clică, proletcultistă, la minciuna ordinară, la lingușitorii și osanale pentru care Ceaușescu ar fi invidios. În funcții culturale importante au fost puși mulți dintre cei care au slujit cu nespuse de multă și cunoscută sîrguință regimul comunist pînă pe 21 și 22 decembrie, care ne-au adîncit în întunericul peșterii în care am fost condamnați să trăim, făcînd ca sistemul comunist să meargă uns. S-au cheltuit bani mulți, mulți, fără criterii, în găști, s-au proclamat succese de răsunet mondial, în teatru și nu numai, s-au realcătuit coruri care să preaslăvească nerușinat izbînzile înfăptuite. Reflexele s-au trezit iute. După ani de exercițiu, nici n-a fost prea greu. Am simțit încercările nedelicate de a mi se pune pumnul în gură în poziții estetice ferme, pentru cronici adevărate - care nu au amestecat argumentele artistice cu atitudinea mea politică - pentru că nu-mi plac găștile și pentru că am memorie. Am fost denigrată cu voluptate. Doar pentru că nu-mi place să cînt în astfel de coruri. De fapt, la nivel planetar, provincialismul acesta comportamental are o miză mică, iar derizoriul în care se lăfăie este ridicol. Și totuși. Am suferit fizic. Am simțit că mă descompun, că-mi cad bucăți de carne pentru nedreptăți flagrante petrecute în jurul meu, pentru dirijarea opiniilor, pentru articole comandate și fabricate, ca înainte, pentru sforile trase deja fără perdea, pentru atîta sfidare și manipulare, pentru injuriile zvîrlite în stînga și-n dreapta cu sentimentul autorității supreme și eterne al unei puteri inepuizabile, pentru desființarea revistelor, pentru bugete preferențiale, calculate după bunul plac afișat cu dispreț, pentru propulsarea hilară a unor artiști de mîna a doua și a treia pe culmile gloriei închipuite, pentru atîta micime și criză spirituală. Pentru toate acestea și pentru încă multe altele trebuie dată socoteală. Este înspăimîntător să vezi cum se cultivă răul cînd în decembrie '89 au murit oameni. AU MURIT OAMENII! Dacă nu ar fi fost sînge, probabil că altfel puneam accentele. Cum se poate înșă? De unde atîtea resurse pentru atîtea mîrșăvii? M-am retras, fără să abandonez, moral și spiritual, profesiunea și credința mea. E mult mai igienic. Spectacolul privit de la distanță este fabulos. M-am întrebat de ce am încasat atîta bătaie și înainte și după '89? Și atîta umilință? Și atîta dezamăgire? De ce mi-au fost uciși colegi, de ce mi-au fost bătuți prieteni și necunoscuți? De ce se uită atît de repede? De ce s-a strigat la mineriada din 13-15 iunie „Moarte studenților! Moarte intelectualilor!” Ultimii patru ani au readus frica. Și spaima de libertatea interioară, de dreptul firesc de a-ți spune părerea, de a te confrunta polemic. De a gîndi altfel, suplu, rafinat. „Cine nu-i cu noi, e împotriva noastră!” a funcționat mai abtîr ca oricînd în ultimii patru ani. Umăr la umăr, tovarășii și-au reconstruit o lume cu mult mai frumoasă decît au visat și decît au avut parte înainte. În '89 s-au ascuns, au dispărut precum cîrțile. Dar nu pentru mult timp.

În Decembrie 1989 a curs sînge

Am avut norocul să pic într-o grupă excepțională, la Facultatea de Filologie a Universității din București. Am avut șansa să am profesori excepționali, modele umane și profesionale, cărora le voi aduce mereu, ca tuturor dascălilor mei, plecaciunea și recunoștința mea. Înainte de vacanța de iarnă din 1989, cînd colegii din provincie plecau acasă, am repetat cu teamă, prin sălițe și poduri din facultate, colinde. Colinde adevărate, pe care le cîntam ca la carte, pe voci, în canon. Am și astăzi caseta. Pregăteam, de fapt, un cadou pentru profesorii pe care îi adoram. Cînd a început REVOLUȚIA la Timișoara, am fost strînși și

înghesuiți, ca oile, în Amfiteatrul Odobescu. Ni s-a comunicat că nu avem voie să mergem mai mulți de cinci pe stradă. Nu era să ne împiedicăm de o asemenea aberație! Vizitele au fost împărțite în două zile, 20 și 21 decembrie, drumurile grupate în funcție de zone, legături și mijloace de transport. Eram așteptați și omeniți cum se cuvine. La fiecare popas, cu capetele prin calorifere, încurcați în sîrme și antene, unii peste alții, profesori și studenți, ascultam Europa Liberă. Ne rugam și plecam mai departe. Colindele noastre ne uneau, ne întăreau, ne făceau să ne simțim liberi. LIBERII! Cîntam și în scări de blocuri - în Cartierul Primăverii, în bloculețele mici dinspre Televiziune, nu a ieșit nimeni; luminile se stingeau și se auzeau cheile cum se răsucesc, sec, în broască - printre blocurile din Drumul Taberei, la ora două noaptea - era deja 21 decembrie - zburau pachete de țigări, BT și Kent, bani înfășurați în hîrtie, nuci, mere, ba chiar o familie a coborît cu un cozonac proaspăt, cald, luminile se aprindeau rînd pe rînd și oamenii, de la ferestre, cîntau cu noi. Am cîntat în troleibuze - se făcea gol în jurul nostru, deși era o aglomerație grozavă, în metrou, în tramvaie. Am strîns și ceva bănuți. Ne-am urat „Sărbători fericite”, ne-am îmbrățișat și ne-am despărțit.

A doua zi am plecat într-o vizită la Ploiești. Îmi făcusem un costum nou, verde închis - mie nu-mi place verdele! - cu fustă lungă, strîmtă, cu nasturi pe-o parte, nostimă, și cu un ilic. Pentru Crăciun. L-am inaugurat atunci. La prînz am primit telefon că se întîmplă ceva la C.C. și să venim urgent în București. Am lăsat mașina, pe care o cam șterpelisem, și am plecat fugind spre stația lui 331.

În autobuz, nimeni nu vorbea, dar nu părea nimic suspect. Traversam orașul și mă întrebam dacă nu e o aiureală ce auzisem. Traversam aceeași lume anostă și amorfă ca în fiecare zi. La Perla, la intersecția cu Ștefan cel Mare - atunci nu era și sfînt - 331 a întors. Își scurtase traseul. Am fugit pînă la Hotelul Dorobanți. Și am întors privirea spre dreapta. Am dat cu ochii de o altă lume, paralelă cu cea din care veneam. Întotdeauna au conviețuit. Răul și binele, curajul și lașitatea, raționalul și iraționalul. Am sărit din lumea tăcerii în cea în care puteam vorbi. Liber.

Marina CONSTANTINESCU

(continuare în pag. 7)

literatură

cărți noi răsfoite de Alex. Ștefănescu

Nicolae Breban, *Puterea nevăzută*, roman, București, Ed. Redacției Publicațiilor pentru Străinătate, 2004 (vol. III din tetralogia *Ziua și noaptea*). 486 pag.

Construcție epică impresionantă prin anvergură, prin expresivitatea personajelor (aproape toate greu de uitat), prin explorarea cu succes a psihologiei abisale. Ca în cele mai valoroase romane ale lui Nicolae Breban, și în acesta adie o stranietate care îl neliniștește și îl atrage pe cititor, dându-i impresia că face o experiență interzisă. Există și pasaje aluvionare (digresive, eseistice, prozaic-descriptive), dar nu ele dau tonul.

Teatrul evenimentelor îl constituie Clujul din perioada de după 1989. Reprezentarea stilului de viață postcomunist (pe care îl recunoaștem imediat) nu are nimic gazetăresc. Scriitorul proiectează totul într-o atemporalitate specifică ficțiunii artistice.

Dintre personajele aduse în prim-plan se remarcă Mârzea, proprietarul ziarului *Ardealul* (și al altor firme), și preotul greco-catolic Bizoniu. Cum se întâmplă de obicei în proza lui Nicolae Breban, între cei doi tinde să se institue relația călău-victimă și anume Mârzea încearcă (dintr-o cruzime practică cu spirit ludic) să-l distrugă pe Bizoniu. Lucrurile nu sunt însă deloc simple și previzibile: șarpele boa a dat de data aceasta peste o gazelă care nu se lasă înghițită ușor.

Simona Ianculescu, *Singurătatea trenurilor, schițe și povestiri*, București, Printech, 2004 (postfață de Lucian Grăia). 222 pag.

Cartea reprezintă debutul târziu, îndelung așteptat (de cunoscători), al unei prozatoare solitare, foarte înzestrate, din Câmpina. Simona Ianculescu scrie o proză „rusească”, fiind interesată de momentele de apropiere între oameni și, deopotrivă, de suferința morală pe care o provoacă eșecul unor tentative de apropiere. Valoarea supremă, din perspectiva adoptată de ea, o reprezintă *căldura umană* (sintagmă care constituie titlul uneia dintre povestiri).

În fraze simple, dar eficiente artistic, Simona Ianculescu creează

repede, parcă din nimic, în orice caz fără o desfășurare spectaculoasă de imaginație epică, o situație emoționantă. Două pagini de-ale ei cuprind mai mult dramatism decât două sute ale altor autori.

din care rezultă că mulți dintre nomenclaturiști aveau doar cincisăse ani de școală (la care se adăugau diplome ale unor facultăți obținute după promovarea lor ca oameni politici) și că pregătirea

„Mai adaug și o poezie, că sunt un poezist hînchipuit [...]: «Sunt un balaur arțăgos/ Nici prea urât nici chiar frumos/ C-un singur cap (mde, găunos)/ Și creierul de molii ros.» etc.

Șarpele boa a dat peste o gazelă care nu se lasă înghițită ușor

Editurile românești care fac paradă de lansarea unor nume noi în proză ar da dovadă de buncușt dacă ar renunța la preferința lor pentru autori infantil-jucăuși și ar publica o prozatoare ca Simona Ianculescu. Și aceasta fără întârziere, înainte ca ea să devină o nouă Nina Berberova în Franța, unde deja a fost remarcată (Les Éditions de l'Herne urmând să-i publice în viitorul apropiat un roman).

Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității. Membrii CC al P.C.R., 1945-1989, dicționar, coordonator: Florica Dobre, autori: Liviu Marius Bejenaru, Clara Cosmineanu-Mares, Monica Grigore, Alina Ilinca, Oana Ionel, Nicoleta Ionescu-Gură, Elisabeta Neagoe-Plesa, Liviu Plesa, studiu introductiv: Nicoleta Ionescu-Gură, București, Ed. Enciclopedică, 2004. 664 pag.

Lucrare de mare interes, realizată prin sistematizarea, cu seriozitate și competență științifică, a informațiilor despre membrii CC al PCR găsite în arhive și biblioteci. Nu s-a recurs la interviuarea celor în cauză sau a membrilor familiilor lor, astfel încât unele articole au rămas incomplete.

În afară de valoarea sa documentară, dicționarul are o valoare literară involuntară, prezentându-se ca o colecție de personaje în marea lor majoritate grotesci. O impresie puternică fac fotografiile membrilor CC al PCR: predomină figurile butucănoase și nespitalizate, sumbre. La fel de impresionante, ca literatură, sunt pasajele din cv-uri referitoare la „studii” și la „profesia de bază”,

lor profesională era de fapt aceea a unor cizmani, croitori, strungari, frizeri, șoferi sau... muncitori necalificați (unii nici aceste meserii nereușind să le practice).

Dicționarul evocă o lume răsturnată, ininteligibilă și provoacă anxietate.

Cu o strângere de inimă descoperim în bizara colecție numele unor scriitori (unii, valoroși, alții, simpli veleitari): Alexandru Balaci, Aurel Baranga, Eugen Barbu, Ion Dodu Bălan, George Bălăiță, Ion Brad, Nicolae Breban, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Nicolae Dan Frunteletă, Dumitru Ghișe, Mircea Radu Iacoban, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Mircea Malița, Octavian Paler, Dumitru Popescu, Dumitru Radu Popescu, Titus Popovici, Valeriu Răpeanu, Dinu Săraru, Zaharia Stancu, Sorin Toma.

Costel Baboș, *Probleme bărbătești*, Timișoara, Ed. Marineasa, 2004 (proză, prefață de Eugen Dorcescu). 190 pag.

Texte diverse (epistole, însemnări de jurnal, scurte narațiuni) atribuite unui scriitor naiv de limbă română din Canada, Dorian Duma, care se adresează unei edituri din România, Caritas, propunându-i o colaborare. Acest artificiu epic îi dă posibilitatea lui Costel Baboș să-și manifeste spiritul parodic și să producă o cascadă de umor absurd, care are ca model îndepărtat umorul lui Urmuz (cum observă, pe bună dreptate, Eugen Dorcescu în scurta și inteligenta sa prefață):

„Eu acum încerc să spun ceva despre mine. Mai întâi că m-am născut. Eu m-am născut într-o zi.” etc.;

Din păcate (după cum dovedesc și versurile citate), regula jocului nu este respectată cu strictețe: umorul neintenționat al lui Dorian Duma interferează cu umorul intenționat al lui Costel Baboș, creând confuzii și obosindu-l pe cititor.

Jaume Cabré, *Umbra eunucații*, traducere din limba catalană de Jana Balacciu Matei, postfață de Elisabeta Lăsconi, București, Ed. Meronia, 2004. 382 pag.

Apariție-eveniment, datorată Janei Balacciu Matei, care este nu numai traducătoarea – mereu inspirată – a textului, ci și inițiatorea și coordonatoarea colecției „Biblioteca de cultură catalană”, publicată de Editura Meronia. Jaume Cabré este – explică Jana Balacciu Matei într-un cuvânt introductiv – „un mare scriitor”, care, dacă ar fi laureat al Premiului Nobel (cum s-ar putea să fie în viitor) sau dacă ar aparține unei culturi mai bine cunoscute în lume, ar fi citit, cu atenția meritată, și în România.

Romanul are o construcție subtil-muzicală (demonstrația o face pe larg Elisabeta Lăsconi în postfață), evidențiată de traducătoare cu virtuozitate prin desfacerea armonioasă a frazelor una din alta și prin folosirea dezinvolt-elegantă a stilului oral. Descendentul unei familii ilustre, Miguel II Gensana, în vârstă de patruzeci și opt de ani face confesiuni unei ziariste tinere și frumoase, Júlia, care nu are finețea necesară ca să îl înțeleagă, dar a cărei prezență îl stimulează, să-și povestească viața. El nu poate să-și decupeze biografia din încrengă-

tura de destine a arborelui său genealogic, astfel încât reconstituie până la urmă o istorie complicată și captivantă care se întinde pe parcursul a două secole (1799–1995). Atmosfera de melancolie senină, aristocratică o amintește pe aceea din *Ghepardul* lui Lampedusa.

Octavian Nicolae, *De la Poarta Albă la Păltiniș*, București, Ed. Anima, 2004. 198 pag.

Volumul cuprinde memoriile meteorologului Octavian Nicolae (născut la 10 septembrie 1924 la Tecuci), șef al stației meteorologice din Păltiniș în perioada în care se afla în localitate Constantin Noica. În cuvinte simple, de o sinceritate înduioșătoare, autorul povestește cum a făcut în tinerețe închisoare din motive politice, cum a încercat ulterior să-și găsească un loc în societate, cum l-a cunoscut pe Nicolae Noica la Păltiniș, cum a rezistat presiunilor exercitate de Securitate asupra lui pentru a-i smulge informații referitoare la filosof. Merită toată atenția și documentele din arhiva Securității reproduse într-o *addenda*.

Claudiu Groza, *Computerul cu bibliografie*, Cluj-Napoca, Ed. Grinda, 2004. 208.

Însemnările de cititor și de spectator ale unui tânăr cultivat, care și-a făcut un program din desolemnizarea criticii literare și de teatru. El comunică firesc cu publicul, acreditând idei subtile cu aerul că nu face decât să formuleze, într-un mod vivand, ceea ce gândește toată lumea. Este o formă de politețe, dar și de talent literar. Claudiu Groza ar putea deveni cândva în cultura română ceea ce a fost Pierre Boisdeffre în cultura franceză.

Mihail Voicu, *Armonii uitate*, Călărași, Ed. Agora, 2004. 52 pag.

Versificări școlarești, datând parcă din secolul nouăsprezece. Multe dintre ele ar putea fi folosite ca texte pentru romane:

„În paharul plin, în care toată/ Noaptea de urât îmi ține vinul/ A căzut o lacrimă sărată/ Tulburându-i îndelung rubinul.” (*Cântec*).

lecturi la zi de Marius Chivu

Povestiri pentru bărbați

Surprinzătoare, într-o oarecare măsură, apariția unei cărți de buzunar a lui Mircea Cărtărescu pentru cel care știe că autorul Levantului este un scriitor cu proiecte de anvergură la care lucrează ani buni. Pe de altă parte, Mircea Cărtărescu a scris mult mai multă publicistică decât de obicei (vezi și articolul de marți cu subiect politic din „Jurnalul Național”), iar Pururi tânăr, înfășurat în pixeli..., o culegere de articole pe teme predominant literare a stârnit încă de la apariție o adevărată polemică. De ce iubim femeile este, la rândul său, un volum de povestiri publicate inițial în rubrica ținută o perioadă în „Elle”, sau ocazional în „Dilema”, „Lettre Internationales” și „Tabu”. După lectura homeopatică a celor două volume ale Orbitorului, o astfel de carte de povestiri simple, cu și despre femei, e tonifiantă, și nu doar literar vorbind. Din câte mi-am dat seama, Orbitorul fie are fani înrâiți (care am citit de mai multe ori fiecare volum), fie se refuză total altora (spre bucuria celor din prima categorie care văd în această carte un fel de oracol literar exclusiv pentru înșiși).

Ca și în cazul articolelor din Pururi tânăr..., nici aceste povestiri nu precizează data și locul apariției inițiale, lectura lor în volum schimbându-le în bună măsură accentele. Dacă în paginile revistelor convenția publicistică a veridicității te obliga să-l identifice neapărat pe Mircea Cărtărescu însuși cu naratorul scurtelor texte, acum relația autorului cu vocea narativă se ambiguizează și se îndepărtează vizibil de la o povestire la alta. Abia acum îți dai seama de câtă literatură e în stare Mircea Cărtărescu chiar și atunci când pare sau chiar trebuie să vorbească despre sine. Cititorii Jurnalului său, îndeosebi aceia care, spre ghinionul lor, au fost dezamăgiți din varii motive de lectura primului volum, ar trebui să mediteze la acest aspect. Dilema se păstrează: câtă biografie și câtă literatură? Sau, altfel și general formulat, ce fel de literatură e biografia?

Studentii de la literele bucureștene și cei care l-au ascultat conferințând pe vreo temă în amfiteatre prietenoase cunosc felul în care Mircea Cărtărescu pune viața și literatura în cadrul unei povestiri cu mult mai mari. Ei știu cel mai bine că dincolo de arhitectul unor structuri narrative complicate, deopotrivă cu tuneluri și subterane întunecoase și cu bolți și tumuri amețitoare, Mircea Cărtărescu poate fi și un minunat povestitor. Dintre cei simpli, cu umor, voce blândă care te fură în spunerea poveștii. Cele câteva istorii „personale” (rețineți ghilimelele) se află, cum sugera, undeva

la jumătatea biografiei (și-ar fi găsit oricând o rațiune aruncate undeva prin jurnal) și a ficțiunii (unele povestiri par mici piese de mozaic scăpate din frescele romanilor). Caracterul povestirilor – le voi numi așa, fără grija de a fi exact taxinomic – alternează și, în același timp, contribuie la menținerea „suspiciunii”. Un extraordinar text Despre intimitate, personal, confesiv, nejuțat, curajos în felul lui își găsește astfel loc lângă o minunată broderie funcțională cum e mica metanarațiune istorică Zaraza. Cine sunt eu? sau Două feluri de feniore sunt două mici eseuri confesive, în timp ce Irish Cream e o farsă de un comic mortal căreia cred că îi pot pune alături Fata din Java a lui Vasile Voiculescu.

Plecând cel mai adesea de la un „accident” biografic, fiecare povestire conține un nucleu emoțional sau imaginativ îndeajuns de puternic să favorizeze pe negândite ficțiunea. Aceste istorii gravitează, dacă vreți, ca niște meteoriți inofensivi într-un spațiu paralel, acolo unde tocmai ambiguitatea naturii lor, a mediului îi umple de mister. Pe coperta IV cartea e prezentată în același sens: „Un mănunchi de istorii cu femei așadar, spuse simplu, de un povesteaș a cărui viață seamănă ca două picături de apă cu a lui Mircea Cărtărescu.” Este și jocul naratorului care când jură pe realitate („Era real real.”), când recunoaște mai mult în glumă „deformarea sfruntată a faptelor”. Orice scriitor este „alunecos” prin

Mircea Cărtărescu, *De ce iubim femeile*, Editura Humanitas, 2004, 174 p.

însăși natura îndeletnicirii, dar parcă Mircea Cărtărescu știe să dea scrisului său cu atât mai mult o familiaritate înșelătoare, îți câștigă încrederea repede și nu te dezamăgește nici când e clar că „truțul” nu mai poate rămâne ascuns. Ce simți cu adevărat după ce ai citit ultima frază din Petruța sau din Întâlnire la Torino? Încercați asta acasă!

Cred că e prima dată când pe o copertă de carte din România e reproducă o pictură de Christian Schad (1894-1982), un pictor german foarte interesant, din păcate puțin cunoscut la noi. La fel se întâmpla acum câțiva ani și cu Monsu Desiderio pus pe coperta Orbitoarelor. Mircea Cărtărescu nu e indiferent la aceste detalii, prin urmare, alegerea lui Schad poate avea semnificația ei. *Autoportret cu model* este numele întreg al tabloului pe care Schad l-a terminat în 1927. Cei care cunosc tabloul știu că execuția picturii este de o finețe incredibilă și nu știu cât de bine se vede pe coperta cărții dar bărbatul din pictură (Schad însuși) poartă o bizară cămașă de plasă, ușor închisă la culoare care se deschide sub gât cu un *en coeur* care pare să „desfacă” însuși trupul bărbatului. Femeia din spatele lui nu e frumoasă. Are un nas mare și o îngrozitoare cicatrice brăzdează fața ei prelungă pe care nu o prinde prea bine nici tunsoarea scurtă *à la française*. Căci peisajul nocturn din spatele tabloului e Parisul și nu Viena, așa cum sugerase artistul. Deși

încărcat de erotism, corpurile sunt goale și apetisante, o senzație de distanță persistă. Perdeaua diafană și narcisa stingheră din spatele lor, privirea pierdută a femeii, privirea înspre noi a bărbatului ne arată, totuși, că imaginea e o recompunere fantezistă. Ca și această „schadografie” (termenul nu-mi aparține), povestirile lui Mircea Cărtărescu sunt realiste și imaginare, sulfuroase și reci, fascinând prin ambiguitatea lor, prin „stranietate”. Prin stil, dacă vreți, prin acel ceva care „e engramat acolo, în ingineria vertebrelor din coloana ta vertebrală, în dinamica fluidelor corpului tău, în spotul de lumină de pe pupila ta catifelată. În înțelepciunea minții tale, care înaintează când universul înaintează și se retrage când universul se retrage.”

De ce acest titlu, fără îndoială incitant? Cea mai mare parte a textelor de aici au fost scrise pentru reviste de femei, iar Mircea Cărtărescu a scris despre femei, dar nu neapărat și numai pentru femei. Cred că este o carte mai degrabă pentru bărbați. Fiecare povestire are tălcul ei, naratorul e, fără îndoială, un înțelept în felul lui, e echilibrat chiar dacă fantezist, e profund și când își formulează simplu părerile, dar mai ales a stat mereu aproape de femei și dacă n-ar ști multe despre ele n-ar avea impresia că nu știe mai nimic. De aceea bărbații vor rezona la povestirile și la vorbele lui și vor găsi aici imagini familiare: femei de pe stradă de o frumusețe incredibilă iubite cu mintea („întreaga lume există pentru a ajunge la o femeie frumoasă”), femei urâte de care se leagă însă un moment magic, femei iubite și care nu au iubit înapoi, femei

care ar fi meritat iubite, femei care deschid secretele trupului sau comorile minții. În ciuda tristeții care răzbate din multe povestiri – rememorările au inevitabil ceva deșert în ele –, cartea este luminoasă și plină de... iubire. Lista de trei pagini din final intitulată chiar *De ce iubim femeile* e o minunată scrisoare adresată bărbaților ce au uitat sau care nu au știut niciodată cum să privească femeile în acel amestec extraordinar de erotism, tandrețe, delicatețe, cruzime, ipocrizie și neînțeles. Mult neînțeles. (Desigur, n-ar strica și ca femeile să citească acea listă și să ia niscăi notițe!)

Povestirile din această carte (deși nu toate textele sunt propriu-zis povestiri) sunt îndeajuns de variate pentru ca fiecare cititor să-și aleagă drept favorită alta. *Cu urechile pe spate, Nobokov la Brașov, Zaraza sau Bomba de aur?* De aceea n-am insistat asupra unei

În definiție, într-o singură frază, de ce iubim femeile? „Pentru că din ele-am ieșit și-n ele ne ntoarcem, și mintea noastră se rotește ca o planetă greoaie, mereu și mereu, numai în jurul lor.” ■

HUMANITAS
bunul gust al libertății

Seria ELIADE

MIRCEA ELIADE Romanul adolescentului miop Gaudeamus	MIRCEA ELIADE Memorii 1907-1960	MIRCEA ELIADE Jurnalul Volumul I	MIRCEA ELIADE Jurnalul Volumul al II-lea

Ediții îngrijite de MIRCEA IANDOCA

www.humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

<http://www.humanitas.ro>
<http://www.humanitasrights.ro>

literatură

Atacurile devastatoare la adresa candidatului Opoziției, Traian Băsescu, după primul tur al alegerilor parlamentare și prezidențiale din acest an, purtate fără oboseală atât în paginile ziarului pe care îl conduce, cât și în *talk-show*-urile unor posturi de televiziune deloc ostile puterii, unde a fost un fel de abonat permanent, precum și, strania sa coincidență de vederi cu liderul PRM Corneliu Vadim Tudor în ideea necesității boicotării celui de-al doilea tur al alegerilor prezidențiale (în condițiile în care PSD și-a capacitat întregul electorat prin organizarea de transporturi care să-i aducă la urnă pe toți cei susceptibili să voteze cu Adrian Năstase, iar UDMR este singura grupare politică din România care și-a anunțat limpede sprijinul pentru unul dintre cei doi candidați rămași în cursă – firește, tot domnul Năstase), i-au făcut pe mulți să-l vadă pe acest justițiar al presei românești în ipostaza de soldat credincios al partidului de guvernământ. Acuză de „iresponsabilitate” adusă lui Băsescu pentru vina de a fi distrus imaginea externă a României prin denunțarea unor presupuse fraude electorale (alte cinci partide au denunțat același lucru, dar liderii lor nu au beneficiat de același tratament mediatic) nu stă în picioare, reacția candidatului alianței fiind inclusă în regula jocului democratic. Un candidat care se simte nedreptățit are dreptul să reclame orice fiind de datorica celor în drept să îl convingă de faptul că suspiciunile sale au fost nefundate. Or, înțeleg că explicațiile d-lor Gherguț & co. nu l-au convins nici măcar pe dl. Cristian Tudor Popescu, necum pe Traian Băsescu. În lipsa unor explicații convingătoare din partea BEC este dreptul domnului Băsescu să creadă că alegerile au fost fraudate. Iar denunțarea a ceea ce domnia sa consideră a fi o falsificare a voinței populare este un act cel puțin la fel de responsabil ca și o eventuală preservare a unei foarte bune imagini externe, întemeiată însă, ca pe vremea lui Ceaușescu, pe un fals mai mult sau mai puțin grosolan. Pentru Corneliu Vadim Tudor și Cristian Tudor Popescu boicotarea celui de-al doilea tur de scrutin al alegerilor prezidențiale are motivații diferite. Tribunul a incriminat fraudarea alegerilor de către PSD, în vreme ce jurnalistul de la „Adevărul” a reclamat neconcedierea președintelui BEC – incompetent profesional, dar, în schimb, partizan politic – judecătorul Emil Gherguț. Aparent ambii își motivează gestul ca pe un protest la adresa actualei puteri. Răspunsul la clasică întrebare „*cu prodest?*” îi aduce însă pe amândoi la un surprinzător numitor comun: Adrian Năstase.

Puse cap la cap, atitudinile sale din campania electorală abia încheiată îl recomandă, pe Cristian Tudor Popescu ca pe un susținător frenetic al PSD și al candidatului său în alegerile prezidențiale, Adrian Năstase. Sînt convins că președintele CRP se va simți foarte lezată de o asemenea afirmație și, după lectura cărții sale *Libertatea urii*, înclin să îi dau dreptate.

Citind editorialele scrise de Cristian Tudor Popescu în ultimii doi-trei ani se poate spune, fără riscul de a greși prea mult că jurnalistul nu are *parti pris*-uri politice, altele decât unele pur conjuncturale.

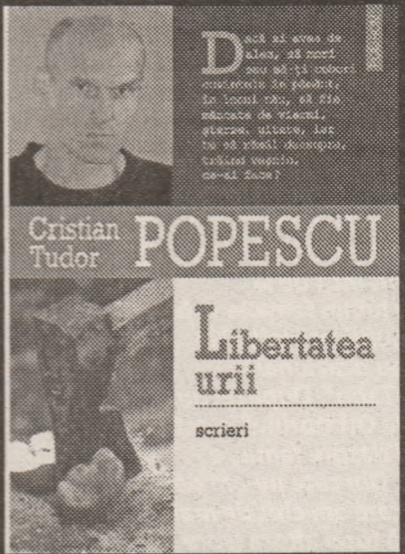
lecturi la zi
de Tudorel Urian

Teribilismul justițiar

um gîndește Cristian Tudor Popescu? În ce zonă se situează opțiunile sale politice? Care este modelul de societate propus României de redactorul-șef al unuia dintre principalele cotidiene ale țării? Iată cîteva întrebări legitime, frecvent formulate în ultima vreme, care fac din Libertatea urii – o selecție din editorialele publicate de jurnalist în ultimii ani – o lectură de cel mai mare interes.

Cristian Tudor Popescu, *Libertatea urii*. Scrieri, Editura Polirom, Iași, 2004, 220 pag.

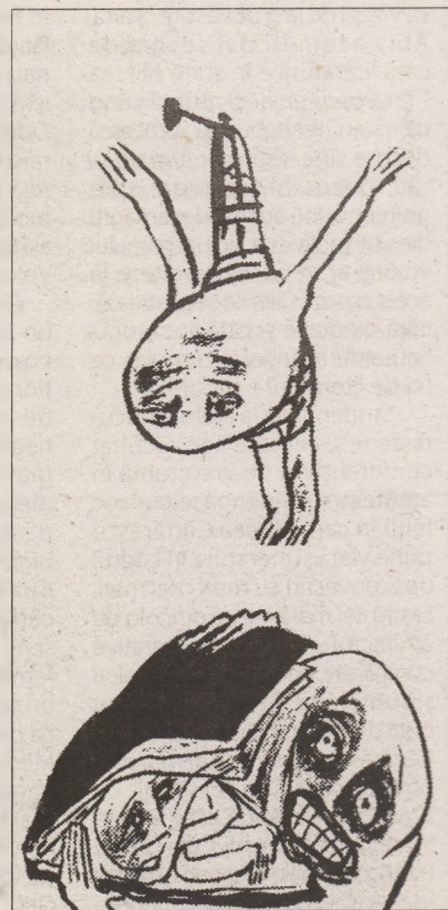

El pare mereu atins de o fobie a conspirației și principala sa problemă este, la prima vedere, grija de a se feri de posibile intoxicații mediatiche. Ca redactor-șef al unui ziar de prima linie probabil că știe el ce știe. De aceea încearcă să judece la rece orice situație nouă care apare și, mai ales, să privească mefient spre „ideile de lemn” care la un moment dat ajung să domine scena fără ca nimeni să le mai cerceteze logica, sursa și finalitatea. Spunînd mereu cu voce tare ce gîndește, Cristian Tudor Popescu ajunge uneori pe aceeași parte a baricadei cu persoane pe care nici măcar el nu le consideră frecventabile. Tendința sa naturală de a se opune gîndirii comune, ideilor de-a gata, este cea care-l pune însă, de fiecare dată, pe jurnalist în poziții excentrice. Declarațiile anti-Băsescu ale lui Cristian Tudor Popescu și similitudinea de soluții cu Corneliu Vadim Tudor nu sînt rodul unei opțiuni politice de ultimă oră (în editorialele mai vechi și Vadim și Năstase sînt făcuți harcea-parcea atunci cînd e cazul) ci mefiența sa în fața „teoriei conspirației” (fraudarea alegerilor) care a cuprins o bună parte din România, și sila în fața prostiei cvasi-senine a celor din conducerea BEC. Ziaristul este un justițiar în adevăratul sens al cuvîntului care nu ezită să pună la punct derapajele morale și comportamentale ale (mai cu seamă!) celor care, la un moment dat, se bucură de un mare prestigiu la nivelul societății. Dacă în această campanie editorialistului i s-a pus pata pe Traian Băsescu, victimele sale mai vechi au fost americanii (temă reluată și acum, după accidentul în care și-a pierdut viața Teo Peter), Adrian Năstase (solidaritatea întru corupție cu Gabriel Bivolaru), Ion Iliescu (prin acel veșnic „nu vă privește”, adresat presei, care îi trădează lipsa unei autentice vocații democratice), Mircea Geoană (pentru efortul penibil al diplomatului cu ștaif de a adopta un

comportament golănesc în campania electorală pentru Primăria Capitalei). Tendința lui Cristian Tudor Popescu de a se situa într-o poziție ex-centrică față de gustul comun nu se manifestă doar la nivel politic. În plan estetic lucrurile sînt chiar mai complicate pentru că jurnalistul ajunge să își ia gustul propriu și raționamente foarte subiective drept adevăruri universale care ar trebui împărtășite de toată lumea. Intrigat de succesul de critică și de casă al cărții lui Andrei Pleșu, *Despre îngeri*, Cristian Tudor Popescu scrie cu năduf, fără să clipească: „Departate de a se afla în zona de vîrf a creației lui Pleșu, această compilație plăcută la lectură satisface nevoia multora de a fi văzuți cu ea sub braț sau de a spune că au citit-o. După care, se duc să se cufunde în viziunea showului «Ciao Darwin», a emisiunii lui A. Gheorghe sau a Ingeresei Mihaela Tatu” (p. 199). Despre cei care au mărturisit că au fost impresionați de pelicula lui Mel Gibson *Patimile lui Hristos* (printre numele care îmi vin în minte la rezeală se află Papa Ioan Paul al II-lea, Virgil Nemoianu, Cristian Bădiliță, Adrian Papahagi) editorialistul notează cu zdrobitoare superioritate: „Cei care se bulucesc să-l vadă (filmul *Patimile lui Hristos* – n.m.) și zic după aceea că au ieșit pătrunși de spiritul creștin, unii pînă la infarct, nu sînt altceva decât niște machiori, mai mult sau mai puțin conștienți ai propriei conștiințe” (p. 197). Ceea ce impresionează în aceste verdicte foarte drastice este, în primul rînd, lipsa de îndoieli a autorului. Scrisul lui Cristian Tudor Popescu nu are nici o nuanță dubitativă. Autorul știe nu doar unde se află binele și răul, cum arată frumosul și urtul, unde se sfîrșește adevărul și unde începe minciuna, dar și ce gîndează oamenii. Toți oamenii. El știe chiar și care este percepția propriei sale persoane la nivelul societății românești: „Există destui care

mă urăsc. În «lumea bună», politico-gazetărească, nu printre simpli cetățeni – acolo cei mai mulți mă iubesc. Ceea ce nu e o povară ușor de dus” (p. 217). Presupun că nu există nici o legătură între acei „simpli cetățeni”, care „îl iubesc” pe autorul *Libertății urii* și sofisticății cumpărători ai cărții lui Andrei Pleșu care defilează pe stradă cu *Despre îngeri* sub braț, dar care, odată ajunși acasă „se cufundă în viziunea show-ului «Ciao Darwin», a emisiunii lui A. Gheorghe sau a Ingeresei Mihaela Tatu”.

Luările de poziție ale lui Cristian Tudor Popescu sînt uneori (de multe ori) corecte, alteori discutabile sau excentrice, dar de fiecare dată foarte tranșante. Scrisul său cunoaște doar două nuanțe: alb și negru. De aici și pasiunile care se nasc în jurul său la nivelul societății românești. Cei care pică pe alb îl consideră pe autor un mare gazetar și un spirit incoruptibil (chiar au dreptate), iar cei care pică pe negru, sînt convinși că este omul Puterii (după caz, al Opoziției) care tocmai s-a demascat sau, în cel mai fericit caz, că este nebun (aici se aduce ca argument și retorica, uneori foarte contondentă a editorialelor sale). Apoi, nu peste multă vreme, rolurile se inversează. Cei care l-au crezut mare ziarist și mare caracter îl cred corupt și/sau nebun, iar cei care l-au crezut corupt și/sau nebun, concedesă, totuși, omul e un mare talent și un mare caracter. Una peste alta Cristian Tudor Popescu este un gazetar cinstit, foarte pasional și deloc sensibil la ipocriziile și pudibonderiile opiniei publice. Nu avem decât să-l luăm așa cum e, iar scrisul său, care trebuie judecat într-o ordine morală, dincolo de interesele conjuncturale și jocurile politice de moment, este unul fundamental onest. Chiar și atunci cînd judecățile autorului sînt greșite. De aceea, mărturisesc, eu îl citesc cu plăcere pe Cristian Tudor Popescu. ■

Cui îi e frică de luna decembrie?

(urmare din pag. 3)

„Jos comunismul!”

Si nu mi-a mai fost frică. Niciodată de atunci. Ce-a urmat, am mai tot povestit. De costumul meu nou s-a ales praful. Dar nu mi-a părut rău. Niciodată nu mi-a plăcut verdele. Pe 22 decembrie, în casa lui Ceaușescu, devastată, un domn amabil m-a compătimit. Ajunsesem prea târziu. Păcat. Și tânără, și drăguță. Nu mai puteam prinde nici o haină de blană, nici un ananas, nici o pereche de pantofi. Poate vreun borcan cu miere. Sau, dacă vreți, puteți sta la coadă ca să sunați de la telefonul lui Ceaușescu pe cine doriți dumneavoastră. Era o coadăăă!

Am ales revoluția. Am ales cea mai sublimă formă de existență: libertatea. Am ales să spun ce cred, cu argumente, cu onestitate, cu responsabilitate. Am ales să nu abdic pentru nimic în lume de la asta, chiar dacă cei mai mulți au făcut-o. Am ales să rămân aici. Fratele meu a plecat. Și s-a salvat la timp. Mi-am ales prietenii și merg cu ei pînă la capăt. Trăiesc pe o insulă, într-o mare excepție de la regula vremurilor. „România literară”. E mult? E puțin? Habar n-am.

În decembrie 1989 au murit oameni.

În fiecare an, pe 21 decembrie, îl iau pe 331 din cartierul Pajura pînă la Romană. Pe urmă mă duc la Universitate, apoi la Cimitirul eroilor. În primul an, eram foarte mulți strînși la troiță, peste tot. Mergeam încolonați, la 12 fix ne opream și păstram un moment de reculegere. M-am mirat îngrozitor cînd am văzut trecînd printre noi un domn cu o sacoșă cu portocale. Pășea preocupat în lumea lui și nici nu o vedea pe-a noastră. De atunci, nu mă mai mir. Ei sînt tot mai mulți și noi, tot mai puțini.

Cinci minute pe zi, în fiecare zi, ar trebui să vedem sau să ne amintim ce-a fost. Să stăm în frig, să stăm la cozi, ca niște animale cenușii, să ne batem corp la corp pentru o bucată băloasă de telemea, de carne, de ulei, să așezăm scăunelele la carne sau la lapte, să ne smulgem brazii din mîină, să stăm în beznă, să dormim cu treninguri peste pijamale și peste tricouri, indispensabili, bluzoane, să ne piară chefel de amor, să ne între cineva cu bocancii în intimitate, să ne topim identitățile și trecutul familiilor, să stea vecinii cu urechea la țevă și să toarne că ascultăm Europa liberă, că înjurăm, că ne-am săturat, că vorbim limbi străine, să ne chinuim să prindem bulgarii, alb-negru, să vedem tot aia și tot aia, pe un singur post, două ore, să vorbim în șoaptă, să ieșim cu forța pe stadioane, să aplaudăm cu forța, să fim suspicioși mereu, să rîdem la șoptirle, ca o imensă complicitate victorioasă. Să ne amintim că am avut cîțiva dizidenți, dar nu Solidaritatea.

Există oameni în fascinantă și eterna Românie din decembrie 2004 care nu trebuie să facă mari exerciții de imaginație. Ei n-au curent, căldură, bani, mîncare.

Încă o dată „Jos comunismul!”

In decembrie 2004, la Timișoara s-a strigat din nou. Și n-au mai murit oameni. E aproape dimineață. Oala mea a fierit de mult și tace. Nu pot să dorm. Fumul coșurilor iese drept, spre cer. Luminile chioare s-au stins de mult. Îl aud pe cel mic vîitîndu-se în somn. Îl iau în brațe, îl mîngîi și îl întreb dacă a pățit ceva, dacă îl doare ceva. Îmi spune că nimic din toate astea, dar că are, totuși, o problemă: cu cine votează? „Sus legea bună!”, spune hotărît. Și adoarme. Să-i spun că aroganța cumplită, suficiența, ticăloșia, vulgaritatea au primit o lecție?

Văd bărci clătîindu-se ușor pe o mare care începe să se încrețească. Îl văd pe oportuniști pregătindu-se să sară. S-ar putea ca uneori, dedesubt, să nu fie apă, ci prăpastie. Au trecut cincisprezece ani de cînd în decembrie 1989 au fost uciși oameni nevinovați.

Marina CONSTANTINESCU

cersetorul de cafea
de Emil Brumaru

Scrisoare neexpediată

Stimate domnule Lucian Raicu,

Sînt zile în care nu îmi mai pot stăpîni tristețea. Descrierea ei poate m-ar liniști. Dar nu mă știu s-o descriu, s-o amănunțesc. E prea nouă, prea dură, peste puterea mea de rezistență. Diazepam, propanolol, nimic nu ajută. Mă simt pustiit, jefuit de ce mi-e mai drag. Atunci mă gîndesc la fata mea, Andreea. Aș vrea să-i scriu o scrisoare lungă, o scrisoare în care să-mi explic nefericirea, spaima de-a nu o pierde, compromisurile pe care sînt nevoit să le fac. Tinerețea mea s-a consumat la țară, într-o singurătate uneori insuportabilă. Am crezut că voi scăpa de ea fugind, lăsîndu-mi manuscrisele, serviciul, prima nevastă, locul. Un timp totul a părut minunat. Și iar a venit singurătatea, mai atroce acum, mai grea. Trupul, șubrezit, n-o mai poate transforma în poezie. O frică teribilă mă cuprinde, încerc să mă ascund în lecturi, în amintiri. Degeaba. Am ceasuri de acutizare maximă a suferinței, mă întind în pat, beat de calmante, și caut să adorm, nu reușesc. Iar cînd, în sfîrșit, vine somnul, sar țipînd din coșmare. Izbăvirea ar fi numai în poezie, izbăvire pe care, mai demult, o căpătăm. Acum, nu. Poezia nu sosește să mă oblojească. Pînă cînd voi pune stavilă felului adînc fals al vieții mele? Se va rupe ceva, va curge toată ființa mea în neputință, în furie și degradare? E târziu cînd vă scriu. Am lăsat citatele, cărțile. Nu înțeleg răutatea, răutatea voită, răutatea programată, toporul aplicat în moalele capului cînd nici nu te aștepti. Și iar mă gîndesc la fiica mea, Andreea, și-mi vine să plîng; ea nu va pricepe nimic decît mult mai încolo, poate cînd nici nu voi mai fi. Rămîn mut, cu ochii pierduți pe gearm, cu sufletul chircit. N-am glas, pare inutil să vorbesc, să argumentez cu ceva. Să fie asta condiția mea, chiar asta?

Scrisoare dezîlnată, scrisă la unu noaptea, fără bucuria scrisului, ci doar pentru a căuta un antidot. Nu văd, deși judec limpede, nici o scăpare. Am patruzeci și unu de ani. Sînt ușor, sau poate mai mult, bolnav. A fi înțeles de cineva, ce lucru minunat! M-am aruncat disperat în corespondența asta, nu bănuiam ce noi încercări mă așteaptă. Să pot, să pot măcar consemna aici, pe scurt, ce mi se întîmplă...

Cu stimă,
Emil Brumaru

1980

EDITURA „CASA RADIO“

Colecția TEATRU LA MICROFON

CD-CARTE

NOI APARIȚII EDITORIALE

LEVANTUL de Mircea Cărtărescu

Producție a Teatrului Național Radiofonic Premiul UNITER 2003

Portret și ilustrații de Tudor Jeleboanu

16 x 16 cm; 72 p. + CD: 70'17"

Comenzi: tel.: 303.17.72; 303.17.31; on line: www.srr.ro; e-mail: marketing@srr.ro

Vânzare directă: Librăria „Casa Radio”, str. Gen. Berthelot, 60-64, sect. 1, București

ioana ieronim

Scriitori la Farrera

sala de conferințe și Internetul vor fi instalate în fosta șură, în staule altfel totul s-a păstrat, acolo în colț au mai rămas fire de fân agățate pe grindă

am lăsat, ca și primii constructori, stânca muntelui, netezită, ca perete interior (seara, veți vedea, sclipesc aproape fosforescent cristalele coapte *in illo tempore*, în cuptoare cât muntele)

zidurile de piatră sunt cum le-au ridicat cu două-trei secole-n urmă pe temelii romanice, acoperișe de piatră peste tot, sunt din plăci de...cum îi zice, cândva scriau copiii la școala primară... ardezie, da...

o, mulțumesc, ce bine că-și mai aduce careva aminte. pe toate casele, vedeți, țigle din ardezie cioplite și acum de mână. Sunt cele mai scumpe

iar de unde ne-aduc până aici carnea și laptele, în mașini frigorifice, asta demult nu ne mai întrebăm

voi, copiii zilei, pentru care patria dintâi e o scară de bloc tot mai puțini din voi ați ajuns să înfigeți un țărș în pământ ori să v-alegeți ramul potrivit, nici tânăr, nici bătrân, din care să faceți fluier și praștie

tot mai puțini copiii pământului încins de soare, uscat de vânt înzăpezit sub tălpică de sanie

azi voi căutați în dicționar cuvinte-ncălzite la obrazul nenumăratelor generații mulțimi de cuvinte neinteligibile, scoici uscate rostogolite în joacă - din risipa lor, dincolo de orice sentință, se întâmplă încă sub ochii noștri tot mai miopi să crească o nouă viață

Seminar de traducere

„Oho, cât de departe vrei tu s-ajungi în poem... la vremea când lumea-ncepea și-i lua în tâia măsură...” spui: și te privesc difuz, tangent, din toată ființa în ochi neîndrăznind, fiindcă lumea cea opacă transparentă e pentru tine, până atât de departe

tu și pe întuneric ai știut vedea căile spre ai tăi, cei izgoniți din cărți, din Carte pentru că aspra, tandra splendoare-a limbii voastre pământene n-au existat edicte și regulamente s-o poată domestici

și teatru ai făcut atunci, pentru ai tăi de-acasă cei dintre lumi, cei de la margine când Cenzorii la Centru dormitau : pe nimeni n-ai lăsat să îți traducă jocul în care-a trebuit să dovedești pricepere, umor și gravitate

mai presus decât țărani tăi

ani mulți au studiat apoi cei de la universitatea franțuzească fenomenul, cu instrumentele la modă - trecând, mai înainte, pragul cuvintelor tale materne

Nu pleca Jordi-Pere, Antoni, domnule Cerda nu pleca la părinți și nici altundeva stai și spune-ne din falduri de munte, de la șes cum păzeai oile când erai copil și ciopleai fluier de alun cum puneai voi țărșii la stână, cum îi legați pe crăcane să faceți oilor adăpost - lăsând și lui Dumnezeu culcuș printre ele

Mai spune-ne tu câte nu știm - suntem atât de uituci

Cuvintele *cu gâtlej luminos* și se hrănesc în palmă se pregătesc să zboare

Citind poezie catalană

Încerc să descifrez cuvintele tale, poet catalan prin peretele aproape transparent al acestei distanțe, între munții tăi și munții mei, la două margini de continent auzim și acum pulsând miezul latinei - din care odată în direcții opuse, *viae stratae* s-au răsfirat și multele poteci neștiute

Prin perdele campestre de lumină prin zidul de rocă translucid, timp condensat față în față cuvintele care-au fost cândva unul se privesc degajă ploi de stele, nebuloase fantasmе fluide ale războaielor fără șir ale speranței și pierderii absolute ale visării, nedreptății, surâsului impalpabil, cruzimii ale râsului nebun, ale morții și gloriei

asemenea, micile invocări de iubire talismanul pentru încă o zi

singurătatea abruptă de a te găsi printre *cuiburi de foc în prima linie*

Descifrez ceva din cele ce spui, văd în reflex întâmplări geologice ale silabelor mele de-acasă tipărite în calcare și pirită subțiri în ape freatice îndelung strecurate

cărți de piatră înălțate spre cer pentru generații fără de număr care-au trebuit să vadă pe întuneric, sau calcinant prin lumina de interogatoriu

Din somn adânc, muma vorbirii noastre ne încălzește cu suflare fierbinte cărarea sub pas

răsfirate pe miriști de-octombrie pletele ei sunt aceste focuri subțiri ce hrănesc și iluminează istorii paralele

Încerc să descifrez cele ce spui văd cum așterni covorul vast al vieții versuri-corăbii încete de bogăția orei vocale alungite la crepuscul

dar mai ales cuvintele de piatră-ndelung șlefuită neschimbătoare peste milenii cum și se potrivesc ca arme în palmă niciodată pe deplin îmblânzite : cu ele, timpul tu l-ai țintuit de ziduri, de pământ, de făptura omului lunecătoare

Timpul, captiv rostirii tale într-o zi, poate, va evada însă cu mantia sfâșiată ■

În seara zilei de 10 noiembrie 2004, sub o ploaie fină ce nu mai contenea, a avut loc în Parcul minicipiului Tg. Jiu un eveniment anunțat pe ton entuziast de un cotidian local drept „un vis îndeplinit al târgujienilor” și anume „inaugurarea” unei „opere de anvergură”, intitulată fără economie de cuvinte și majuscule „Amenajarea Peisagistică a Grădinii Publice și a Parcului Coloanei”. Prezenți, ministrul Culturii și al Cultelor, acad. Răzvan Teodorescu, rezidentul Băncii Mondiale la București, Thomas Blinckhorn (numita Bancă fiind principalul finanțator al lucrărilor), responsabilul cu amenajarea din partea Ministerului Culturii și al Cultelor, Paul Oltean, fiica inginerului care a conceput proiectul tehnic al Coloanei, Sorana Georgescu-Gorjan, episcopul Gorie Strehăianu de la Mitropolia Olteniei și, firește, autoritățile județene și municipale, de la prefect, primar și viceprimar la actualii și viitorii parlamentari. Deci o sumă de fețe reprezentative, de la vâdică în orice caz, chiar dacă nu pînă la opincă (era așteptat cu înfrigurare și primul-ministru, dl. Adrian Năstase, dar d-sa nu și-a mai făcut apariția). Dînd la o parte cu discreție cortina bogat ornată a festivității, să vedem cum arată opera genialului fiu al Hobiței în urma „Amenajării Peisagistice” întreprinse în onoarea sa. Nu ne mai întrebăm – ar fi o întrebare inutilă! – în duhul unei istorii contrafactice, cum ar fi fost considerat Brâncuși în Amarul Tîrg, din vecinătatea și apoi chiar de pe străzile căruia și-a început periplul, dacă n-ar fi dobîndit în prealabil o glorie mondială, dacă ar fi așteptat să fie omologat aci. E bine, ca să

zicem așa, că s-a „integrat în Europa” și în lume înaintea țării noastre și că-l putem invoca azi ca martor impozant în pragul primirii României în Uniunea Europeană, cu nădejdea că astfel „Tîrgu-Jiu va aparține cu adevărat universalității”, cum glăsuiește ziarul pomenit. Numai că „Amenajarea” cu pricina e pe cît de pompos proclamată pe atît de discutabilă. Toate bune și frumoase cu „universalizarea”, dar credem că se cuvine a ne rosti deschis opiniile, fie și în afara strictei specializări, în raport cu

încadrări pe care sculptorul n-a avut-o în vedere. Astfel Masa apare înstrăinată, exilată pe o frîntură de sol mort, selenar. Indiscutabil se atentează în felul acesta la viziunea lui Brâncuși a unei înscrieri în natură a plăsmuirii sale, a unei intimități a artei cu entitățile vegetale înconjurătoare și cu respirația înțeleaptă a țărîni. Cultul pămîntului ancestral, al arhetipurilor ce s-au ivit din exercițiul imemorial al unei spiritualități folclorice, naturist impregnate, care a caracterizat concepția lui Brâncuși, e flagrant

Așadar au fost sacrificate două trăsături emblematice ale creației brâncușiene, legătura organică cu ambientul natural și simplitatea progresivă. Noi, cei deprinși a ne întîlni aproape zilnic cu mirabilul triptic compus din Masa Tăcerii, Poarta Sărutului și Coloana fără Sfirșit, percepem o rece adiere de alienare față de piesele acestei capodopere „restaurate” și „reamenajate” pe bani grei, care atît de surprinzător s-au văzut dislocate, atribuite altui decor nu doar fizic ci și moral. E ca și cum s-ar fi deschis un uriaș

guraț mîhnește umbrele lor, așa cum ne mîhnește și pe noi, admiratorii lor? Numit de către Carlo Giulio Argan „genius loci al României”, Brâncuși riscă a rămîne un geniu fără locul său specific... ■

P.S. Lansînd, inclusiv la manifestarea brâncușiană la care ne-am referit mai sus, preafumoase fraze în contul culturii, primarul de azi al Tg. Jiului, dl Florin Cărciumaru, are aerul a uita că a înscris în programul d-sale tipărit în preajma ultimelor alegeri locale asigurarea apariției revistei *Columna*. Ori e o „tehnică” a d-sale defel originală de altminteri, a nerespectării angajamentelor electorale asumate? În orice caz, adeziunea formală la gloria lui Brâncuși nu e o scuză pentru lipsa de cuvînt față de fenomenul cultural actual, pentru nici o formă a lipsei de cuvînt. Faptul că aprinzi o lumîinare la altarul genialului sculptor nu poate răscumpăra indiferența crasă pentru ceea ce se creează ori s-ar putea crea aici și acum. Întorcînd brutal spatele revistei *Columna*, o publicație fără precedent în Amarul Tîrg, care s-a bucurat de o bine marcată rezonanță națională, lăsînd-o să moară din lipsă de mijloace materiale, demnitarul pesedist dovedește că raportul d-sale cu valorile culturale nu e autentic, ci învățat aidoma unui număr de dresaj. În rest rămîn meciurile de fotbal, tarafurile de lăutari și „zilele berii”. Păcat că nu se poate intra cu ele nici în Bibliotecă și nici în Istorie. În speranța că, totuși, dl primar Cărciumaru își va respecta promisiunea respectîndu-se pe sine, vom reveni.

**În loc de semn de carte
de Gheorghe Grigurcu**

Brâncuși dichisit

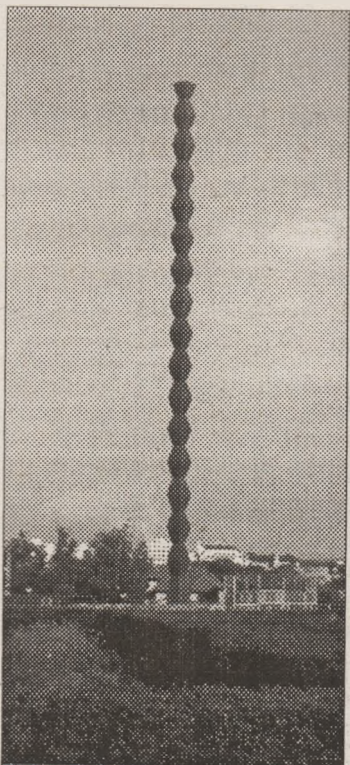
actul cultural merit a corobora „universalizarea” la care năzuiește patria noastră în general și Tîrgu-Jiu în particular. Să spunem prin urmare din capul locului: „moștenirea” lăsată de „Titanul și Părintele sculpturii moderne” ni se pare a nu fi fost tratată în mod pe deplin corect, înfățișîndu-se mai mult ori mai puțin alterată de o concepție convențională vizînd „înfrumusețarea” inoportună (pe șleau spus: parazită) a creației brâncușiene. Chiar așa: „înfrumusețarea”, ca și cum un resturator ar fi „corijat” cu penelul său trăsăturile unui tablou consacrat ori ar fi introdus notele sale într-o partitură clasică. Ni se oferă un Brâncuși dichisit conform unui gust îndoielnic, coafat și pomădat parcă spre a justifica nota de plată piperată a salonului de cosmetică prin care a fost nevoit a trece.

Despre ce este vorba? Mai întîi, „Amenajarea Peisagistică” a însemnat modificarea drastică a peisajului în care Brâncuși a înțeles a-și planta operele. Cu cîtiva ani înainte, digul Jiului pe care s-au așternut în anii '30 pașii artistului a fost dublat de un al doilea dig, supraînălțat – retezînd o parte din orizontul pe care s-a plimbat ochiul acestuia. Am încercat a ne obișnui, deși nu ne-a fost foarte ușor, cu o asemenea reducere. Acum s-a tăiat un număr de arbori (cineva i-a numărat: douăzeci și unul) ce alcătuiau un fundal pentru Masa Tăcerii, unii din ei contemporani cu Brâncuși, care neîndoios îi acceptase. În jurul Mesei s-a produs prin suprimarea vegetației un spațiu circular enorm, un gol care o micșorează în ochii celor ce-o privesc, o minimizează absorbînd-o în albul gâlbui al unei

nesocotit, „Cumințenia pămîntului” e dată la o parte. Îmi aduc aminte că la începutul deceniului cinci al veacului de curînd încheiat Parcul Amarului Tîrg n-avea nici o alee asfaltată, pășeam pe pămînt, pe nisip și puțin pietriș, iar băncile așezate pe dig și pe sumar trasatele alei erau cioplite din trunchiuri groase de copac. Asemenea imagini înregistrate în memoria subsemnatului începînd cu anul 1940 erau, după toate probabilitățile, identice cu priveliștea din 1938, cînd a fost terminată instalarea monumentelor în chestiune. De bună seamă asta văzuse și „Titanul și Părintele sculpturii moderne”, cum obișnuim a-l numi, viclenîndu-l totuși, asta văzuse și-i plăcuse! De ce să-l înveșmîntăm azi într-o haină „modernă”, însă prea largă, întristător de inadecvată?

Ne intrigă și altceva. Introducerea a două rînduri de scări dinspre digul originar spre Masa Tăcerii, de-a dreapta și de-a stînga ei, cu sugestia unei solemnități secunde, stînjenitoare, ca și cum te-ai aștepta să le vezi așternute cu covorul roșu pentru ca „autoritățile” de diverse cinuri să poată descinde spre monument, oricînd, în deplin confort. Nu e oare o oficializare gratuită, o includere forțată a artistului într-un circuit lumesc, prea lumesc? Pe deasupra – împrejurare nu mai puțin vexatorie – s-au plasat niște trepte și între Masa Tăcerii și Poarta Sărutului, trepte al căror bizar autoritarism întretaie cu liniamentul lor întreaga perspectivă de la intrarea în Parc. Brâncuși nu le-a avut în vedere și e prea puțin probabil să le fi acceptat, simpatizînd, așa cum avem toate motivele a presupune, urcușul lin, țărănesc al traseului de la Poartă la Masă.

supermarket, care cuprinde pe unul din rafturile sale operele „Titanului și Părintelui sculpturii moderne” precum niște sărmăne obiecte tradiționale, rătăcite în luxosul flux de produse „la zi”. Nu mă pot împiedica a-mi aminti și soarta Bojdeucii de la Tîcău a humuleșteanului genial și el, ajunse la cheremul unei înalte construcții sclipînd de sticlărie și nichel și compatimită de un amfiteatru universitar scobit chiar în ograda sa. Oare nu e cu puțință a-i cinsti pe marii noștri creatori decît dezrădăcinîndu-i, detașîndu-i prin tot felul de tertipuri ale „actualizării” de solul matern, de mediul de care s-au simțit vital atașați? Decît îmbrîncîndu-i într-un *no man's land* care cu si-

EDITURA EMIA

există cliitori speciali - cliitorii editurii emia

Radu Ciobanu

ȚĂRMUL TÂRZIU (jurnal 1985-1990)
format A5, 250 pg., 180.000 lei

CÂNTAREA CÂNTĂRILOR

(poemul biblic tradus în șase limbi)
Traducere: Melania Bădic
format 10 x 10, ediție de lux cartonată,
112 pg., 120.000 lei

Gheorghe Schwartz

SPITALUL
format A5, 304 pg., 150.000 lei

Paulina Popa

ÎNGERUL POLITIC
format 20 x 20, 150 pg., 70.000 lei

COMENZI la:

Tel./Fax 0254 230 246

e-mail: office@emia.ro

edituraemia@yahoo.com

www.emia.ro

DEVA, Str. Mareșal Averescu, bl.20, 330011

lecturi la zi

Amintiri la schimb

literatură de multe soiuri însoțește, în general, răsturnarea regimului, de la „istoriile” meticuloase și reci la jurnalele cele mai pătimase, și asta fiindcă scriitorii, chiar nefiind, de felul lor, capugii, se arată oricând bucuși de schimbare. Cu atât mai bucuși de „die Wende”, marea „întoarcere” de la începutul anilor '90, adevărată ve(n)detă a. culturilor „eliberate”. Pe marginea ei s-a teoretizat, în numele ei s-a demascat, ori pur și simplu despre ea s-au notat amintiri. A treia cale, cea mai discretă și, într-un fel, cea mai profitabilă literar, o alege Radu Sergiu Ruba în romanul său *Demonul confesiunii*, recent apărut la Redacția Publicațiilor pentru Străinătate. Este o carte despre dragoste în vremea Revoluției, despre hazard și despre prietenie, un jurnal scris la două mâini, o „casă” deopotrivă cu alcov și cu vedere la stradă. Intimitatea nefirească a spațiilor lipsite de intimitate, promiscuitatea închisorilor de femei, a străzii cuprinse de panică și bucurie, tot dansul dezordonat al contrariilor formează „subiectul” unei proze cu viraje bruște, ca secvențele de coșmar într-un vis.

Începe ca o relatare în genul poveștilor „de campus”, despre intrigile din cancelaria unui liceu, înainte și după. Principala grijă a tuturor pare a fi, ca oriunde în societatea acelor ani de cotitură, găsirea unei legitimități. A unei justificări pentru ce-au făcut, a unei scuze pentru ce n-au făcut. Soluția poate fi, de la caz la caz, invocarea unui strămoș preot, pentru iertarea de păcate sau, mai simplu, un „nu tot țipați la mine, că voi nu știți,ăștia mucoși de acum...”, aruncat

cu „superioritatea” pășitului. Între vremea (încă) liniștită de atunci și vremea (deja) liniștită de acum a trecut o revoluție, descrisă în carte întâi din perspectiva agitației de pe margine, a telefoanelor „conspirative”, a parolelor. Ceea ce pare a fi, la prima vedere, un joc de societate înrudit de aproape cu zeflemelele, sau cu poezioarele cu dublu înțeles care puneau pe jar „organele”, se transformă repede într-o treaba serioasă, cu sânge și morți. În toiu evenimentelor, Filip Criste (Cristé, pentru străini), primul „narator” al romanului, o cunoaște pe Eliza, blonda profesoară de engleză, cu care va împărți, pe mai departe, chinurile „auctoriale”. Poyestea ei amestecă amintirile despre Revoluție cu cele despre mineriade, cu vagi ecouri livrești, cu inevitabila compătimire pentru mama care-i cere să stea deoparte, cu nestăpînita ei dorință de aventură. Lumea asta nouă, care de fapt a fost acolo dintotdeauna, e făcută din prieteni trădători și ofițeri de treabă, din zvonuri care cresc alarmant și care te mint, chiar dacă le verifici din mai multe surse și din filozofii de bun-simț și, totodată, de doi bani: „se lansase iar în subiectul ei favorit și nu puteam s-o opresc, despre cum fusese ea trimisă de UTM la școala profesională că altfel ar fi rămas să mulgă vacile lui taică-său, despre cum o înscriseră mai târziu în partid și a câștigat și ea un salariu la oraș cu care ne ținuse, pe mine și pe fratele Matei, în absența nebunului de taică-meu, pe la alte școli.” E, de fapt, continuarea simulacrelor de dinainte, periculoase tocmai prin aerul lor de respectabilitate domestică: „Mă revoltau cumplit ifosele ei de intelectuală în fața unor gospodine, cu toată terminologia aia tehnică prețioasă, dar pe care, trebuie să

admit, o stăpînea fără cusur, destul ca s-o poată vărsa în capul partenerelor de cafea.”

Romanul întreg e un ecou al acestei revolte, s-ar zice, a „autenticului”. E nevoie de observație atentă, de la caz la caz, ca să poți scăpa de capcana de-a-ți da, generalizator, cu părerea despre o masă de oameni pe care-i apropie puțin frenezia eliberării și-i desparte definitiv modul în care fac față încercărilor de după. E-adevărat, „viemele egalității” îi roade pe toți cei intrați într-o horă cu urmări greu de anticipat. Tocmai aici e ironia: ei se luptă, după ani de „nivelare”, să formeze noi „frății”, să-și exprime alte identități de grup, fără să ia seama la slăbiciunile care, involuntar, peste „caste” și „clase”, îi aseamănă, la aceeași frică nelămurită care i-a unlit și înainte, și-i ține legați și acum. Citita profesoară de engleză și femeia ușoară, aruncate de Revoluție în aceeași imundă celulă „marginalii” și protectorii lor de la „Mayrose”, „vardiștii” și victimele sînt variante echivalente ale aceluiași personaj. Un personaj nehotărît, derutat, trecînd din toiu evenimentelor importante care, la mulți ani o dată, dau voie „plebei” să-și scrie, întrucîta, istoria, în inerția tipică simpozioanelor pe te miri ce teme, bune pretexte de *causerie* și de călătorii de plăcere. Romanul se încheie descriind aceeași „picoteală” întreruptă de cîte-o „contră” bene trovato de la începutul poveștii, din cancelaria lui 9 Thermidor. A urmărit, de fapt, destinele unor oameni mult mai degrabă făcuți pentru „cultură”, fie ea și a croazierelor și a conferințelor despre integrarea „exclușilor”, decît pentru „istoria” de linia întâi. Nimeriți fără veste în toiu unor evenimente care i-au atras prin spontaneitate și prin posibilitatea de-a face să trăiască idealul eroic al lecturilor de altădată, nu au structura care le-ar permite să-și susțină poziția avută la început. Scopul lor, al lui Filip Criste și al Elizei, devine întrajutorarea, stabilirea unui echilibru care să păstreze pentru ceilalți ceva din demnitatea lui Andrei Cuc, orbul care se consideră perfect normal, găsindu-și mereu alternative. Pentru fiecare pistă abandonată, în carte, se găsește un nou fir pe care să înaintezi,

Radu Sergiu Ruba, *Demonul confesiunii*, Redacția Publicațiilor pentru Străinătate, București, 2004, 270 pag.

o nouă experiență, sub semnul unui hedonism de modă nouă, ușor „viciat” de responsabilitatea oamenilor față de felul în care se scrie istoria. Progresiști și conservatori, tinerii care trăiesc libertatea în viteză, cu elanul de-a călători și de-a încerca totul la repezeală și prudenții lor profesori, sau popa din Razelm care-și ține vechiul lui calendar populcează aceeași lume încăpătoare, în care conflictele, după ce-au izbucnit zgomotos într-o revoluție, par să se fi molcomit. Stau, acum, laolaltă, lipsite de dramatisme de prisos, ca straturile luminoase ale unei aure, după ce Filip își împarte, în final, jurnalul cu Eliza și adevărul se întregeste din jumătăți. „În lupta cu minciuna, arta a învins întotdeauna.” Așa se termină, îndulcindu-se liric, după înșirarea altor cruzimi, romanul lui Radu Sergiu Ruba. Cu imaginea aurei care se destramă pentru a-i face loc unui copil, chipului uitat undeva, în sertarul cu povești despre o lume colorată și dreaptă.

Simona VASILACHE

Societatea Română de Radiodifuziune
RADIO ROMÂNIA CULTURAL

Miercuri, 22 decembrie, ora 12.30

Vă invităm la o dezbatere despre
Valorile moralei creștine

în emisunea **Mediateca. Etică - estetică**

Invitați:

Andrei Pleșu și Cristian Bădiliță

Realizator: Teodora Stanciu

	fm
Arad	106,8
București	101,3
Bacău	101,8
Baia Mare	100,1
Brașov	105
Buzău	103,7
Craiova	101,1
Deva	105
Galați	101,6
Iași	103,1
Oradea	96,1
P. Neamț	100,3
Ploiești	104,1
Rm. Vâlcea	102,5
Satu Mare	96,1
Sibiu	103,7
Suceava	101,6
Tg. Jiu	89,5
Tulcea	105,4
Zalău	105

literatură

prepeleac
de Constantin Ţoiu

Protocolul morții și beciul răcoros

Gingașele, sfoasele gudurări ale lui S îndrăgostit de putere... (3 febr. 2004).

„În timp ce oamenii caută să nu le fie frică de nimic, le place să se facă temuți de alții, iar agresiunea pe care o țin departe de ei înșiși, o exercită asupra celorlalți, ca și cum, neapărat, ar trebui să fie să ofensezi, fie să fii ofensat” Niccolo Machiavelli (11 apr. 1981).

Candoare feroce... (subsemnatul, 20 nov. 2004)... Cumintele, ipocritul la maximum, ajuns sus la putere, unde taie și spânzură. Invers, umilința excesiv profesată, pusă la încercare, înfruntând prefăcută un mare succes... Sau pudoarea în fața unei șanse prea mari ce i se ivește pe neașteptate cuiva mimând modestia, faptul că așa ceva, *el personal*, nu ar merita... Lucidul fără scăpare. Căruia îi mai rămăsese doar credința, nu în viața de dincolo. Nu în biserică în sine. Ci în convenția liniștitoare însoțind stingerea vieții că așa trebuie să fie și că altfel nu e cu puțință, neavând încotro...

Un hiperinteligent trăind comod din ura publică...

Les gens sont de feu pour le mensonge et de glace pour la vérité... Uitat autorul. (Oamenii sunt de foc, la minciună, și de gheață fiind vorba de adevăr.)

T la 91 de ani, zis Gândac, *La Gândac*, băcănia lui veche de pe vremea întâiului război mondial din cartierul de țigani.

Duminicile uneori își închiriază prăvălia câte unei nunți țigănești... E ramolit. Arată ca un pahidern scofălcit. Rătăcinat, preferă să umble în patru labe, ca să-i fie mai ușor. Memoria, zgârcindu-se din ce în ce, s-a redus la câteva obsesii... niște cazaci trecând pe cai gărla... Costel, băiatul primarului, mort înecat, capela din cimitir care ia foc de la mormanele de coroane funebre de flori de hârtie cu pompoasele lor regrete eterne...

De ajutat, îl ajută un nepot, singur cum a rămas... El ia contact cu nunțile, stabilind zilele. Țigani, de obicei, fac nunta joia, dar nu toți, unii făcând-o ca rumâni, duminică.

Nunta, la *Gândac*, se petrece astfel: După ce mănâncă și bea sus și se îmbată cu toții în sala fostei prăvălii, începe jocul, jos, în beci la lumina gazornitelor a căror lumină roșie negricioasă se vede pe chepengul deschis al pivniței, așa arătând probabil și gura iadului...

Începe un fel de sârbă îndrăcită. Regula e ca, atunci când unul nu mai rezistă, să se lase să cadă jos la mijlocul horei, și încet, încet se prăvălesc cu toții unul peste altul... Astora zicându-li-se *doborâți*...

Cei care nu au avut loc în beci, considerat loc de onoare pentru frunzașii nunții, joacă sus, regula funcționând și aici. Cei ce nu mai pot să dea din picioare, trebuind să cadă și ei pe jos, la mijloc; dar cum nu mai e loc, sunt împinși spre chepeng și de acolo rostogoliți pe scara beciului peste viermuiala celorlalți, *doborâți* subterani...

În acest timp, alături, într-o mică odăiță, patronul, bătrânul, asistat de nepotul său, încearcă să joace și el sârba, ca ăilalți, dar, de neputință, în patru labe, cu un rest de vigoare, retrețită de vigoarea demonică a celorlalți.

Cei de jos, care, la urmă, nunta încheindu-se, urcă pe scară sus *la lumină*, sunt obligați să spună ceva, o vorbă, pe țigănește, pe care nu am reușit să o rețin, un fel de formulă sau parolă destinată nașului, care de obicei doarme tun de mult.

În ultima vreme, împlinind vârsta de nouăzeci și unu de ani, sărbătorit de toți țigani lui, *Gândac* le-a cerut și el o favoare... Când o fi și-o fi să dea și el ortul popii, să fie de față și ei cu tariful, să-i cânte de final; iar dacă se poate, coșciugul să i-l ție o noapte jos, în beciul răcoros, dacă o fi vara... ■

păcatele limbii
de Rodica Zafiu

Biruri, taxe, impozite

Vechea terminologie românească a impozitării e pitorească, impresionantă prin cantitate și diversitate. Aspectul ei caracteristic este dat de acumularea unor desemnări specifice pentru fiecare tip de taxă. Nu lipsesc desigur sintagmele – asocieri mai puțin stabile de termeni (*birul oștii, birul lefilor, birul untului; darea pentru stupi; dijma din brânză* etc.) –, dar foarte numeroase sînt seriile întregi de derivate, forme care atribuie noțiunii o mai mare persistență. Cea mai reprezentativă serie e construită cu sufixul supinului verbelor de conjugarea a IV-a (-it), frecvent atașat sufixului de agent -ar, producînd deci varianta -ărit: *albinărit, beșlegărit, căminărit, cășărit, cepărit, cerărit, ciblărit, ciohodărit, cîrciumărit, concertit, cornărit, cotărit, fumărit, găletărit, gărdurărit, ghindărit, grosărit, ierbărit, măjărit, morărit, oierit, pârparit, pogonărit, poștărit, prisăcărit, săpunărit, sărărit, stînit, stupărit, tutunărit, țigănărit, văcărit, vădrărit* etc. Mai puțin numeroase sînt derivatele în -(ă)rie (*cășărie, măjărie*) sau în -(ă)rici (*vinărici*). O descriere istorică precisă și detaliată a fenomenului se poate găsi în dicționarul de *Instituții feudale din țările române* (coordonatori Ov. Sachelarie și N. Stoicescu), 1988, care cuprinde toți termenii mai sus citați. Desemnărilor de impozite li se adaugă serii de denumiri pentru slujbașii care le adunau (*birari, ciblari, găletari, mierari* etc.), pentru tipurile de impozitați (*birnic, lude*), pentru diversele scutiri de impozite (*ridicătură, scădere*), expresii precum *a da bir cu fugiții* ș.a.m.d. Câmpul semantic al impozitării reflectă suprapunerea mai multor straturi etimologice, cicluri istorice, influențe politice. În termenii de bază, miturile istorice se echilibrează: *darea* e o formație internă, dintr-un cuvînt de bază moștenit din latină, *dajdia* e de origine slavă, iar *birul* a fost explicat prin maghiară (în *Dicționarul limbii române*, DA, cf. DEX), prin slavă sau prin turcă (Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române*). În terminologia veche, de mult ieșită din uz, sînt și alte împrumuturi – din slavă (*deseatină*), din grecește (*mortasapie*) etc.

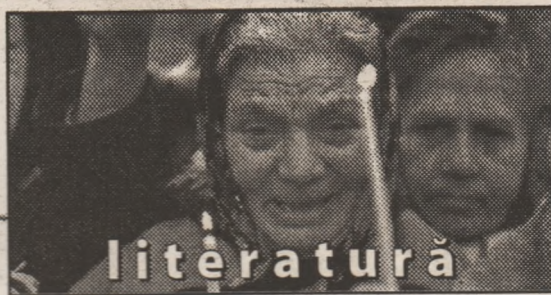

Modernizarea aduce neologisme, prin franceză (*taxă*) și prin refaceri culte după latină (*impozit*). În lexicul vechi atrag atenția sensurile legate de situații foarte particulare (*cuniță* desemnează, printre altele, impozitul suplimentar plătit de fata care se căsătorește în alt sat) și chiar evoluțiile peiorative: *mîncătura* – „contribuție suplimentară pentru hrana slujbașilor” – pare a se asocia dreptat cu ideea negativă de agresare a impozitatului.

Fenomenul impozitelor e prezent din plin și în cronici; la Neculce, cel puțin, informațiile esențiale despre noii domni privesc aproape întotdeauna nivelul și structura taxelor (în prefețele din perioada comunistă obsesia fiscală era uneori scuzată prin deplîngerea orizontului îngust, „de clasă”, al cronicarului-mare boier!). De la Neculce aflăm că Mihai-vodă „au scos *văcărit*, de i-au rămas blăstăm pân-acmu” (cap XXI), că Grigori-vodă „au rădicat *țigănăritul* și *morăritul* și *prisăcăritul* și *cîrcimăritul*” (cap. XXII), iar Costandin-vodă „di toamnă au scos *văcărit* și *vădrărit* tot odată, și di iarnă civerturi și hîrtii, iar di primăvară *pogonărit* și *coniți*” (cap. XXIII).

Asupra imaginației actuale, termenii ieșiți din uz acționează trezind asociații concrete și chiar comice: merită redescoperite cuvinte ca *gărdurărit* (taxe legate de viticultură, sancționînd lipsa gardurilor sau alte nereguli), *ghindărit* (taxă pentru dreptul de a-și hrăni porcii cu ghindă din pădure), *ierbărit* (pentru pășunarea vitelor), *grosărit* (taxă pentru cei aflați „la gros”, adică la închisoare), *săpunărit* (asupra producției de săpun). Denumirile nu sînt totdeauna transparente, și nu presupun neapărat relații de același tip: *tutunăritul* era taxa pe producția de tutun, dar *fumăritul* reprezenta impozitul pe casă (casa în care se făcea foc). E cert că ultima denumire stărnește cel mai mult imaginația și provoacă interpretări destul de libere, pentru că pare a sugera o culme a absurdului fiscal: taxa pe fum, pe imaterial și insesizabil. Conotațiile și etimologia populară contribuie la păstrarea în circulație a termenului, pomenit încă în discuțiile actuale, mai ales în ironizarea excesului de taxe: „Tu încă n-ai înțeles că ăștia ar pune impozit și pe *fumărit*, aer și soare?” (computergames.ro), „mai justifică ăștia multe taxe pe *fumărit* prin aderarea la UE?” (daciclub.ro). Uneori termenul e remotivat, fiind folosit cu referire directă la fumul produs de mașini: „Hai că asta e bună... o să ia taxă și pe *fumărit* (pe țeava de eșapament)” (daciclub.ro).

Și tiparul derivativ tipic este folosit, parodic, pentru imaginarea unor noi forme de impozitare, ca în următoarele propuneri, care încep cu „taxa de cutremur” – „să-i spunem, popular, «cutremuritul»,” continuînd cu „taxa de ploaie, popular, «ploieritul»”; „taxa de inundație, popular, «apăritul»”, pînă la „taxa de noapte - «promiscuitul»” (*Academia Cațavencu*, 37, 1999, 11). ■

Critica edițiilor

Opere de A. I. Odobescu

critica edițiilor este, de bună seamă, o îndeletnicire ca oricare alta de același gen și se face, material, cu „armamentul din dotare” (cum se spune la Poliție): creionul și hârtia. Deosebiri încep și sfârșesc cu priceperile înnașcute și cu cele învățate de la alții ale fiecărui cronicar, priceperi la care se adaugă – sau nu se adaugă – amprenta mai puternică sau mai slabă a talentului, a personalității talentului fiecăruia. Acestor deosebiri, critica edițiilor le mai adaugă una: comentariul lingvistic al textelor din edițiile postume ale operelor scriitorilor români clasicizați prin deces. Comentariu ce are dezavantajul că nu poate împrumuta din vecinătățile paginilor citite impresii care, uneori, în critica literară, contribuie la conturarea mai precisă a noțiunilor. În critica edițiilor, atenția artișterului – mai cu seamă când e vorba de manuscrise și tipărituri datând din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și din prima jumătate a secolului al XX-lea – urmărește, ciulită, toate firele țesăturii de cuvinte care alcătuiesc un text, numai ca să extragă, prin analizarea și compararea lingvistică a edițiilor postume cu ediția sau

edițiile lui antume, argumentele necesare demonstrării valorii sau nonvalorii textologice a edițiilor „îngrijite” de competențele sau de incompetențele editorilor. Pentru că acest travaliu este, în sine, de foarte multe ori, extrem de fastidios, în primul rând prin monotonia lui, impusă cercetătorului și comentatorului de rigiditatea rigorilor specifice lui și riscă, mai totdeauna, să devină, tocmai prin argumentele-i factive, anost și pentru cititor, autorul criticii edițiilor simte nevoia de a se salva pe sine și de a-l salva și pe cititor de sastișire prin paranteze și divagații tangente. Articolul următor este o asemenea încercare de divagare din strictețile textologice. Sau, mai bine zis, o introducere cuprinzând un fragment din istoria ediției academice a operelor lui A. I. Odobescu, fragment interesant, mi se pare, atât pentru buna înțelegere a observațiilor textologice care vor urma, cât și pentru ilustrarea năravurilor editoriale românești, năravuri despre care am mai avut prilejul să scriu sub titlul acestei rubrici.

Când, răspunzând unei invitații telefonice a profesorului Tudor Vianu, am sosit la ușa locuinței

sale din strada Andrei Mureșanu nr. 42, și când ușa mi-a fost deschisă de profesor, care ținea să facă însuși, cu amabilitate și distantă eleganță aristocratică, oficiul de gazdă bine primitoare, ambiția era una din cele mai bune – dacă o restrâng la casa și la imaginea din amintire a profesorului. Am intrat împreună în birou și, înainte de a ne așeza – profesorul, ca întotdeauna, pe scaunul său de la masa de lucru, eu, pe un scaun „al meu” de pe când colaborasem la ediția de opere odobesciene în două volume, apărută la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, în 1955 –, Tudor Vianu m-a surprins făcând un gest de „intimitate” (așa l-a numit!), scoțându-și haina și rămânând în vestă neagră, cu cămașa-i întotdeauna strălucitor de albă și cu cravata lui impecabilă („singurul bărbat care știe să poarte impecabil o cămașă albă impecabilă și o cravată și ea impecabilă”, cum îl caracteriza, nu fără oarecare maliție, un prieten al meu, poet). Invitația nu părea să aibă un scop anume, profesional, editorial, ci altul, mai grav: plăcerea profesorului de a dialoga pentru (cum spunea el) „menținerea prieteniei”.

Ambianța din după-amiaza aceea mi s-a părut și mai confortabilă, și mai à l'aise decât altădată. Profesorul i-a dat o nouă nuanță sufletească, cerându-mi să dau jos de pe ultimul raft al bibliotecii două cutii din cele în care ținea scrisorile primite și mi-a propus să ne delectăm, citind câteva din ele, și totodată să-i cunosc mai bine pe autorii lor. Și-ntr-adevăr, citind câteva scrisori dintr-una din cutii – scrisori trimise lui Tudor Vianu de către Ion Barbu –, ne-am delectat copios prin imaginile pline de culoare și prin impresiile transcrise de poet cu umorului specific, din uimitoarele lui aventuri erotice petrecute în berline, cupeuri, carete și alte mijloace de călătorie romantice și germane. Cea de-a doua cutie am deschis-o sub avertizarea surzătoare a profesorului (și reproduc cuvintele după umbrele lor din amintire): „În cutia asta o să dai de scrisorile lui Alexandru Dima, pe care-l cunoști, mare și plin de mărimea lui. Omul ăsta nu mi-a trimis nici o scrisoare în care să nu-mi ceară ceva. I-am păstrat scrisorile pentru că mă amuză felul

lui foarte personal, întortocheat și greoi, de-a ajunge la obiectul scrisorii: cererea, și la obiectul cererii: o intervenție, o susținere... Ai să citești și ai să vezi. Tipul m-a obișnuit atât de mult cu scrisorile lui în care îmi tot cere câte ceva, încât mi se pare că-mi va scrie ca să-mi ceară ceva și după ce voi muri, catedra, locul la Academie, locul de la UNESCO și altele.” Am parcurs și câteva scrisori dintr-ale lui Alexandru Dima, cerșetoare, penibile mai cu seamă prin raportarea tonului lor la infatuările personajului știut din relațiile lui cu editura. A fost un timp pierdut. Dar, după cum mi-am dat seama ulterior, după trecerea Dincolo a lui Tudor Vianu, întâlnirea cu personajul din scrisori în acea după-amiază de toamnă din 1961 a avut, din întâmplare, un tâlc.

Punând cutiile la locurile lor, ne-am întors încet-încet, comentând scrisorile și amuzându-ne, la tema până atunci nedezvăluită a invitației: profesorul m-a întrebat dacă aș fi de acord, întocmai ca în urmă cu vreo șapte-opt ani, să colaborăm la publicarea unei ediții de astădată critice – texte, variante, note de istorie literară a operei lui Alexandru Odobescu, ce urma să apară sub egida Academiei. Oferta mi s-a părut, după cum și era, o dovadă de prețuire care mă onora – eram, totuși, la începuturile meseriei mele de cărțar –, și bineînțeles că m-a entuziasmat până la a-mi pierde „uzul rațiunii”. Dacă înflăcărea bucuriei mele de a contribui, alături de Tudor Vianu, la realizarea unei ediții de opere complete odobesciene, cu variante și note de istorie literară, adică a unei „ediții definitive” nu mi-ar fi furat mințile, mi-aș fi adus aminte că toate diminețile mele erau dăruite lui Tudor Arghezi și ediției sale de *Scieri* și că, din când în când, trebuia să găsesc câteva ceasuri, noaptea, pe care

să le dedic ediției *Opere* de Ion Agârbiceanu, inițiată de mine și de publicarea căreia mă angajasem să am însumi grijă, de la alegerea textelor până la apariția lor în volume, îngrijirea incluzând și discuții, consultări și reconsultări cu părințele Agârbiceanu la Cluj. La un moment dat, această necumpătare inițială, combinată cu dificultățile stabilirii normelor de transcriere critică a textelor și a variantelor odobesciene, dificultăți pe care numai cine nu cunoaște, în sensul propriu al cuvântului, istoria limbii literare române din a doua jumătate a secolului al XIX-lea nu le poate aprecia corect, m-a obligat să depășesc, spre dezamăgirea profesorului, mai multe termene de predare și, până la urmă, adaosul de dificultăți ale transcrierii textelor și variantelor și verificărilor corecturilor în șpalte și în pagini m-au obligat să întârziu apariția volumului I al ediției până în 1965 și până după plecarea Dincolo a lui Tudor Vianu. Această întârziere a fost și este una din suferințele conștiinței mele.

(continuare în numărul viitor)

G. PIENESCU

*) Oare ce se va fi ales de toate acele scrisori primite de profesor și ordonate de dânsul, cu grijă, și ce se va fi ales de cărțile lui? În ce „fonduri” anonime de „colecționari” improvizati și de amatori de carte furată vor fi intrat? Sau cine le va fi ales „pe cele „bune” de cele „ne-bune”, și pe acestea din urmă le va fi distrus? – cum s-a întâmplat și cu cărțile „găsite” după seismul din 4 martie 1977, puse și acelea „deoparte”, în ceea ce se numea pe-atunci „fondurile speciale”.

A. I. Odobescu, *Opere*, 13 volume, Editura Academiei Române, București, 1965-1996.

Premiile revistei „Ramuri”

În ziua de 11 decembrie a.c., la Craiova, în cadrul unei festivități desfășurate în sala de recepții a Hotelului „Jiul”, au fost acordate premiile revistei „Ramuri” pentru anul 2004. Jiurul de literatură, compus din Eugen Uricaru (președinte), Dan Cristea, Marin Beșteliu, a acordat următoarele premii: Premiul Opera Omnia – D. R. Popescu, Premiul pentru proză – Dumitru Tepeș, Premiul pentru critică – Gabriel Dimisianu, Premiul pentru poezie – Ioana Dinulescu, Bucur Demetrian, Premiul pentru debut – Augustin Cupșa. Scriitorii premiați au fost prezentați de Marin Beșteliu, Marian Victor Buciu, Gabriel Coșoveanu, Ioan Lascu, Constantin M. Popa, Gabriel Chifu.

Jiurul de arte vizuale, compus din Mihai Tepeș, Marcel Voinea, Cătălin Davidescu, a acordat Premiul pentru arte vizuale plasticienei Suzana Fântâneriu.

Cu acest prilej s-au lansat volumele: *Destinul unei reviste „Ramuri”* (1905-1947) de Florea Firan, Editura Scrisul Românesc, lucrare prezentată de C. M. Popa și George Sorescu; *Revista „Ramuri”: 1964-1995. Indice bibliografic adnotat* de Alexandra Diaconescu și Mariana Mangra, Editura Universitaria din Craiova, lucrare prezentată de Ovidiu Ghidirmic.

La festivitățile de acordarea premiilor revistei „Ramuri” a fost prezent primarul Municipiului Craiova, Antonie Solomon, care a și sprijinit organizarea manifestării.

EDITURA POLIROM

Ruxandra Cesereanu
Decembrie '89
Deconstrucția unei revoluții

Harald Zimmermann
Papalitatea în Evul Mediu
O istorie a pontifilor romani
din perspectiva istoriografiei

Ian McEwan
Mingierii străine

Chuck Palahniuk
Sufocare

Suplimentul
DE CULTURĂ

Un săptămânal realizat
în colaborare cu Ziarul de lași

www.polirom.ro

Un adevărat monument dedicat romanului, impunător prin volumul de informație acumulat și prelucrat, este *Dicționarul cronologic al romanului românesc de la origini până la 1989*, realizat de un colectiv de profesioniști ai lecturii de la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” din Cluj-Napoca, aflat sub egida Academiei Române. Sunt aproape o mie trei sute de pagini de scurte rezumate și copioase referințe critice organizate prioritar cronologic, iar apoi alfabetic în cuprinsul aceluiași an. În elanul elogiului, voiam inițial să spun că acest dicționar e un mausoleu dedicat romanului, dar această imagine ar fi indus involuntar ideea că romanul e victima unei bătălii eroice. E adevărat că romanele mor pe capete, ca de-o molimă neștiută, dar Romanul ca specie narativă nu moare, e extrem de rezistent. E un peisaj sumbru, pe care îl vizionează cu sânge rece și îl suportă zilnic numai istoricii literari, să vezi câte romane au murit îndată ce au apărut. Procentul romanelor cu longevitate e foarte mic, dar numai acestea, ca valori durabile, justifică istoriile literare, dicționarele și bibliografiile. Un dicționar cronologic al romanului e în măsură să dea imaginea acestei calamități naturale, pe care o putem numi simplu „ravagiile timpului”. Dicționarul e un cimitir al romanelor mai ecologic decât o bibliotecă. El le înregistrează, le descrie în spații tipografice mici (trei-patru sute de pagini se păstrează în zece-douăzeci de rânduri laconice), echivalente ale unor urne de cenușă. Să parcurgi un dicționar al romanelor poate fi la fel de trist ca o vizită la cimitir. Respectul tradiției ne impune o astfel de datorie. Dar poți să ai satisfacții neașteptate dacă administrația acestui cimitir e impecabilă, parcelele bine organizate astfel încât să găsești repede și ceea ce nu cauți. Pentru specialiști conservarea unei tradiții nu are conotații mohorâte. Ceea ce pentru mulți profani pare un vast teritoriu de cenușă (romanele secolului al XIX-lea, să zicem), pentru specialiști sunt vestigiile unei vieți culturale ce merită recuperată.

Organizarea cronologică a dicționarului oferă „cea mai fidelă imagine a evoluției genului românesc și a receptării lui critice pe teren național”, cum se afirmă în prefață. O investigație istorică totală presupune răscolirea unor secvențe cronologice și tematice aflate în umbră, realizând implicit

un obiectiv de „arheologie literară”. Romanul lui Dimitrie Cantemir, *Istoria ieroglifică*, ne apare cu totul stingher în 1705, anul elaborării lui, urmat de o pauză de 140 de ani. Nimic semnificativ nu se întâmplă în istoria genului la noi

Istorie literară

Un monument dedicat romanului

până la 1848. Pașoptismul a adus și în acest domeniu o deschidere europeană a gustului public. Ion Ghica și Mihail Kogălniceanu sunt pionierii notorii ai romanului românesc (există și câțiva anonimi), cu încercări neterminate date 1848 și 1850. Iată o diagramă a productivității romanului în primii săi ani: 1853 – un roman; 1854 – nici unul; 1855 – două romane terminate, trei foiletoane fragmentare și un bruion rămas în manuscris; 1856 – nimic; 1857 – un roman și un fragment; 1858 – trei romane și un fragment; 1859 – nimic; 1860 – un roman; 1861 – un roman și două foiletoane; 1862 – patru romane și un foileton, primul an bunicel; 1863 – trei foiletoane, două continuări și două romane întregi, dar unul e *Ciocoi vechi și noi* de N. Filimon. Încă un deceniu nu trecem de două-trei apariții. 1873 e un an mai frumos cu *Dridri* de V. Alecsandri, *Mihai Vereanu* de Iacob Negruzzi, intrarea lui I. Slavici cu foiletonul *Revoluția din Pârlești*, plus alte câteva titluri cu nume modeste, dar cel mai semnificativ de semnalat e profesionalizarea primului nostru romancier productiv, N. D. Popescu, evident, în categoria unei literaturi de consum, grevată pe teme istorice și haiducești.

Creștem de la un ritm de șase-șapte intrări (fragmente, foiletoane sau volume), păstrat până în 1889, la un ritm de zece-cincisprezece titluri după 1890, dar o productivitate simțitor mărită peste douăzeci de romane nu avem decât începând cu anul 1920. De o adevărată epocă a romanului nu putem vorbi decât după această dată, când sesizăm diversificarea temelor, a tipurilor de narajune și a publicului. După aproximativ 30 de volume pe an în 1930-1932, vârful prolificității epice este atins în intervalul 1933-1937, cu un număr în urcare de la 60 la 80-85 de romane (luând de astă dată în seamă numai volumele). Din 1938 productivitatea romancierilor scade vertiginos, ajungând în 1940-1943 la aproximativ 40 de volume anual, în 1944 – la 29, în 1945 – la 20, în 1946 – din nou la aproape 40,

în 1947 – la 30, dând parcă semne de regenerare, ce vor fi imediat contrazise de mersul istoriei.

În 1948, an de șoc și groază pentru literatura română, apar abia 11 romane, ca în 1892 sau ca înainte de primul război, în

Civilizația romanului solicită exploratori specializați și devotați.

Structura articolului lexicografic permite cumulearea multor informații utile: ediția princeps, locul apariției, editura, anul, numărul de pagini, eventuale apariții fragmentare

binevoitor. Ar fi fost de dorit ca unele descrieri să nu se încheie totuși cu judecăți critice tranșante, fie negative, fie pozitive. Înțelegem însă că sunt în ele și urmele unei prime redactări a dicționarului, oprit în prima formă la 1980 și propus spre editare în 1986, când a fost restituit instituției cu recomandarea de a face modificările conjuncturale. E bine că a fost amânată publicarea, pentru ca documentarea să fie completată ulterior până în 1989, cu sporirea echipei de cercetători. Mi s-a părut însă că intervalul 1981-1989 cuprinde articole redactate în grabă și uneori insuficient documentate (referințele critice sunt în mod cert lacunare).

Două cuvinte și despre partea de referințe critice. Au fost consultate aproximativ două mii de periodice, a căror listă o găsim în secvența inițială a bibliografiei întregului volum. Am o mică nemulțumire: de pe listă lipsesc ziarele „Scnteia”, „Scnteia tineretului” și „România liberă” din anii comunismului, în timp ce au fost consultate și bibliografiate (și e bine) „Lupta de clasă” și „Săptămîna”. Primele chiar ar merita o cercetare specială, suplimentară, despre receptarea literaturii în aceste publicații oficiale ale partidului comunist. Ceea ce înainte de 1989 putea să fie un mic gest de frondă, astăzi e resimțit ca o lacună de informație. Apropos de lacune! Nu am constatat lipsă de la apel decât un roman, e adevărat, greu de găsit: *Cocktail* de Victor Valeriu Martinescu, un roman avangardist din 1943. În schimb, nu pot spune peste câte romane am dat în dicționar despre care nu am știut nimic!

Cine sunt autorii acestei performanțe bibliografice și care sunt intervalele lor istorice de aplicație? Mircea Popa (pentru 1705-1899), regretata Elena Stan (pentru anii 1900-1919), Doina Modola, Aurel Sasu și Mariana Vartic (1920-1944), Ion Istrate (1945-1964), Valentin Tașcu (1965-1980), cărora li s-au adăugat Ioan Milea și prea repede dispărutul Augustin Pop (pentru perioada 1981-1989, bibliografiată de întregul colectiv). O muncă de benedictini a fost desfășurată pe parcursul câtorva decenii și încorporată într-un tom impresionant prin seriozitate, precizie, consecvență, arie de cuprindere, dificultăți învinse, meticulozitatea informațiilor, coordonarea investigațiilor de istorie literară și de sociologie. Cum dicționarele se fac din alte dicționare, iar bibliografiile noi se ajută de cele anterioare, multe alte cercetări se vor intersecta profitabil de acum încolo cu această nouă izbândă a clujenilor.

Ion SIMUȚ

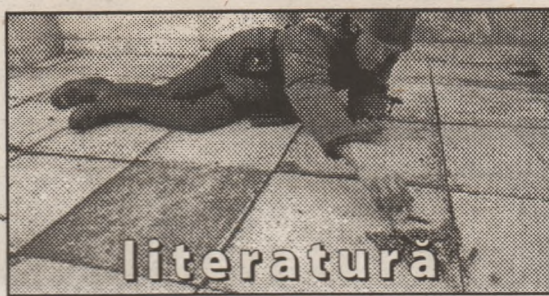

Academia Română, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” Cluj-Napoca, *Dicționarul cronologic al romanului românesc de la origini până la 1989*, Editura Academiei Române, 2004, 1280 p.

1914-1915; în 1949, tot așa, iar până în 1955 numărul de 15 romane e o limită aproape de netrecut. Creșterea merge în anii următori treptat peste 20 de titluri, 30 sunt atinse în 1961, în 1964 suntem la 40 de volume apărute, ca în timpul celui de-al doilea război, în 1967 – la 50. Nivelul anilor 1933-1937 e atins cantitativ nu și valoric în anii 1968-1970 (când numărul romanelor crește brusc la 80 și ușor peste). În 1971 este depășită pentru prima dată în istoria romanului românesc suma de o sută de romane apărute într-un an. În 1972 scade misterios (consecință probabilă a tezelor din iulie 1971) cu 20 de titluri, în 1973 numai cu zece față de 1971, ce poate deveni un an de referință istorică, iar în 1974 crește din nou peste sută. Opresc această matematică elementară (în fond, o statistică foarte utilă, ce ar trebui reluată mai meticolos), dar numai ea ne poate da o idee despre profesionalizarea romancierilor. La ce ne mai poate folosi acest dicționar? E o sursă de informații cu posibilități multiple de prelucrare și interpretare, îndeosebi în aria tematismului și a sociologiei, dar și din alte unghiuri nebanuite.

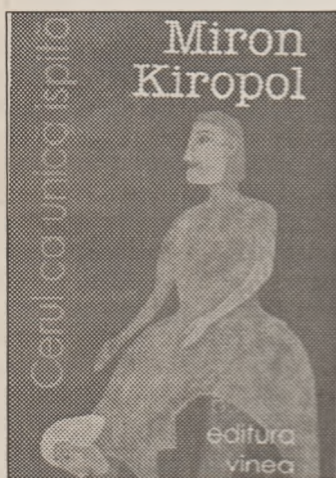
În reviste, rezumat, alte ediții, traduceri, premii, referințe critice. Spațiul cel mai mare este ocupat de descrierea analitică a romanului și de evidența receptării, cu diferențe considerabile de la un roman la altul, în funcție de valoare, dar și de alți parametri extraliterari. Indiciile de conținut pentru romanul contemporan (de exemplu) sunt date de categorisiri care oferă o imediată orientare a cititorului în câmpul vast al temelor și al formulelor narative. Avem astfel roman polițist, social, istoric, de aventuri, de spionaj, SF, politic, de familie, de tip comportamentist, de dragoste, document, memorialistic, de analiză psihologică, parabolic, dar și roman-confesiune, roman-rechizitoriu, roman-experiment, roman-eseu, roman de imaginație sau roman fantezist și ironic. Diversificarea tematicii și a tipurilor de narajune e, în sine, un spectacol interesant al peisajului epic desfășurat pe pânzele vaste ale istoriei.

Autorii articolelor își păstrează, în general, o neutralitate a descrierii, dar sunt și cazuri de implicare flagrantă a unei judecăți superlative. *Vestibul* de Al. Ivasiuc e „cea mai valoroasă creație românească a anului 1967” (p. 644). Verifici imediat producția anului și poți cădea ușor de acord că e așa, pentru că e uimitor de sărac în valori anul 1967 față de 1968 și cei care urmează. Dar sunt binișor exagerate aprecierile că romanul *Cel mai iubit dintre pământeni* ar fi „dintre cele mai grandioase romane-epopee” ale tuturor timpurilor (p. 919), sau că *Biblioteca din Alexandria* ar fi „una dintre cărțile fundamentale pentru analiza perioadei post-belice” (p. 922). Mi-a plăcut observația că romanul lui Dinu Săraru *Dragostea și Revoluția* are un stil „greoi, nemaleabil, rudimentar, didactic – ecou onest al limbii de lemn” (p. 947). Dar despre *Facerea lumii* nu am mai putea încheia astăzi atât de

lecturi la zi

Estetica mântuirii

Miron Kiropol, *Cerul ca unică ispită*, Ed. Vinea, București, 2004. 320 pag.

masivă antologie din opera poetică de-o viață a lui Miron Kiropol (n. București 1936, din 1968 rezident în străinătate, la Paris până în 1989, apoi la Chartre) ne este oferită de Editura Vinea: *Cerul ca unică ispită*. Cele peste 250 de pagini dense de poezie sunt prefațate de poetul Nicolae Ţone, postfațate de criticul și poetul Octavian Soviany, și însoțite de un corpus de referințe critice semnate de Valeriu Cristea, Gheorghe Grigurcu, Lucian Raicu (o amplă analiză a volumului în limba franceză „Chasteté régnaute”). Așadar, o carte de poezie pentru toate anotimpurile, care poate, la o primă privire, descuraja nu numai pe cititor, ci și pe comentator. Căci ce e prea mult, spune proverbul, strică: dar atunci când acest mult este și bun, lucrurile se schimbă.

Adevărul e că poezia lui Miron Kiropol este unsă cu toate ingredientele poeziei române și universale de la origini și până astăzi, ceea ce explică multitudinea de măști și stiluri sub care Miron Kiropol performează mai mereu, emoționant și provocator. Tentat de magnificența eposului hugolian (eventual racinian), dar și de croiul minimalist-emblematist, poetul nu-și refuză nici una din ipostazele ilustre, deja istorice, recuperate semnificativ de poezia postmodernă.

Iată câteva roluri dintr-un impunător repertoriu poetic, jucate de Miron Kiropol: custode, cantor și oficiant al frumuseții vieții și morții, emisar profetic *urbi et orbi*, imnograf, aed elegiac, apolinic, eschatologic, prerafaelit, psalmist isihast, poète maudit

(protagonismul Ingerului căzut) mesager și descriptor al zeilor, apatrid supraviețuitor al dezastrelor lumii, sacerdot al iluminărilor, menestrel al Evangheliilor, orchestrator de sortilegii hipnotice, muzicale, erotice, alexandrin oracular, totul subsumat omului fragil, a cărui singură ispită e cerul și singură consolare, poezia (aleasa inimii).

Descifrând viața, sursele și soarta poetului bântuit de marea Creație și de mitologiile aferente. Miron Kiropol are alonja ontologică de a edifica genealogia și heraldica actului poetic având la bază o arhaică imolare, o asceză jertfelnică: „Zeul își încarcă repeziciunea arcului/ Cu bucăți rupte din mine/ Și în botul fiarelor le aruncă/ Și în gura oamenilor/ Singurul meu cuvânt e împodobit/ De perlele săni ce-l acoperă/ Limba mea e brățară de aur/ Înconjurând imensitatea/ Deasupra scoarțelor/ Tuturor drumurilor pierdute/ Îmi strâng cingătoarea în adâncul/ Pântecului pentru a nu mai înghiți somnul și hrana./ Și din ospățul ascezei/ Mă voi îndopa în timp ce o pustie/ Îmi va fi duhul înaintea voastră/ Duhuri ale arhaicului, pentru că nu mai sunteți/ Nu mai sunt”.

Suprealismul aparent al poeziei lui Miron Kiropol este doar o provocare exterioară, căci dedesubtul ei curge o freatică religiozitate ca mod de a fi și ispăși revelația zeului, izvor de imagini indelebile (poetul e și pictor, dovadă coperta acestei cărți ce-i aparține), tot atâtea enciclice ale frumuseții duhovnicești, vâdate de prihana și cruzimea istoriei. Prozodia fără cusur a lirismului *ancien style* este reabilitată ca descântec muzical și metafizic („Vino, tu, arsură”) devenind un involucriu de incantație, vrajă și rugăciune, sub care fenomenele înseși rostesc elegia răscumpărării: „Urechile ne sunt deschise ca niște flori carnivore/ Fă-ne să nu ne mai știm/ Nesfârșite înfricoșări în ore/ Ne unge pâinea/ Când te privim/ Dă-ne sîn lumea/ Din țintirim/ Îmi culc obrazul pe o pulpă/ De regină îngropată și îmi spun/ Că în curând voi fi bogat/ Urmându-te cu ucigașii. Frate bun/ De moarte-mi ești. M-ai întrebat/ Dacă pe mână mi-ar plăcea să-mi curgă/ Sângele sacrificiului. Ei, bine, îl iubesc/ Prin el îmi pun aripi ieșite din oul șoimului”.

Mirean, ludic, religios, volubil, versatil, proteic, poetul cărturar de la Chartre este tot una cu poezia sa.

Geo VASILE

Fructul oprit din corpul nesănătos

Revista *Secolul 21*, 1-2-3-4/2004, 278 pag.

Gravă, stringentă și greu de cauterizat, problema proliferării consumului de droguri nu pare a fi, din păcate, pe agenda de urgențe a vreunei instituții guvernamentale autohtone. Pregația ei în mass-media românești este cu totul paradoxală și ține de calculul cinic al reitingului: oricât de tragic ar fi abandonul anonim al unor liceeni, oricât de utile ar fi programele de informare și de prevenție, drogul trece în centrul atenției prin victimele sale de lux („Dosarul cocaina”, cum a fost numit de presă, și cazul Mutu – doar două dintre cele mai recente exemple), și capătă ceva anvergură prin bruscare a unor sensibilități care țin de faima narcomanilor. Oricât de ciudată ar părea, această mișcare a perspectivei este utilă. Dacă până acum era doar un agent al marginalității, al periferiei existențiale, al *underground*-ului, o „metaforă a exteriorității”, drogul împrumută ceva din faima abonaților săi și migrează spre centru. O mișcare similară, dar de această dată din motive diferite, este sesizată de Ion Vianu într-o întâlnire cu alți doi psihiatri români: în Elveția, la Zürich, etica protestantă își plasează populația de drogați chiar în centrul orașului, pe Bahnhofstrasse, de altfel un loc extrem de elegant. Întreaga societate se consideră vinovată de existența acestei minorități și de aceea n-o ascunde, ci își

conservă luciditatea în fața bolii, printr-o exhibare inestetică dar curativă. Neacoperit de machiaj, coșul purulent din obraz se cere tămăduit. Istoria drogului poate fi privită ca o istorie a avataturilor conștiinței, corolarul unei făgăduințe neîmplinite: „...vi se vor deschide ochii, și veți fi ca Dumnezeu, cunoscând binele și răul”. (Facerea 3:5) Afirmatia biblică trasează perimetrul unei mizanscene pe care vor urca vraci șamanici, preoți cunosători ai tehnicilor divinatorii, scriitori, muzicieni, medici, și toți aceia care și-au amanetat parcursul unui „destin apocrif”, deci unei „farse metafizice”. În aceste două formulări, Gheorghe Grigurcu sintetizează una dintre cele mai eliptice și mai frumoase definiții ale drogului.

În contextul dat, este binevenită intenția celor de la revista *Secolul 21*, aceea de a prezenta într-o formă elaborată problematica consumului de droguri. Demersul este bogat în perspective. Primele articole se leagă mai mult de latura tehnică: sunt date diferite definiții ale toxicomaniei (farmacodependenței), așa cum au fost elaborate în repetate rânduri de către OMS, sunt prezentate clasele și subclasele drogurilor, analize epidemiologice, teorii care încearcă să explice apariția dependenței, plus un workshop, un colocviu național, interviuri și raportul anual pe 2003 al Comisiei Naționale Antidrog din Olanda. Oricât de utile și de interesante ar fi aceste date preliminare pentru articularea unui discurs coerent și bine informat asupra temei în cauză, mai interesante mi s-au părut (o percepție, fatalmente, subiectivă, legată de preocupările mele literare) celelalte articole, cele care vizează istoria drogului și a consumului său, cvasiprezența unui imaginar baroc în preajma fenomenului, impactul asupra scriitorului și asupra producțiilor literare, influența exercitată în muzica rock ori în ideologiile hippie, flower-power etc.

Lecturând aceste articole, am fost impresionat de aura mistificatoare în care a fost învăluit adesea drogul, de imaginarul dens, greu penetrabil care a populat narcodependența de-a lungul timpului. Mi-am făcut, de aceea, o listă cu toate bolile care se credea că ar fi putut fi vindecate prin consumul de droguri, în special al opiumului, și alta, un soi de insectar al actelor ratate, cu toate justificările scriitorilor pentru o atitudine similară. Prima era absolut incredibilă; drogul era perceput ca un veritabil panaceu, posibilitățile lui curative – halucinante, practic se puteau vindeca majoritatea bolilor cunoscute. În privința celei

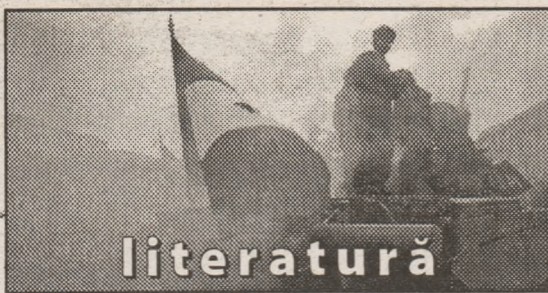
de-a doua liste, pretextele sunt ceva mai spectaculoase.

Pe când se dorea infractor, hașişul era doar simbolul unei rebeliuni adolescente pentru Rimbaud (în schimb, „dérèglement de tous les sens”, celebra lui metodă de „impersonalizare” creatoare de poezie, ține de radicalitatea artei sale poetice), iar pentru Flaubert, același hașiş, reprezenta un soi modest de protest anti-burghez. Aceste două exemple par o joacă de copii pe lângă viziunile extatice ale lui Allen Ginsberg, în timp ce se masturba, ori pe lângă explorările proprii conștiințe în timpul consumului de mescalină, heroină și LSD. Tot în acest nucleu tare se plasează și Michel Foucault, pe când căuta, tot sub influența LSD-ului, revelații supreme: „Singurul lucru cu care pot compara experiența aceasta este actul sexual cu un necunoscut”. Laudanum-ul îi producea lui Thomas de Quincey „plăceri senzuale” în timpul concertelor de muzică. Dintr-o reacție agresivă claustrofobă, Aldous Huxley și Timothy Leary doresc să transgreseze lumea aceasta iluzorie. Exemplele pot continua și cu alte nume la fel de celebre.

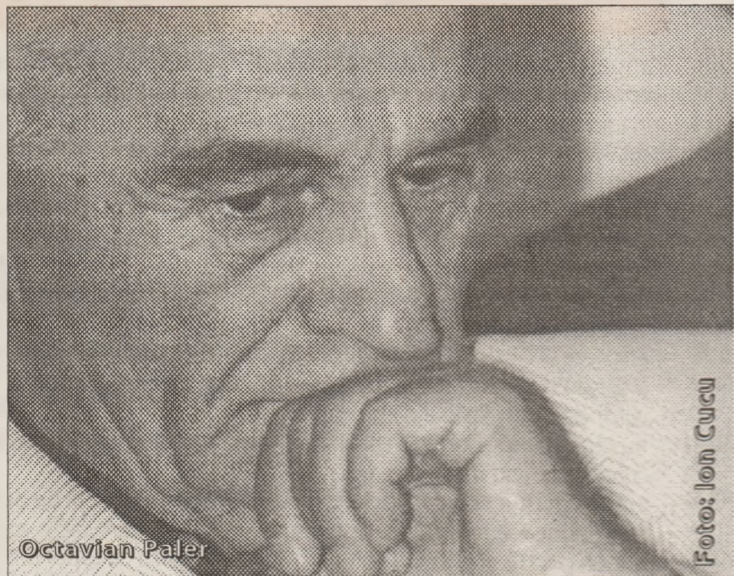
Toate aceste gesturi ale toxicomanilor, oricât de inteligent sau de idiot ar fi argumentate, calchiază scenariul furibund al disperării. Cu toate că pare subliminală, justificarea autosalvării este cvasiprezentă: neînțelegând conștiința și lumea în care trăiau, o căuta *dincolo*; neîntâlnind muza, o provocau artificial; negăsindu-și zeul, îl dibuiau printre aburii obscuri ai drogului, o serie de drame plasate în exterior, fără a se băga de seamă că, în continuare, pe obraz creștea un coș purulent.

Cristian MĂGURĂ

literatură

Octavian Paler

Foto: Ion Cucu

Polemici cordiale

O oglindă sui-generis

Am citit cu mare interes confesiunile lui Octavian Paler – (*Portret într-o oglindă spartă* – Ed. Albatros) – deoarece și eu am început, anul trecut, la Polirom, o serie de memorii. Nu e adevărat, cum o spune prietenul meu G. Dimisianu că nu agreez confesiunile; mai ales dacă ele aparțin unor individualități distincte ce au făcut operă sau istorie. Față de jumalele, reale sau false, contrafăcute ce au inundat în ultimii ani piața literară am o anumită rezervă, deoarece nu răspund unei nevoi interne, intime ale autorilor – în multe cazuri veleitari sau de valoare discutabilă! – ce „răspund pieței” mai degrabă, lumea voind măturii, după o jumătate de secol de interdicție a genului.

Chiar de la început – dar și la sfârșitul cărții! – ai impresia, în cartea colegului meu, a cuiva ce a cărat un sac greu, o povară redutabilă de-a lungul unui drum lung și pe care-l aruncă la sfârșit la pământ cu un sentiment de satisfacție dar și de insatisfacție. De satisfacție e de înțeles, drumul, existența a fost lungă și întortocheată, sacul – adică ambiția! – a fost mare, grea, lupta cu sine și cu „vremurile” dificilă, greu de înțeles, cum o spune și autorul, pentru cei ce n-au trăit-o. Dar... insatisfacție?! De ce?

Si totuși persistă de-a lungul paginilor, ca o armătură fină și rezistentă, această senzație, măturisită uneori, a celui ce se confesează, de nemulțumire, de acel „ce” neimplinit, nerealizat. Credem că e mai mult decât o simplă cochetărie, uzuală la cei ce produc pagini false, ipocrite, atribuindu-și merite și idei de care nimeni nu-și amintește. Paler e sincer, crunt de sincer și în general face parte dintre acei ce spun mai degrabă mai puțin decât prea mult. Atunci... de unde insatisfacția?... E, cumva un refuz amplu, absolut, aruncat existenței ca atare? Nu, nu pare; autorul e fiu de țaran, de la poalele Făgărașului, cu reflexe sănătoase, singura sa nostalgie, după „satul pierdut”, pe care o împarte cu atâția alți ardeleni iluștri, e mai degrabă un „vis întors”, o viziune asupra miticului pe care o încarcă asupra propriei copilării. Târziu, luptând, îngropat în periferia Bucureștiului, cu tinerii aroganți de la liceul „Spiru Haret”, cu fiii protipendadei, descoperă „ceea ce pierduse”; și nu atât „satul”, cât „existența în mit” și bănuim

că, atunci când scrie acest cuvânt, se gândește nu la mitul mărunț exotic al oricărui sat din sudul Europei, ci la acel „mit” de care a devenit conștient citindu-i pe greci și pe latini. (Interesante și aproape amuzante sunt paginile în care povestește despre „căutarea Arcadie” în sudul Greciei de azi, întâlnind o zonă „pustie”, aridă! Nu cumva, atât „Arcadia” dar și propria sa copilărie au fugit în alt spațiu, mai real decât însăși realitatea, acel spațiu obsesiv și tiranic ce, ca unele personaje de vis, revine în fiecare noapte, agățându-se nu atât de noi, cei cufundați în apele hipnotice, ci mai ales de viață, de ceea ce are norocul de a fi viu?!...)

Să fie oare autorul „nesatisfăcut” de reușita sa în viață? Nu, nu pare, cariera

sa e una exemplară: a „reușit” la București, a absolvit trei facultăți, a condus instituții prestigioase și a publicat cărți excelente primite de critică și de public. Constatăm mai sus însă un sentiment de insatisfacție de care sunt îmbibate paginile și capitolele și ne îndoiam că acest „sentiment” e unul „jucat”, o poză, întâlnită chiar și la autori iluștri, Cioran ar fi unul dintre ei! (Sigur, Cioran ca aproape în tot ce atinge e mai „prăpăstios”: somnul refuzându-i-se, el refuză nu numai existența dar și patria, propriile-i origini! Așa cum refuză și sinuciderea ca rezolvare a tuturor problemelor, urmându-l pe unul dintre maestrul său, Schopenhauer, scepticul absolut care vedea doar în extincția întregii specii „rezolvarea” problemei absolute a omului modern – suferința!)

Nu, nu cred că Paler „pozează” pentru a fi pe placul domnișoarelor sentimentale sau al avizilor de drame previzibile, complice cu atâtea vieți ce, irosindu-se calm într-o bună normalitate, ar fi vrut „mai mult”. Acele „drame” din care s-au inspirat nu puțini scriitori naivi între războaie, un Gârleanu sau Al. Brătescu-Voinești, cataplasme sentimentale pentru falșii ratați ai vieții! Nu, autorul „Portretului...” ne propune o enigmă: poți să fi avut o viață plină de realizări la vârf și, mai ales, o viață în care ți-ai găsit, spre deosebire de alții, mii, vocația și... totuși! Să-ți rămână, la sfârșit un gust, nu amar ci mult mai chinător: o nemulțumire vagă și persistentă, ca o vină! Dar nu contra vremurilor, ca atâția, nici măcar contra ta însuși: contra zeilor?!...

Există zeli, Octavian Paler?!...

E o întrebare pe care mi-o pun și eu, nu rareori, nemulțumit ca și maestrul meu din tinerețe, Miguel de Unamuno, de „pura” și suculenta raționalitate, cea care pare a răspunde la toate întrebările. Da, dar iată că vine o vârstă, mai bine zis o vârstă a spiritului când rațiunea și argumentele-i stufoase nu ne mai satisfac; sau, mai bine zis, e o satisfacție „insuficientă” și ființa ne e cuprinsă de o „nostalgie” ciudată, profund și dureros poetică, ce rimează cu acel vers dulce-disperat goethean: „Kennst Du das Land, wo die Zitronen blühen...” – „Știi tu acea țară unde înfloresc lămâii...?”...

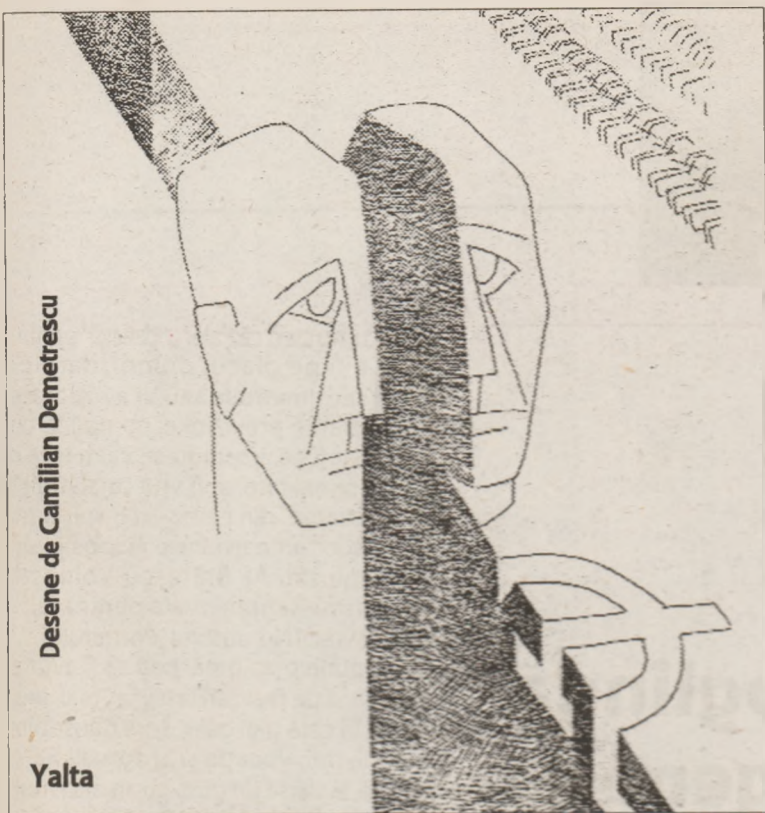
Nicolae BREBAN

Fototeca „României literare”

Fotografie de ION CUCU

Geo Bogza, Al. Philippide – 1982

Yalta

Un zid al Berlinului între prezent și trecut

Într-un film al lui Luis Buñuel, *Viridiana*, un castel, în care tocmai se făcuseră pregătiri pentru o nuntă, este părăsit în grabă de stăpânii lui și invadat de cerșetorii din împrejurimi. Aceștia se instalează la mesele cu torturi fastuoase și tacâmuri de argint, sub candelabrele feerice, și încep o petrecere în stilul lor, îmbrăcându-se cu rochia de mireasă pe o babă slută și băgându-și mâinile cu măneci cu tot în frișcă.

Acesta este un posibil curs (scurt) de istoria comunismului (așa cum s-a instaurat în România, dar și în alte țări). Impostorii aduși la conducerea societății românești, cu sprijinul armatei sovietice, după cel de-al doilea război mondial, au transformat într-o caricatură viața din România. După ce au exterminat sau marginalizat elita, ei au început să maimuțărească, grotesc, modul cum se trăia înainte. Au înlocuit parlamentul cu o caricatură de parlament, presa cu o caricatură de presă, alegerile cu o caricatură de alegeri, sărbătorile cu o caricatură de sărbători și așa mai departe.

O caricatură a devenit și literatura, în măsura în care s-a conformat indicațiilor partidului comunist. Înainte de a trece însă la denaturarea creației literare prin transformarea ei într-un instrument de propagandă, reprezentanții regimului comunist au încercat să șteagă din amintirea poporului român literatura anterioară. De ce? Pentru a nu exista un termen de comparație. Pentru a crea impresia că literatura generată de ideologia marxist-leninistă este *singura posibilă*.

Cu toate că nu au practicat deloc bunul-simț, comuniștii au trăit mereu cu sentimentul – secret și chinuitor – al nelegitimității și au avut un complex de inferioritate față de adevărații „stăpâni ai castelului”, fie ei și aruncați de multă vreme în gropile comune de la Sighet. Soluția, terifiant-infantilă, pe care au adoptat-o a fost să se izoleze și să se baricadeze, renunțând la orice comunicare nu numai cu lumea civilizată, ci și cu trecutul necomunist. Ei au ridicat și

între trecut și prezent – nu numai între Est și Vest – un zid al Berlinului.

Masacrarea culturii scrise

Prima măsură la care au recurs a fost interzicerea cărților susceptibile să aducă amintea de ceea ce a fost înainte, sub pretextul respectării unei reglementări din *Convenția de armistițiu*, referitoare la obligația statelor semnatare de a șterge din memoria colectivă orice formă de propagandă fascistă. Această reglementare, îndreptățită, dar infinit interpretabilă, a fost utilizată pentru justificarea unor acte de vandalism în spațiul culturii, așa cum utila și aparent inofensiva șurubelniță este folosită de unii infractori pentru săvârșirea unor crime.

În perioada imediat postbelică – 1945-1948 – s-au elaborat în grabă, fără discernământ, cu o evidentă plăcere sumbră de a distruge biblioteci, liste ale cărților condamnate la dispariție, prin ardere, topire sau trecerea lor în diverse „fonduri secrete” (practic, un fel de închisori ale cărților). În valoroasa lucrare cu caracter documentar *Gândirea interzisă. Scrieri cenzurate. România 1945-1989*, coordonator științific: prof. univ. Paul Caravia, cuvânt înainte de acad. Virgil Cândea, București, Ed. Enciclopedică, 2000 (lucrare din care am preluat cele mai multe dintre informațiile de care ne servim în continuare), sunt menționate aceste liste negre:

Publicațiile scoase din circulație până la 1 august 1945, București, Ministerul Propagandei (Comisia pentru aplicarea articolului 16 din *Convenția de Armistițiu*), 1945;

Publicațiile scoase din circulație (Broșura nr. 2), București, Ministerul Propagandei (Comisia pentru aplicarea articolului 16 din *Convenția de Armistițiu*), 1945;

Publicațiile scoase din circulație (Broșura nr. 3), București, Ministerul Propagandei (Comisia pentru aplicarea articolului 16 din *Convenția de Armistițiu*), 1945;

Publicațiile scoase din circulație până la 1 iunie 1946, București, Ministerul Informațiilor (Comisia

pentru aplicarea articolului 16 din *Convenția de Armistițiu*), 1946;

Publicațiile interzise până la 1 mai 1948, București, Ministerul Artelor și Informațiilor, 1948;

Publicațiile interzise. Supliment L 1 Mai – 1 Noiembrie 1948, București, Ministerul Artelor și Informațiilor, 1948.

Stabilirea a ceea ce trebuie eliminat din biblioteci (nu numai din bibliotecile publice, ci și din cele particulare) a căzut în sarcina unor oameni cu o pregătire intelectuală precară, rudimentar-expeditivă și plini de resentimente. Ei au masacrat pur și simplu cultura scrisă din România, atentând la identitatea culturală țării.

istorie

angajat în Biblioteca Academiei, epurarea fondurilor de periodice era în toi. Ea era efectuată de asemenea «activiști», care își împărțeau timpul între Comitetul de Partid al Academiei Române, unde aveau sarcini prioritare, și munca în depozite (verificarea se făcea la raft, nu după cataloage și fișe, care nu ofereau elemente de selecție suficiente). Cu teancurile de etichete D (= documentare) sau S (=secret) în mână, ei stabileau regimul viitor de consultare a cărților, care nu putea fi decât arbitrar. Labilitatea criteriilor privind «nociuitatea» fiecărei categorii de publicații apare din succesiunea instrucțiilor de epurare, uneori contradictorii.”

o logică în circumstanțele istorice de după război, sunt aruncate neant scrieri privind identitatea națională a românilor, scrieri ale autorilor români care s-au expatrat după instaurarea comunismului. hărți și atlase cu frontierele de după 1918, abecedare și almanahuri, cărți cu caracter religios, lucrări științifice derivând din alte concepții asupra lumii decât cea marxist-leninistă, opere literare de avangardă, cărți în limbi străine general, indiferent de conținutul lor etc.

Aceste direcții de atac apare arbitrar și imprevizibile, asemănătoare cu loviturile de topor date de cine-

Din „realizările” regimului comunist

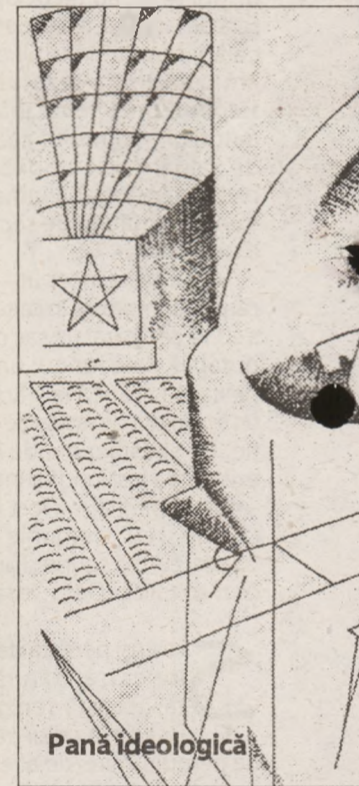

Realismul socialist

Un martor competent al dezastrului, Virgil Cândea, își aduce aminte cum anume se proceda:

„Epurarea a fost declanșată în 1945 de activiști din fruntea noii guvernări comuniste, obedienți necondiționați ai Moscovei, dar biziindu-se pe un număr încă mic de agenți, incapabili de această operație, totuși, delicată. A decide care din miile de metri de rafturi ale Bibliotecii Academiei Române cuprind cărți sau periodice primejdioase pentru comunismul stăpân atunci în România cerea informație, pregătire (fie și marxistă), capacitate de reflecție, cu care puțini ilegaliști proaspăt repartizați la cel mai mare tezaur de cărți din Europa de Est a timpului erau înzestrați. În 1950, când am fost

Cărți în

Până ideologică

Tentativa de mankurtizare a poporului român

ert este că până la 1 noiembrie 1948 au devenit inaccesibile cetățenilor României nu mai puțin de 8.438 de titluri, ceea ce înseamnă milioane de cărți. Categoriile de scrieri interzise creează, prin eterogenitatea lor, impresia că epurarea a fost opera unui nebun. În afară de textele doctrinare sau propagandistice folosite anterior de partidele de extremă dreaptă și de cele referitoare la nefasta vecinătate cu URSS, a căror interzicere avea

într-un moment de furie dezlănțuită capătă imediat o logică dacă revenim la ideea că, indiferent de pretextele invocate, comuniștii au urmărit să distrugă amintirea României necomuniste și a Occidentului, să mankurtizeze poporul român. Cea mai bună dovadă o constituie tratamentul aplicat operei lui Eminescu. Edițiile din opera sa trecute pe listă neagră a cenzurii comuniste sunt la fel de numeroase ca acelea din scrierile lui Hitler și Mussolini. Un poet genial (și de o recunoscută noblete), care a contribuit decisiv la modernizarea culturii române, la profesionalizarea și eliberarea ei de provincialism, este tratat, practic, ca un infractor. O întreagă bibliotecă Eminescu devine prohibită:

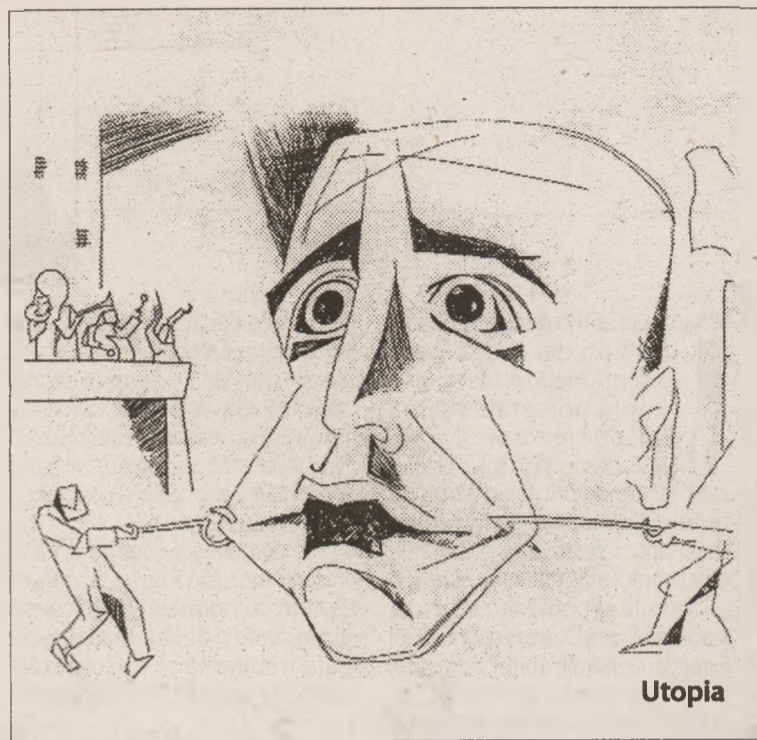
terară

Poezii (complete), ed. îngrijită de A.D. Xenopol, Iași, Ed. Frații Boga, 1893; *Opere complete. I. Literatură populară*, București, Ed. Minerva, 1902; *Poezii postume*, București, Ed. Minerva, 1902; *Scrieri politice și literare. Manuscrise inedite alegeri din ziare și reviste*, vol. I (1877), ed. critică, introducere de Ștefan Scurtu, București, Institutul de Arte Grafice și Editură Minerva, 1902; *Poezii postume (ediție nouă)*, București, Ed. Minerva, 1905; *Opere*, tomul I, ed. îngrijită de Constantin Ciopescu, București, Ed. Cultura Națională, apariție nemenționată; *De la copil până la Tisa*, București, 1918; *Poezii*, ediție aleasă, București, Ed.

Poitevin-Schellely și Jean Steriadi, București, Ed. Cartea Românească, 1939 (ediție omagială a municipiului București cu ocazia împlinirii a cinci decenii de la moartea poetului); *Articole de politică românească*, ed. îngrijită de Gh. Chirișescu, Iași, Ed. Athanasie D. Gheorghiu, 1941; *Bucovina și Basarabia*, studiu istorico-politic prezentat de prof. I. Crețu, București, 1941; *Opera politică*, vol. II, ed. îngrijită de prof. I. Crețu, București, Ed. Cugetarea - Georgescu-Delafras, 1941; *Poeme populare*, ed. îngrijită de Ion Pillat, București, Ed. Cartea Românească, 1942; *Opere*, vol. III, ediția Perpessicius, Fundația Regele Mihai, 1944; *Literatură populară*, ed. comentată de d. Murărașu,

Constituirea fondurilor D și S ale bibliotecilor

Compania de identificare și interzicere a cărților necomuniste a continuat după 1948. Între anii 1950-1956 sunt trimise bibliotecilor publice noi și noi variante, mereu „îmbunătățite” (ceea ce înseamnă cu mereu mai mare efect distructiv), ale unor broșuri de genul: *Instrucțiunile cu privire la selectarea cărților din fondul bibliotecilor sau Regulamentul privind importul materialelor de presă și editură, clasifi-*

Utopia

ideologia sunt supuse aceleiași regim. Abia în 1964, când se produce un vag dezgheț ideologic și sunt eliberați din închisori deținuții politici, publicațiile cu caracter tehnico-științific sunt și ele eliberate dintre gratiile fondurilor D și S.

Un episod din comedia istoriei îl constituie scoaterea din circulație de către partidul comunist – după moartea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej și venirea la putere a lui Nicolae Ceaușescu în 1965 – a documentelor partidului comunist anterioare, în conformitate cu *Instrucțiunile nr. 1003 din 15 august 1968 privind clasificarea, păstrarea, circulația fondurilor de bibliotecă* (elaborate de Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă ca urmare a unei decizii a Biroului Executiv al CC al PCR).

Scurta perioadă de relativă liberalizare din deceniul șapte este încheiată abrupt prin emiterea așa-numitelor „teze din iulie” 1971 ale lui Nicolae Ceaușescu, urmate imediat de *Instrucțiunile CC al PCR referitoare la Propuneri(le) de măsuri pentru îmbunătățirea activității ideologice, de educare marxist-leninistă a membrilor de partid, a tuturor oamenilor muncii*. Intransigența ideologică se accentuează în progresie geometrică, reverificându-se fondurile de cărți din biblioteci, preluându-se de la populație, prin „achiziționare”, cărțile neconforme cu noile exigențe ideologice și ajungându-se până la găsirea unor metode de controlare a comerțului cu cărți străine din pitorești „taciocuri”.

Mii de cărți sunt din nou orientate spre fondurile secrete ale bibliotecilor. În 1987, în fondul S al Bibliotecii Centrale de Stat (actuala Bibliotecă Națională a României), existau 26.549 de cărți. Cărțile unor scriitori nonconformiști, ca Ana Blandiana, Nicolae Manolescu sau Mircea Dinescu, sunt scoase din circulație prin „retragerea din librării” și interzicerea comentării lor în presă. Pentru stigmatizarea unor scrieri – cum a fost cazul celor publicate de Octavian Paler și Ion Anghel-Mănăstire – sunt organizate procese publice. Toate aceste măsuri și numeroase altele, inițiate de o monstruoasă birocrăție constituită în spațiul culturii, nu mai au însă eficacitatea celor din timpul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, când teroarea ideologică era susținută de amenințarea cu lichidarea fizică a nesupușilor.

Cărți interzise înainte de a deveni cărți

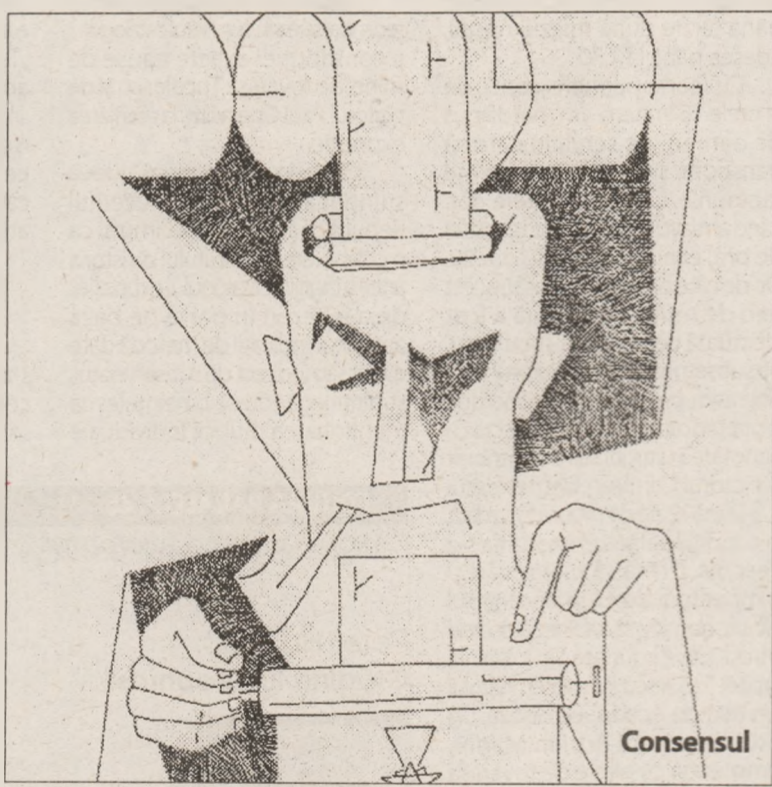
Activitatea criminală desfășurată de regimul comunist în domeniul culturii s-a îndreptat și împotriva manuscriselor sau dactilogramelor – confiscate de la scriitori și păstrate apoi sub cheie sau distruse. Cărțile literaturii române sunt, așadar, scoase din circulație înainte de a deveni cărți. Activiștii PCR și lucrătorii Securității își bagă mâinile, ca niște ginecologi sinistri, în viscerele creației literare și provoacă avorturi sângeroase.

Datorită strădaniilor regretatului Paul Caravia, el însuși fost deținut politic, aflat după 1989 în poziția de consilier al Inspectoratului de Cultură pentru Municipiul București, dispunem astăzi de informații ceva mai numeroase referitoare la anvergura acestui genocid cultural. Din evidențele sale reiese că poliția politică a sechestrat manuscrise, dactilograme, fotografii, desene etc. de la un număr de cel puțin 123 de autori, printre care: Radu Gyr, Petru Dumitriu, Petre Țuțea, Ion Caraion, Victor Valeriu Martinescu, Petre Pandrea, Victor Frunză, Paul Goma, Virgil Carianopol, Sergiu Dan, Nicolae Steinhardt, Gheorghe Ursu, Eusebiu Camilar, Marcel Petrișor, Ion Negoitescu, Gh. Calciu Dumitreasa, Dumitru Stăniloae, Sandu Tudor, Ovidiu Papadima.

Altă metodă originală – ilustrând „neobosita inventivitate a tipului infect”, care îl obseda pe Marin Preda – de aneantizare a culturii scrise necomuniste o constituie distrugerea amintirilor lăsate de această cultură. Istoria literaturii române este rescrisă și – în absența textelor la care se fac referiri – noua versiune, tendențioasă, se acreditează. Până azi persistă, de exemplu, chiar și în rândul unor intelectuali, ideea falsă că poemul *Împărat și proletar* al lui Eminescu constituie un îndemn la luptă împotriva „regimului burghezo-moșieresc”, întrucât în manualele școlare era reprodus, din poem, doar discursul proletarului (nu și monologul împăratului sau reflecțiile finale ale poetului).

Alex. ȘTEFĂNESCU

erzise

Consensul

col. „Biblioteca pentru toți”, apariție nemenționată; *Opere*, ed. îngrijită de Gh. Adamescu, București, Ed. Cartea Românească, 1938-1939; *Povestind copiilor*, București, 1928; *Scrieri politice*, editate de D. Murărașu, Craiova, Scrisul Românesc, 1931; *Povestile veche*, ed. a II-a, București, Ed. Alcala, an de apariție nemenționată; *Poezii*, ed. îngrijită de George Murnu, an de apariție nemenționată; *Opere*, vol. IV, București, Cartea Românească, 1938-1939; *Opere*, vol. I, ediția Perpessicius, București, Fundația pentru Literatură Românească, 1939; *Poezii postume*, ed. îngrijită de Ion Pillat, București, Ed. Cartea Românească, 1939; *Poezii*, cu ilustrații de Camil Ressu, Al.

Craiova, Ed. Scrisul Românesc, an de apariție nemenționată; *Poeme*, ed. îngrijită de Ion Pillat, București, Ed. Cartea Românească, 1944; *România și panslavismul*, studii și articole, București, 1944; *Poezii*, ed. îngrijită de Alex. Calorian, București, Ed. Cugetarea, 1946.

La toate aceste ediții se adaugă traduceri din opera sa (în germană, franceză, italiană etc.) ca și cărți care i-au fost consacrate de-a lungul timpului.

Mai greu era de interzis eminescianismul, asimilat ireversibil de cultura română și evocat de statui, de nume de străzi, de romanțe, de ritualuri ale iubirii și chiar de teii din parcuri.

carea, păstrarea și folosirea acestora.

Urmează, apoteotic, *Instrucțiunile nr. 346/ 13 octombrie 1960 privind stabilirea categoriilor fondurilor de cărți din biblioteci*, elaborate de Ministerul Învățământului și Culturii, Direcția Generală a Așezămintelor Culturale, prin Fondul de Stat al Cărții, înființat inițial de direcția bibliotecilor și contopit apoi în BCS, cu avizul Direcției de Control și Orientare pentru Administrația Locală de Stat. Simultan se alcătuiesc listele cu bibliotecile din țară care au dreptul să dețină fondul D („documentar”, accesibil doar unor specialiști, cu aprobare) și fondul S („special”, aproape inaccesibil). În mod straniu, multe lucrări științifice din domenii fără nici o legătură cu

In cazul lui Țuculescu s-a petrecut un fapt de o gravitate excepțională. A fost pur și simplu boicotată marea expoziție retrospectivă din 1965, deschisă în sălile Dalles, sabotându-se printr-un abuz de putere și un complex întreg de mașinațiuni alcătuirea și publicarea catalogului științific al acesteia.

În fruntea pomenitului boicot s-a aflat Mircea Deac, responsabilul Direcției Generale a artelor plastice, din organismul de resort, iar consecințele au fost dezastruoase pentru procesul cunoașterii creației lui Țuculescu. Ele s-au perpetuat fără conținere până astăzi, dând naștere la tot felul de mistificări și falsuri, unele cu implicații politice, privind interpretarea operei; aspect asupra căruia voi reveni la timpul cuvenit.

Spre a fi cât mai concis și la obiect, mi s-a părut cel mai indicat să fac apel la textul unei ciorne, păstrate printre hârtiile mele, care avea ca scop redactarea unui document oficial adresat Consiliului artelor plastice, existent în epocă. Nu știu dacă proiectul și-a aflat finalizarea, evenimentele care i-au stat în cale precipitându-se de o manieră care l-a făcut inoperant, Deac fiind cel ce a avut ultimul cuvânt.

Cioma în chestiune își păstrează totuși neștirbită valoarea, întrucât reconstituie în amănunt concepția și atmosfera de lucru care au prezidat la realizarea importante retrospectivă, punând foarte clar în lumină și rolul nefast jucat de Mircea Deac.

Transcriu mai jos textul în cauză:

București, 24 februarie 1965

Către
Consiliul Artelor Plastice

Subsemnatul Radu Bogdan, critic de artă, membru al U.A.P. și șef al sectorului de artă modernă și contemporană din cadrul Institutului de istoria artei al Academiei Republicii, vă aduc la cunoștință următoarele:

Datorită recomandărilor făcute soției sale de către pictorul Țuculescu pe patul de moarte, aceasta mi s-a adresat în repetate rânduri, rugându-mă ca în cadrul preocupărilor mele de cercetare și reconsiderare științifică să mă îngrijesc de pregătirea unei monografii și a unui catalog critic (ceea ce francezul numește „catalogue raisonné”) al operei artistului. Menționez că puțin înainte ca pictorul să fi decedat, familia – prin soția și fratele său – m-au rugat să-l vizitez și să încerc, în virtutea ascendențului pe care afirmam că l-aș avea asupra lui Țuculescu, a-l determina să-și semneze pânzele de după 1947 (câteva sute de tablouri) întrucât în decursul timpului ei nu reușiseră a-l convinge să-o facă. Am dat curs acestei rugămînți și rezultatul a fost pozitiv.

În decembrie 1964, soția artistului mi-a adresat rugămînța – subliniind

că nu face decât să îndeplinească în continuare recomandarea făcută de acesta – de a o ajuta, în cadrul sprijinului acordat de către Comitetul pentru artă (respectiv prin Muzeul Republicii și Muzeul Simu), la trierea și montarea expoziției și la îngrijirea catalogului ei.

În ce privește catalogul, i-am indicat încă din vreme tovarășei Țuculescu normele științifice, de înregistrare și de sistematizare, de care trebuie să se călăuzească, având în vedere inițial exigențele

în prealabil promise prin tovarășa Țuculescu normele de catalogare indicate încă mai demult de mine (precizez că această formă de colaborare la catalog a continuat pe toată durata pregătirii expoziției).

După primele 24 de ore de activitate depusă de subsemnatul în cadrul operațiilor de amenajare a expoziției, cu o prezență efectivă de 12 ore pe teren, tov. Pauleț, directorul Muzeului Simu, m-a însărcinat cu răspunderea aranjării ei definitive pe pereți, dându-mi

capacității mele profesionale, rog Consiliul:

1. Să fixeze limitele conceptuale și tehnice ale catalogului, hotărând asupra numărului de reproduceri alb-negru și color, în funcție de suma ce va fi alocată tipării lui. Îmi îngădui să sugerez editarea, dacă va fi posibil, a unui catalog de tipul celui publicat cu prilejul expoziției Tonitza, cu adică reproducerea, în format mic, a tuturor lucrărilor expuse, ținându-se seama că pentru istoriografia

(științifice sau administrative) – tuturor celor ce și-au dat concursul va fi respectată cu toată conștientizarea și nu în virtutea unor considerente pur formale.

4. Să se aprobe publicarea în cadrul textelor premergătoare catalogării propriu-zise, a unor texte elaborate de tovarășa Țuculescu, de pictorul Paul Gherasim și de subsemnatul.

După acest ultim punct, cioma din care am extras cele de mai sus nu și mai continuă desfășurarea. Este limpede că nimic din ceea ce mi-am propus – și am propus spre binele obștesc și cinstirea memoriei lui Țuculescu – nu a fost luat în considerare. Urmările sunt însă atât de neașteptate, întregul lanț de consecințe atât de uluitor, totul rămânând până astăzi necunoscut nănuind până opiniei publice, ci și specialiștilor sau măcar degrabă celor ce se cred specialiști, încât se va dovedi necesară revizuirea drastică a istoriografiei contemporane închinată lui Țuculescu. Vreme de patru decenii de când – măhnit, îndurerat, scârbit și dezgustat, silit de intrigi și împrejurări – am fost nevoit să abandonez tema „Țuculescu”, necunoscând decât abia de curând dezastrul produs ulterior, am păstrat tăcerea. Acum mă simt obligat să dezvălui ceea ce am de dezvăluit, credincios cauzei lui Țuculescu și adevărului, atât cât mi-a fost dat să-l cunosc.

George Radu BOGDAN

Erată: În articolul din nr. 44 s-a strecurat o greșală: pe ultima coloană din pag. 24, r. 8 de jos se va citi *selectivă* în loc de *colectivă*.

Sacrilegiul posterității lui Țuculescu

O expoziție boicotată

catalogului critic. Tovarășa Țuculescu a măsurat, citind semnăturile și datele, și a consemnat tehnica lucrărilor, dându-le cu această ocazie și titluri. A procedat totodată, sfătuindu-se și cu mine, la o cronologizare, în linii mari, în lăuntru perioadelor de evoluție a tablourilor. Toate acestea de operații a tablourilor, cum era și firesc, un caracter provizoriu. Ele urmau să fie definitive în urma unei munci de control riguros, după trierea, panotarea și studierea întregii expoziții.

La începutul lunii ianuarie 1965 am fost nevoit să mă înterez în sanatoriu. Când am ieșit din sanatoriu am renunțat la concediul de boală și am început imediat să-mi dau concursul la pregătirea expoziției. Nu puteam însă să-o fac decât obținând în prealabil calitatea de a face parte din comisia care urma să-o pregătească. După îndelungi insistențe pe lângă tovarășul Mircea Deac care, din considerente pe care le ignor, a manifestat multă rezistență, am obținut totuși de la dânsul aprobarea cuvenită.

Asociindu-l la munca mea și pe pictorul Paul Gherasim, am procedat imediat la o nouă triere, eliminând cca. 100 de pânze din totalul celor care, conform hotărârilor din ultima ședință de până atunci a comisiei, urmau să fie expuse. Apoi am cerut convocarea din nou a comisiei care, constatând valabilitatea trierii făcute, a dat un aviz favorabil. Cu același prilej s-au luat în discuție și unele titluri ale tablourilor, îmbunătățindu-se o parte din denumiri.

Din clipa în care, închizându-se expoziția Ciucă, sălile Dalles de la parter au fost libere, am început, secondat tot de pictorul Paul Gherasim și, în parte, de tovarășa Carmen Răchișteanu, panotarea provizorie a primei săli. În același timp, tovarășa Radușlăvescu se consulta cu mine și cu tovarășa Țuculescu asupra titlurilor și cronologiei tablourilor, după ce

mână liberă în acest sens, cu condiția să veghez la cât mai rapidă desfășurare a lucrului. În consecință, ajutat de tov. Paul Gherasim cu care am panotat, am fost zi de zi prezent la Dalles, de la orele 8,30 dimineața până târziu după miezul nopții, adesea până la 2,30.

Cu foarte puține excepții, de la orele 15 în sus n-am mai dispus de oameni de serviciu care să transporte și monteze pe perete tablourile. Chiar și în rarele dăți când am avut la dispoziție un astfel de om, el nu lucra peste ora 20. Ori de câte ori a fost necesar, acest gen de muncă manuală a fost efectuată de tovarășa Țuculescu, de subsemnatul și de pictorul Paul Gherasim, precum și de alți membri și prieteni ai familiei Țuculescu. La panotarea ultimei săli a contribuit și pictorul Camilian Demetrescu.

După 12 zile de muncă încordată, în condițiile arătate, expoziția s-a deschis. Urma să mai revăd și completez catalogul, să fac controlul științific definitiv, să totalizez articolele introductive adunate din inițiativa familiei Țuculescu și a subsemnatului (un text de Acad. Geo Bogza, un altul de poetul Adrian Maniu, dimpreună cu altele de tovarășa Țuculescu, de subsemnatul și de pictorul Paul Gherasim) și după aceea tot materialul avea să fie înaintat forurilor în drept. Toate acestea nu le-am mai putut aduce la îndeplinire, munca definitivă de concepție, control și coordonare științifică fiind sustrasă răspunderii mele, datorită opunerii categorice a tovarășului Deac, care îmi contestă contribuția depusă și dreptul recunoașterii ei.

În fața situației mai sus arătate și ținând seama atât de necesitatea unei rigurose științifice întocmiri a catalogului critic al expoziției (care, neputând apărea în nici un caz în timpul deschiderii, nu este legat de un termen de absolută urgență), cât și de o elementară și recunoaștere a contribuției și

noastră de artă acesta va rămâne singurul document științific capabil să oglindească o manifestare atât de semnificativă cum este cea a primei expoziții postume „Țuculescu”.

2. Să ia măsurile necesare pentru recunoașterea în cuprinsul catalogului a contribuției exacte aduse de mine, de tovarășa Țuculescu și de pictorul Paul Gherasim, la aranjarea expoziției.

3. Să-mi încredințeze răspunderea științifică (sub egida Muzeului Republicii și Muzeului Simu și ca o colaborare a Institutului de istoria artei) a îngrijirii catalogului expoziției, deja început în parte pe baza anumitor indicații de metodă date direct sau indirect de subsemnatul, subînțelegându-se bineînțeles că menționarea muncii individuale

EDITURA PARALELA 45

BELETRISTICĂ

NOI APARIȚII ÎN COLECȚIA GEMINI

Peter Huchel
Grădina lui Teophrast

format 10 x 18, 156 p., 65.000 lei

Samuel Beckett
Poezii

format 10 x 18, 116 p., 110.000 lei

COMENZI la:
tel./fax: 0248 - 214 533; 0248 - 631 492
e-mail: comenzi@edituraparelela45.ro
Pentru detalii vizitați:

www.edituraparelela45.ro

cultură

Document

Gh. Vrănceanu despre Memoriul universitarilor din 1944

Continuarea discuției unor evenimente din al doilea război mondial (a se vedea articolul nostru din *RI* no. 45, 2004), reproducem în cele ce urmează un text semnat de matematicianul Gh. Vrănceanu. Textul, în formă dactilografată, s-a aflat în dosarul Neculcea, la care ne-am referit în articolul precedent. Din conținutul său rezultă că a fost redactat în anul 1960 și are aparența unui articol care urma să fie dat publicării. Nu știm dacă a fost publicat. Însemnătatea acestui text constă în faptul că provine de la cei cărora li se atribuie meritul de a fi avut inițiativa memoriului care urma să fie adresat de către universitari Mareșalului Antonescu, în primăvara anului 1944, memoriu în care se cerea ieșirea României din război. Gh. Vrănceanu relatează șirul de evenimente care l-a condus la această propunere; primul dintre aceste evenimente a fost armistițiul propus României de către URSS. Din text rezultă că Mareșalul a luat cunoștință de conținutul Memoriului în urma confiscării acestuia de către poliție, care-l arestase pe M. Neculcea la Alba Iulia, unde se afla pentru a culege semnături de la universitarii ieșeni, refugiați acolo. Vrănceanu lansează varianta potrivit căreia unul dintre semnatarii urmau să fie chemați la Antonescu, pentru a li se explica inoportunitatea memoriului. Pe de altă parte, din modul în care prezintă lucrurile Neculcea, în același dosar, rezultă că arestarea sa s-a produs la mijlocul lunii iunie 1944 (cu prilejul celei de a treia deplasări la Alba Iulia). Mai aflăm că ulterior, deci după mijlocul lunii iunie 1944, o copie a memoriului, cu semnăturile obținute până la acea dată și însoțită de o scrisoare de protest contra arestării samavoince a lui Neculcea, scrisoare semnată de Stoilow, Danielopolu, G. I. Popa și P. R. Stănescu, a fost depusă de aceștia la Președinția Consiliului de Miniștri. Această variantă diferă de aceea prezentată în articolul nostru anterior, care și ea provine din același dosar Neculcea. Din păcate, din varianta prezentată de Ioan Hudiță (a se vedea articolul din *RI* no. 45) nu aflăm nimic despre această ultimă fază din acțiunea universitarilor, din 1944.

Este vizibil că textul semnat de Gh. Vrănceanu a fost elaborat sub influența lui Neculcea și, în consecință, adoptă sloganurile acelor vremuri. Noi, cei care l-am urmărit de-a lungul anilor, din toamna 1944 până la dispariția sa, în 1979, știm că marele nostru geometru nu vorbea în limba de lemn a propagandei comuniste, de altfel nu a fost membru al partidului comunist, iar înainte de desființarea partidelor politice fusese liberal. În unele locuri, apar în text tăieturi și îndreptări în cemeaia, care par a fi fost operate de Neculcea. De exemplu, se înțelege că, în forma sa inițială, propunerea lui Vrănceanu îl avea ca destinatar pe Rege, dar ulterior s-a considerat că e mai bine ca Memoriul să fie adresat Mareșalului. Mai reținem că, într-o primă formă, Memoriul ar fi fost redactat de Neculcea, lui Stoilow revenindu-i responsabilitatea strângerii semnăturilor. Dar toate celelalte surse (inclusiv aceea a lui Ioan Hudiță) îl indică pe Neculcea drept cel care, în primul rând, s-a ocupat de strângerea semnăturilor.

Vrănceanu afirmă că îi era cunoscută apartenența lui Neculcea la partidul comunist. Pare curios acest lucru, dacă ținem seamă de condițiile de maximă conspirativitate în care acționa partidul comunist în perioada antonesciană. Mai sunt câteva inexactități: Danielopolu nu a fost niciodată rector al Universității din București, iar Stoilow a fost abia în anii '50 decan al Facultății de Matematică și Fizică, rector al Universității din București fiind în perioada imediat următoare lui 23 august 1944. În ceea ce-l privește pe Vrănceanu, el a fost primul decan al Facultății de Științe după 23 august 1944. Deoarece este greu de crezut că Vrănceanu nu a cunoscut aceste date, ne întrebăm dacă nu cumva unele părți ale textului semnat de Vrănceanu au fost completate de altcineva.

Solomon MARCUS

zi a venit și mi-a spus că informațiile lui sînt satisfăcătoare, că se pune problema de a se convoca o ședință a unui grup restrîns care să fixeze textul memoriului și care să fie adresat lui Antonescu și nu regelui, socotind că Antonescu deține frînele puterii în țară. Ca loc al ședinței am convenit să fie biroul meu al catedrei de geometrie de la Universitate, unde azi se găsește sala Profesorilor a Bibliotecii de Matematică, iar ca dată a fost hotărîtă 4 aprilie 1944, orele 11. La ședință au participat, în afară de mine, Neculcea, Stoilow și alți cîțiva al căror nume nu mi-l reamintesc. Neculcea a venit cu memoriul întocmit și am avut

cîteva discuții asupra faptului în ce măsură memoriul trebuie să fie explicit în ce privește referirea la propunerea Uniunii Sovietice pentru armistițiu. S-a convenit pînă la urmă că memoriul este bine întocmit și că trebuie să-l semnăm, însă nu va fi predat decît cînd va fi semnat de un număr de circa 100 de profesori și intelectuali. Răspunderea pentru obținerea de semnături urma să o aibă profesorul Stoilow, ținînd seamă de marea lui autoritate științifică și prestigiul de care se bucură printre membrii corpului didactic universitar.

Cînd am ieșit de la ședință, am fost primiți de sunetele primei alarme ce anunța primul

bombardament aerian al Bucureștiului, bombardament pe care eu l-am urmărit dintr-un mic adăpost din fața Universității, lîngă statuia lui Gheorghe Lazăr. Bombardamentul a făcut ca mulți din profesori să plece din București și înmulțirea semnăturilor pe memoriu mergea greu. Deși se obținuseră semnături ale unor personalități științifice importante, C. Parhon, Alex. Rosetti, M. Ralea, Danielopolu etc., unii dintre profesori refuzau să semneze, nefiind de acord cu textul, alții temîndu-se de urmări. De aceea s-a socotit ca profesorul Stoilow să intervină la șefii partidelor politice ce se considerau potrivnice dictaturii lui Antonescu, ca să-și dea asentimentul ca membrii partidelor lor să semneze memoriul. Unii din membrii partidelor istorice au refuzat să semneze și după ce acest asentiment a fost dat de partidele lor.

După mai multe discuții purtate între semnatarii memoriului, în care se puneau problema de a-l prezenta sau nu cu numărul de semnături - circa cincizeci - ce le avea, s-a convenit ca Neculcea să plece la Alba Iulia, unde era refugiată Universitatea din Iași, să obțină noi semnături, ceea ce a făcut, obținînd semnăturile profesorilor Radu Cernătescu, C. Balmuş, Alexandru Myller și Vera Myller și alții. Tot aici însă Neculcea a fost descoperit și arestat de poliție și i s-a luat memoriul, care a ajuns astfel în mîna lui Antonescu, semnat fiind de 66 de profesori.

Menționăm că în volumul omagial publicat cu ocazia centenarului Universității din Iași s-a atribuit greșit acestei Universități inițiativa Memoriului.

După informațiile ce-am avut noi, Antonescu luînd cunoștință de memoriu s-a înfuriat, a chemat pe Ministrul de atunci al Învățămîntului Petrovici și a vrut să ia măsuri drastice împotriva semnatarilor, mergînd pînă la arestarea lor. Se pare că Petrovici a susținut că aceasta ar avea un efect dezastruos asupra opiniei publice, într-un moment greu al războiului. S-a convenit ca să fim chemați de Antonescu și să ni se explice că nu avem dreptate, dar nu a mai fost timp pentru asta, deoarece insurecția armată de la 23 August 1944 a pus capăt dictaturii antonesciene.

Memoriul profesorilor universitari a fost apoi publicat în ziarul „România liberă”, an II, Nr. 2 din 6 Sept. 1944.

După 23 August 1944, grupul profesorilor semnatarilor a jucat un rol în conducerea învățămîntului universitar. Astfel Stoilow a fost numit decan al Facultății de Științe din București, eu am fost numit prodecan, Danielopolu a fost numit rector al Universității din București, Al. Myller rector al Universității din Iași etc.

Menționez de asemenea că semnatarii de la Universitatea din București ai memoriului am luat parte la prima consfătuire pentru înființarea Arhusului, ținută la Casa Profesorului Parhon din str. Iatropol, în septembrie sau octombrie 1944 și că Biblioteca de Matematică a Facultății de Științe a continuat încă cîțva timp să fie un loc de întîlnire a profesorilor, numiți atunci democrați sau antifasciști.

Memoriul profesorilor universitari poate fi deci considerat ca o contribuție importantă pe care intelectualii români au adus-o la noile orînduiri sociale, care astăzi, după șaisprezece ani, au schimbat fața țării și au dus la înflorirea fără precedent a științei și culturii din patria noastră. ■

S-au împlinit anul acesta 16 ani de cînd țara noastră a făcut marea cotitură istorică. A rupt alianța cu Germania hitleristă și a trecut de partea Uniunii Sovietice și a aliaților ei, pentru ca să pomească apoi pe calea însoțită a construirii socialismului. Se cunosc acum îndeaproape condițiile în care s-a realizat această cotitură și rolul pe care l-a avut insurecția armată pregătită și condusă de Partidul comunist român, în doborîrea guvernului antonescian în ziua de 23 August 1944.

Printre faptele care se pot încadra în elementele psihologice pregătirii cotituri de la 23 August se situează și memoriul profesorilor universitari, care cerea lui Antonescu să accepte armistițiul propus de U.R.S.S. Interesul acestui memoriu constă în aceea că un grup de 66 intelectuali au luat o atitudine hotărîtă în contra războiului nedrept dus de țara noastră contra Uniunii Sovietice.

Întocmirea și semnarea acestui memoriu nu a fost foarte ușor de realizat și eu voi încerca aici de a expune unele din aceste fapte.

Era în primăvara anului 1944. Țara noastră sufla din greu sub povara războiului și sub călcîiul hitlerist. Unii dintre noi, profesori universitari, ce ne cunoșteam ca fiind legați de idei democratice, comentau adesea în doi sau trei evenimentele și concluziile erau că Hitler va pierde războiul, ceea ce din punct de vedere democratic era de dorit, dar că soarta care ne aștepta pe noi, care vom fi zdrobiți de un război dus pe teritoriul țării noastre, va fi groaznică.

Îmi amintesc cu mult interes de discuții de acest fel ce aveam cu profesorul Constantin Parhon, cu care mă întîlneam deseori, deoarece locuințele noastre de atunci erau situate în cartierul Elefterie în străzile Iatropol și Pasteur, aproape una de alta. Pentru profesorul Parhon aveam o admirație deosebită încă din timpul cînd eu eram student la Iași, unde el era considerat ca un mare savant și ca un antilegionar hotărît.

De asemenea, aveam discuții de acest fel cu colegi de ai mei matematicieni, Profesorul Simion Stoilow, Miron Nicolescu, dar mai ales cu colegi mai tineri, asistenții de atunci Mihail Neculcea și Nicolae Dinulescu.

În una din discuțiile cu Neculcea, în Biblioteca de Matematică a Facultății de Științe, pe la sfîrșitul lui Martie 1944, în legătură cu armistițiul propus de Uniunea Sovietică, eu am ridicat următoarea problemă: „Noi nu sîntem de acord cu politica guvernului Antonescu, dar nu facem nimic care să arate acest dezacord”. „Iată, spuneam eu, un muncitor poate să facă un sabotaj în uzina în care lucrează, poate să pună dinamită la pod, fapt care arată că este contra războiului în care țara este antrenată fără voia ei”. Noi ar trebui să ne punem pe hîrtie părerea noastră, dar presa nu este liberă. De aceea ar fi bine să facem poate un memoriu regelui în care să spunem că noi sîntem de părere să se accepte propunerea de armistițiu, care ar fi singura în stare să salveze țara de la o totală distrugere. Neculcea a convenit că întocmirea unui memoriu în acest sens ar fi de mare importanță, dacă, bineînțeles, memoriul ar fi semnat de mulți profesori și intelectuali. Am căzut atunci de acord ca Neculcea să se informeze și eu știam că el are legături cu Partidul comunist. A doua

pavel șușară a ales:

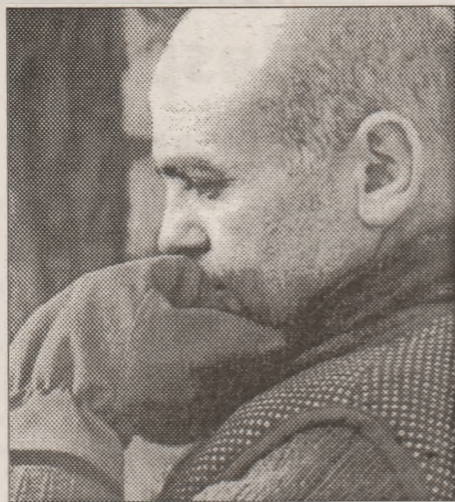
George Apostu

Unul dintre cei mai viguroși artiști români din acest secol și unul dintre sculptorii cei mai importanți din întreaga istorie românească a genului, și nici o exagerare nu se ascunde în această afirmație atât de tranșantă, aproape absent, în ultimii douăzeci de ani, din orizontul culturii noastre, George Apostu ar fi împlinit, în ziua de 20 decembrie, 70 de ani.

Mort prematur la Paris, unde s-a exilat din disperare, după ce climatul din România anilor '80 devenise de nesuportat, el a părăsit subit și spațiile noastre de expunere și a migrat, într-un mod inexplicabil, în folclorul de atelier și în anecdotică boemei artistice bucureștene, și nu numai, din ce în ce mai restrânsă și ea.

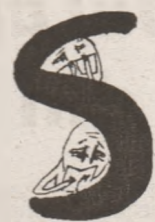
Cum nici un eveniment public nu pare să marcheze acest moment important al calendarului sculpturii românești contemporane, nu ne rămâne decât apelul la memorie.

Brâncușian în esență, dar stopat în orizontul arhaic și idolatru al lui Brâncuși, George Apostu a perpetuat, în plină contemporaneitate, vârsta eroică, prometeică și stihilă a sculpturii. Fascinat în primul rând de materialele ingenue, neprelucrate, prelevate nemijlocit din natură, în special de lemn și de piatră, asupra cărora se poate interveni aproape organic, prin tehnici care au rămas, practic, neschimbate de la începuturile lor, cum ar fi cioplirea directă, sculptorul nu a adăugat realului forme noi, nu a civilizat amorful, ci doar a eliberat ceea ce materia însăși ascunde

misterios în sine, ceea ce este înscris fatalmente în codul ei genetic. Prin vârsta viziunilor sale și prin firescul desăvârșit cu care se așază în lumea elementară, Apostu este contemporan cu dinozaurii, este parte din evoluția materiei, în timp ce prin natura sensibilității lui, prin vocația sa de arhitect și de constructor, dar și printr-un fel de mistică neprotocolară și de pioșenie greoaie, el este un sculptor romanic - un poet al materiei grele și al formelor abia întrezărite, pe a căror fundație urmează să se ridice angulozitățile și broderiile gotice. Deși, în ordine cronologică, cel mai tânăr din marea noastră galerie de sculptori, în perspectiva cronologiei formelor Apostu este cel mai bătrân, este de o vârstă cu materia însăși. Paciurea îi este nepot, Anghel strănepot, iar Brâncuși duce, în special prin *Pasărea în văzduh*, pînă la ultimele consecințe, marea lui gest fecundator. Întocmai ca în reprezentarea simbolică a șarpelui care își înghite coada, brâncușianul Apostu este în același timp marelui precursor al lui Brâncuși. Pînă și Ion Georgescu și Ionescu-Valbudea îi sunt urmași mai tineri. ■

Decembrie

Se împlinesc la 31 decembrie 115 ani de la moartea lui Ion Creangă. Povestitor cu „gîdilici la limbă”, ca moș Ion Roată, va sfîrși în epocă și în posteritate destulă vîlvă prin ineditul „anecdotelor” sale. „Corozive” sau nu, spuse „pe ulița mare” ori pe aceea „mică” (*ad usum Delphini*), poveștile lui suscită din capul locului un interes nu întotdeauna lămurit, perpetuat sub formula inconvenientă de „misterul lui Creangă”. Și, cum pe seama unui scriitor de asemenea importanță puțină mitologie nu strică, să începem cu o amintire aparte a mai vîrstnicului său contemporan, Gr. Alexandrescu. Neputîndu-și explica prea bine „colorația atît de vie, sugestivă și naturală” a originalului autor „poporal”, fabulistul și prietenii îl însărcinează pe profesorul Gruber a-l cerceta mai îndeaproape. „Distinsul observator”, preocupat de psihologia experimentală cu aplicații în „audiția colorată”, îl urmărește pe humuleștean „vreo jumătate de an”. Îi ia la întors manuscrisele, îl privește în timp ce scrie și, din cînd în cînd, îi cere unele „impresiuni”. Deși e greu de imaginat cum va fi răbdat autorul lui *Harap Alb* caza amănunțitei observații, rodul ei s-a ivit totuși într-o seară, la o întîlnire literară din casa lui Beldiceanu (acolo se strîngeau condeierii lașilor după strămutarea *Junimii* la București). „Raportul lui Gruber”, dacă-l putem numi așa, sună concis și la obiect. Iată-l: „Creangă este un puternic tip senzual și auditiv, cînd scrie el e foarte emoționat, acum rîde singur, acum îi vin lacrimile în ochi, face felurite mișcări involuntare, transpiră greoi ca și cum ar merge repede, cînd scrie parcă aude fraza că i-o repetă cineva în urechi, apoi șterge, scrie și iar șterge, pînă ce fixează cuvintele și înțelesul frazei”. Cu toată naivitatea exprimării, profesorul Eduard Gruber pare a se fi achitat meritoriu de dificila lui sarcină. Că Ion Creangă este, într-adevăr, „un puternic tip senzual”, nu încape discuție. Și încă în ambele sensuri ale cuvîntului. Povestitorul se dovedește „sensibil” la toate cele dulci și amare ale lumii acesteia de care, ca și lui Ivan Turbincă, „i-s roase urechile”. Latura lui aperceptivă funcționează admirabil, în paralel cu un epicureism nu tocmai liniștit: diaconul mărturisește că-i „mirosise” de timpuriu „a catrință”. Probabil că din excedentul „senzual” se încheagă și savant simplificata artă a seducției din *Moș Nichifor Coțcariul*, „povestire glumeață” pe care G. Călinescu o vede „întîia mare nuvelă românească cu erou stereotip”. Faptul că „popa Smîntînă” rîde și plînge în timp ce scrie, făcînd gesturi incontroabile, iarși nu-i de mirare. S-a vorbit nu o dată de forța de transpunere a lui Creangă, capabil de a-și „trăi” cu intensitate eroii, pînă la cunoșcerea identității flaubertiană. Euforia verbală extremă, verva personajelor în întregul lor (lucruri, animale, oameni), traduce fidel imensa „plăcere pentru cuvinte” a povestitorului însuși. Felul lui atît de special de a hohoti interior exprimă

fără greș „o voluptate strict intelectuală”, adevărul că „plăcerea vine din gratuitate” (N. Manolescu). Ca și Budai-Deleanu, Creangă scrie în primul rînd pentru sine, își face din literatură „jucărea”, apoi se fălește cu ea cititorului, în fața căruia se prezintă într-o stare de totală dezinhibare. Arzătoarea lui sete pentru ziceri larg ilustrative, o nebulă dipsomanie filologică cu înclinație spre halucinația hiperbolică și spre rîsul gros, cu conotații adesea obscene, îl apropie de Rabelais. Dar alături de „trivialități rabelaisiene” stau și expresii de mare finețe, fapte de limbă despre care de la G. Ibrăileanu încoace se reiterează ideea că „nu pot fi înțelese decît de intelectuali”. De reținut că un comentator de talia lui Ș. Cioculescu își pune în joc toată erudiția și talentul de rebușist elevat pentru a traduce pseudotautologii precum „lumea de pe lume” sau aparente nonsensuri ca „șipa șarpele în gura broaștei de secetă”. E clar că imaginea ultimă nu trebuie văzută infantil, ca un șarpe în gura broaștei, ci trebuie prelucrată mental: e disperarea lighioanei de a orăcăi, pentru că altfel nu are nici o șansă de a se face auzită în lipsa unui grai propriu. Aceste configurații criptice ne amintesc desenele lui Saint - Exupéry din *Micul prinț*, unde ceea ce pare o simplă pălărie este, în fapt, un șarpe boa care a înghițit un elefant. Creangă are capacitatea de a pune în ramă situații oarecare cu tîlcul incarnat și de a inventa din te miri ce un limbaj cu vocabule transfigurate semantic. Iată, spre exemplu, cum devitalizează adverb „mai” devine o puternică pîrghie de nuanțare ad-hoc: gardul făcut de Chirică este „streșnit” cu spini și atît de des de *mai* nici vîntul nu putea răzbate”. Este subliniată aici, atît de simplu și subtil, trăinicia gardului. Cînd Dănilă dă boii pe car, cel blagoslovit prin schimbul de tot bizar „pleacă într-o parte, spre pădure, și se cam *mai* duce”. Departe de a fi o construcție superfluă, „mai” sugerează tocmai graba de a se face nevăzut a fericitului miluit de Dănilă în fața lui de prostie desăvîrșită și prin urmare, sublimă.

Ca și Budai-Deleanu, de care-l leagă, printre multe altele, și o „misterioasă ereditate” (amîndoi răsar pe neașteptate, mult mai devreme decît ar fi dictat o minimală logică a culturii române și cresc din plămada inexplicabilei lor genialități), Creangă este un „livresc” intuitiv. Total dezinteresat de „natura - peisaj”, pe ei îi atrage natura umană sintetizată unilateral în țărănul guraliv la Creangă, așa cum Budai își concentrează toată înțelepciunea de viață și de carte în firea țiganului veșnic flămînd. Ei au „ureche” pentru cei care cîrtesc, se oțărăsc și se sfîdesc necontenți, transformînd „hăduful” într-un soi de mojiție răzbătătoare. Lumea lor e mai tot timpul cu susul în jos (așa o vede, la propriu, și Ochilă), o lume în care omul de tot ingenuu nu are ce face alta decît să privească neputincios cum „obraznicul” mîncă praznicul.

Gabriela URSACHI

calendar

18.12.1854 - s-a născut Ioan Nădejde (m. 1928)	21.12.1933 - s-a născut Dan Zamfirescu
18.12.1903 - s-a născut Ilarie Voronca (m. 1946)	21.12.1936 - s-a născut Iuliu Cărbelan
18.12.1928 - s-a născut Victor Bărlădeanu	21.12.1960 - s-a născut Lorina Bălțeanu
18.12.1929 - s-a născut Dionisie Șincan	21.12.1966 - a murit Valeriu Ciobanu (n. 1917)
18.12.1977 - a murit Teodor Scarlat (n. 1907)	21.12.1998 - a murit Dan Laurențiu (n. 1937)
18.12.1985 - a murit Liviu Rusu (n. 1901)	21.12.2002 - a murit Alexandru Spînu (n. 1943)
19.12.1920 - s-a născut Neculai Chirica	22.12.1898 - s-a născut Virgiliu Monda (m. 1991)
19.12.2000 - s-a născut Arcadia Donos (n. 1925)	22.12.1918 - s-a născut Valentin Raus (m. 1994)
20.12.1861 - s-a născut Constantin Mille (m. 1927)	22.12.1928 - a murit Ioan Nădejde (n. 1854)
20.12.1921 - s-a născut Israil Bercovici (m. 1988)	22.12.1944 - s-a născut Dan Mutașcu
20.12.1929 - s-a născut Al. Căprariu (m. 1988)	22.12.1956 - a murit Nicolae Labiș (n. 1935)
20.12.1935 - s-a născut Daniel Drăgan	22.12.1985 - a murit Constantin Ioncică (n. 1938)
20.12.1943 - s-a născut Magda Ursache	23.12.1924 - s-a născut Ion Trandafir
20.12.1944 - a murit Nicolae Cartoajan (n. 1883)	23.12.1930 - a murit Constantin Z. Buzdugan (n. 1870)
20.12.1966 - a murit Mihail Sorbul (n. 1885)	24.12.1872 - a murit Radu Ionescu (n. 1834)
21.12.1865 - s-a născut G. Bogdan-Duică (m. 1934)	24.12.1889 - s-a născut Nichifor Crainic (m. 1972)
21.12.1904 - s-a născut Constantin Apostol	24.12.1922 - s-a născut Victor Torynopol (m. 1985)
21.12.1913 - s-a născut Nicolae Costenco (m. 1993)	24.12.1933 - s-a născut Ion Țugui (m. 2002)
21.12.1915 - s-a născut Ada Orleanu (m. 1990)	24.12.1934 - s-a născut Ștefan Melnic
	24.12.1941 - s-a născut Gheorghe Vodă
	24.12.1979 - a murit Ion Bălan (n. 1909)

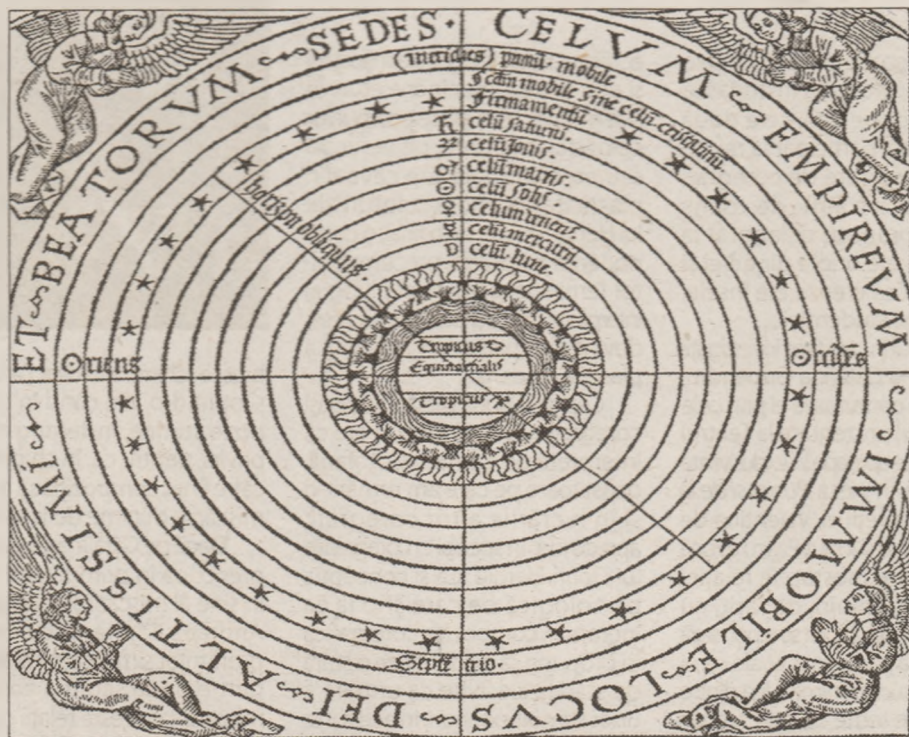

literatură

cronica optimistei
de Ioana Pârvulescu

Drumul spre Paradis

Barthelemy Chasseneux - *Catalogus gloriae mundi*, 1529

pe modelul antic "Părul Berenice", (folosit la noi de Radu Petrescu), titlul lui Patapievici este o metaforă și o cheie de înțelegere a lumii dantești, în care dualitățile opuse erau conciliate: rațiunea și revelația, lumea văzută și lumea nevăzută. Totul se leagă de povestea literară a celor doi, Dante și Beatrice. Oricine a citit *Divina Comedie* până la capăt și a trecut de (sau prin?) Infern și Purgatoriu, știe că ghidul călătoriei lui Dante, Vergiliu, nu poate ajunge mai departe și că, în Paradis, îi cedează locul și rolul Beatricei. Așadar drumul către Empireu și către Dumnezeu este făcut de Dante ochii în ochi cu iubirea vieții lui, altfel spus drumul către Dumnezeu este iubire. Ochii Beatricei sînt cei care-l conduc și-l "țin" pe Dante în Paradis, îl ajută să aibă revelația, să-și deschidă privirea interioară. De unde un avertisment final pentru omul de azi, lipsit de iubire și prizonier al văzului exterior: "Luați aminte! - de cînd trăim doar cu văzutele, ochii Beatricei s-au închis. De care ochi ne vom mai putea agăța privirea? În ce privire ne vom mai putea ancora?"

Cum arăta cu adevărat lumea lui Dante? Aceasta este problema astronomică, fizică, topografică, matematică pe care autorul, cititor împătimit de Dante încă din liceu, a simțit la un moment dat, cu febra revelației, după cum mărturisește, că o poate limpezii. (Nu altfel trebuie să se fi simțit Schliemann cînd s-a hotărât să caute realitatea care era ascunsă în cînturile unei epopei.) Iar călătoria de limpezire parcurge mai multe etape. Prima este reconstruirea imaginii cosmosului medieval, cea pe care o aveau contemporanii lui Dante și care era moștenită de la

vechii greci. Medievalii își cunoșteau și recunoșteau lumea mai bine ca noi: "O succesiune de zece (sau unsprezece) sfere concentrice, cuprinzînd cele nouă sfere ale Lunii, lui Mercur, lui Venus, Soarelui, lui Marte, lui Jupiter, lui Saturn, stelelor fixe și Cerului cristalin, avînd în centrul lor Pămîntul (înconjurat de trei pături sferice de apă, de aer și de foc - în zona sublunară) și, la extremitate, Empireul, unde îngerii, sfinții, aleșii și Dumnezeu însuși își au locașul...". A doua etapă este suprapunerea migăloasă a acestei imagini peste cea descrisă în *Divina Comedie*. Desigur, nefiind primul care a fost preocupat de topografia lumii dantești, Horia Patapievici a trebuit să compare diversele modele reconstituite de-a lungul timpului de exegeții lui Dante și, adesea, de ilustratorii *Divinei Comedii*. De unde descoperirea unei duble neconcordanțe: pe de o parte, imaginea medievală a lumii nu clarifică decât parțial topografia dantească, rămînd lucruri inexplicabile și care depășesc modelul, iar pe de altă parte, desenele în care mîna plasticienilor "a tradus" terjinele lui Dante despre imaginea universului ratează cîteva puncte esențiale: cele două puncte de inversiune ale lumii pe care le consemnează Dante și plasarea asimetrică, neamonioasă, deloc plauzibilă, a Empireului.

Din aproape în aproape, de-a dreptul detectivistic, urmînd un fir, Patapievici a pus cap la cap datele nodale oferite de textul *Divinei Comedii*. Ghidul lui nu e nici Vergiliu, nici Beatrice, ci Dante însuși, citit științific. Iată un exemplu: "Dante spune că sfera Empiree conține toate celelalte sfere cerești. Pe de altă parte, puțin mai încolo aflăm că Dumnezeu ar fi, în viziunea concretă pe care poetul o are, centrul geometric al

Cerului Empireu. Este această aporie geometrică sau teologică? Teologic, am avea afirmația că Dumnezeu este și centru absolut, și cuprinzător absolut al întregii Creații. Geometric, ar fi să ne întrebăm ce formă are figura care este în același timp și circumferință, și centru. Pentru moment, nu tranșăm chestiunea". Din demonstrație în demonstrație și din desen în desen, Horia Patapievici ajunge la concluzia că "pentru a fi unitar, universul descris de Dante nu poate fi euclidian, adică plan". Trecînd prin Riemann și Einstein și aducînd în discuție cîteva ecuații esențiale (singurele care vor fi mai puțin accesibile umaniștilor), Patapievici dă un răspuns final și categoric la întrebarea care a generat cartea ca un *primum movens*, cum arăta cu adevărat lumea lui Dante. Iar acest răspuns este: o hipersferă.

er scuze cititorilor că am dezvăluit "criminalul" din acest roman detectivistic care este studiul lui Patapievici despre *Divina Comedie*. Lectura nu va suferi de pe urma acestei dezvăluiri, căci expresivitatea exemplului literatului, rigoarea demonstrației fizicianului și, nu în ultimul rînd, apelul la imaginea propriu-zisă, la ilustrație, fac ca punctele de atracție ale demersului să fie dincolo de acest răspuns. Pentru cele mai complicate, mai abstracte aspecte științifice ale "lumii lui Dante" sînt găsite explicații inteligibile și cvasi-palpabile. Pînă și umorul își găsește locul în asemenea secvențe. De pildă, pentru a descrie un spațiu neeuclidian, Horia Patapievici le propune cititorilor un exercițiu de imaginație: "Imaginați-vă că am trăi într-o lume ca o bilă mică. Asta ar însemna că spațiul este curb. Acum, să presupunem că eu aș întinde mîna înaintea. Dacă sfera lumii noastre ar fi foarte mică, știți ce s-ar întîmpla? Mîna mea mi-ar atînga ceafa. La rigoare, într-un univers sferic de dimensiuni suficient de reduse, avînd adică o curbura îndeajuns de mare, pentru a-mi scărpinga ceafa ar trebui să întind mîna în față. Asta e vestea bună. Vestea proastă este că, într-o astfel de lume, în fața mea s-ar afla mereu un om necioplît care, neam prost, ar sta numai cu spatele la mine - iar acesta aș fi chiar eu!"

La fel ca *Despre îngerii de Andrei Pleșu*, și studiul despre "lumea lui Dante" al lui Horia Patapievici a fost gîndit, inițial, pentru un auditoriu concret (ca serie de conferințe). De aici o claritate și o tensiune a demonstrației apte să țină publicul cu sufletul la gură. Este deopotrivă o hermeneutică a textului *Comediei* (citat în mai multe versiuni românești și în original), un comentariu al ilustrațiilor la text și o abordare științifică a descrierilor literare. În ediția publicată la Humanitas, splendidă, bibliofilă, s-a găsit și o soluție elegantă pentru trimiterile bibliografice care ar fi întrerupt și sufocat "drumul" pe care e invitat, pe urmele perechilor Dante-Vergiliu, Dante-Beatrice, și cuplul cititor-autor: notele sînt plasate pe margine, în afara textului propriu-zis. Cartea *Ochii Beatricei. Cum arăta cu adevărat lumea lui Dante?* are toate datele și șansele să intre în circuitul mondial, ca o contribuție remarcabilă atît pentru iubitorii de știință, cît și pentru iubitorii de literatură. Între timp, pentru iubitorii de bani, chipul celui care a scris *Divina Comedie* - care începe rău și se sfîrșește bine, ca orice comedie - circulă pe moneda de 2 Euro, varianta italiană. ■

Există nume care se cheamă unul pe altul și povești complicate care supraviețuiesc într-o simplă etichetă onomastică. "Dante și Beatrice" este unul din cuplurile pe care contemporanii noștri îl plasează automat în orice înșiruire de perechi celebre din istoria omenirii, fie acestea reale, ca Petrarca și Laura, sau literare, ca Romeo și Julieta. Dante și Beatrice intră în ambele categorii. Povestea lor reală e atît de neobișnuită pentru moravurile de azi, încît pare literatură. În *Ochii Beatricei. Cum arăta cu adevărat lumea lui Dante* (Humanitas 2004), Horia-Roman Patapievici reușește să arate că, în schimb, povestea lor literară are o dimensiune reală sau, în orice caz, se petrece într-un spațiu care nu e deloc ficțiune pură. Că "lumea lui Dante", lumea *Divinei Comedii*, seamănă destul de bine cu universul nostru, așa cum *abia azi*, după ce știința a evoluat, îl putem descrie.

Care e povestea reală a lui Dante Alighieri și a Beatricei Portinari? Dacă e să-l credem pe primul biograf al lui Dante, întîmplător și autorul *Decameronului*, Dante s-a îndrăgostit de Beatrice la 9 ani, cînd, invitat împreună cu tatăl său în casa lui Folco Portinari, o vede pe Bice (căreia el nu-i spune decît pe numele întreg), "nu cred că pentru întîia oară, dar pentru întîia oară în stare a-l face să se îndrăgostească de ea" (Boccaccio, *Viața lui Dante*, trad. Ștefan Crușu). Ea avea, spune Dante însuși în *Vita Nuova*, 8 ani și 4 luni. Aceasta a fost adevărata și singura mare dragoste a vieții lui Dante, nefericită, pentru că Beatrice moare în 1290, la numai 24 de ani. Nici căsătoria, cinci ani mai tîrziu, nici nașterea copiilor nu-i schimbă lui Dante sentimentele pentru iubirea vieții lui. Cartea lui Horia Patapievici nu se ocupă însă de această parte mitizată și, pînă la urmă, dișeizată, a dragostei celor doi - sînt biografi care spun că Dante n-ar fi întîlnit-o decît o dată pe Beatrice și că nu i-ar fi vorbit nici măcar o dată -, dar titlul studiului său despre lumea lui Dante, *Ochii Beatricei*, aduce omagiu unei asemenea iubiri. Este, fără îndoială, un titlu care i-ar fi plăcut și autorului *Divinei Comedii*. Dincolo de trimiterea la biografic, dincolo de aluzia culturală, căci "Ochii Beatricei" e construit

Horia-Roman Patapievici, *Ochii Beatricei. Cum arăta cu adevărat lumea lui Dante*, Editura Humanitas, 2004, 120 pag.

dans

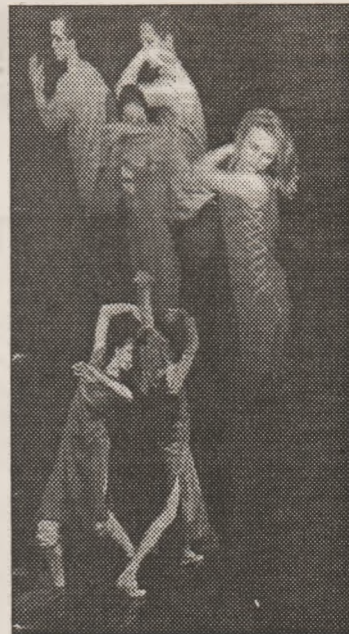
Seară de dans la „Nottara”

acumula în școlile urmate și în care acum, iată, încep să instruiască la rândul lor pe alții, cele două coregrafe au participat la multe ateliere susținute de coregrafi români și străini de dans contemporan, au colaborat la spectacole ale unora dintre ei și au început să creeze ele însele, încă din anii studenției.

Universul în care face investigații artistice Ana Cătălina Gubandru, așa cum se conturează el prin cele două lucrări prezentate la Teatrul „Nottara”, este aproape în exclusivitate cel feminin. În piesa *Punct și de la capăt*, interpreții ei, Valentina de Piante Niculae și Ionuț Pascu evocă câteva dintre ipostazele relației masculin-feminin, de fapt, cu precădere, modul cum se raportează interpreta la partenerul ei, ale cărui răspunsuri sunt minime. Una dintre principalele teme de mișcare ale dansatoarei Valentina de Piante Niculae o constituie o anume flexibilitate corporală apărută ca urmare a pierderii secvențiale a

echilibrului, prin frângeri ale mijlocului și prin rotirea unor încheieturi. În alte momente, cuplarea corpurilor celor doi interpreți, pe verticală sau pe orizontală, are ceva din plasticitatea unor sculpturi ale lui Henry Moore, iar în final, o componentă corporală, precumpănită feminină, părul foarte lung al interpretei, strâns și desfăcut succesiv, devine și el parte componentă a plasticii de dans.

Cea de-a doua piesă a aceleiași coregrafe, *Behaviorism*, o are ca interpretă pe Carmen Coțofană, dansatoare pe care am urmărit-o și în lucrările altor coregrafi, apreciind-o în special în coreografiile lui Florin Fieroiu. Ca și concepția psihologică pe care și-o ia ca îndreptar, compoziția coregrafică își propune să evidențieze o suită de stări fizice, ivite ca urmare a unor stimuli exteriori, în acest caz imaginari. Inițial, imaginea corporală pornește de la gesturi mărunte, care o modifică treptat. Apoi mișcarea ia treptat amploare, gesturi

brusce schimbând direcția acesteia și oprind-o, din când în când, în poze statice, îndelung expuse privirii, pentru ca, în chip rotund, către final, compoziția să revină la mișcările minime de la început.

Dacă pe Cătălina Gubandru o preocupă în primul rând izvorul în sine al mișcării și motivația lui, Andreea Căpitănescu are și un pronunțat simț teatral al relațiilor dintre două sau trei corpuri în mișcare. În aceste relații capătă și o ușoară tentă dramatică sau comică, dar foarte fină, diafană, străvezie. Interpreții piesei ei *Rout in*, Irina Roncea, Cristina Bercuci, Relu

Poalelungi, Gabriel Călinescu și Andrei Mateiu evoluează individual sau în scene de grup, iar scenele de grup sunt construite fie prin mișcări sincrone, fie din mișcări individuale gândite în așa fel încât să rezulte o compoziție sugestivă de ansamblu. Printre cele mai bine închegate compoziții coregrafice sunt duetul dansatoarelor Irina Roncea și Cristina Bercuci și soloul actorului Relu Poalelungi. Acesta nu este singurul actor atras în ultima vreme de mijloacele de expresie ale dansului, fenomenul fiind destul de larg. Ar mai fi de remarcat că în lucrarea Andreei Căpitănescu, scenografia, semnată de Petre Staicu, ocupă un loc mai important decât în multe alte lucrări de dans contemporan. Culiile și geamantanele cu diverse deschideri, prin care se pot vedea mâini sau capete sau din care pot ieși corpuri întregi, amintesc de compozițiile lui Josef Nadj, dar mijloacele scenice preluate sunt folosite cu inteligență și adecvate diferitelor teme de mișcare propuse.

Compozițiile coregrafice ale Cătălinei Gubandru și Andreei Căpitănescu se integrează câmpului tot mai larg al genului de dans contemporan de la noi, care în ultimii ani a cunoscut o dezvoltare aproape explozivă și întru totul sincronă mișcării internaționale a domeniului respectiv.

Liana TUGEARU

muzică

Vulnerabilități

menirea îmbătrânește și aceasta se recunoaște prin respingerea prezentului, prin refugiul în trecut, mai acută în trecut, aidoma unui moșneag care rememorează în detaliu peripeții din cătănie, de pildă, dar uită cu nonșalanță ce trebuie să facă în ziua spectivă. Ca să nu mai vorbim despre proiecte: sublim virtual, dar actual absente cu desăvârșire. Muzica nouă mărturisește, peremptoriu, prezentul și angajează viitorul, perspectiva. Or, de vreme ce omenirea trăiește tot mai intens în trecut, e de înțeles de ce prezentul și, mai ales, viitorul muzicii savante au reflexe sumbre, funeste, chiar morbide. Entropia, alimentată de forțele centrifuge, a determinat, se pare, o evoluție cvadrifazică a fenomenului sonor: de la faza primordială, de unison (când exista, probabil, o unică lume muzicală, ancestrală), trecând prin faza sintonică (mai multe lumi sonore, ce se

armonizau în baza unui model mitologic paradigmatic), faza subordonării (un anume limbaj a devenit cu timpul hegemonic), și până la faza atomizării de azi (când asistăm la pulverizarea limbajelor muzicale). Întreaga babilonie stilistică din creația muzicală contemporană este redevabilă tocmai acestei dispunerii cvadrifazice a istoriei fenomenului sonor, lumea muzicii resimțind tot mai acut și mai dramatic nostalgia unui spirit al epocii investit cu proprietatea izotropiei. Aceasta și pentru că, în conformitate cu legea entropiei, evoluția marchează crearea unor insule din ce în ce mai mici de ordine, într-un ocean tot mai mare de dezordine. Poate că de aceea compozitorii, având sentimentul că săvârșesc un act de dereticare, de ordonare a propriilor gânduri (dar nu numai) întreprinzând fel și fel de intervenții teoretice, răspunzând astfel unei abisale nevoi de ordine și înțeles. Avea dreptate Spengler atunci când afirma că implantarea în teoretic duce inevitabil

la decadență, la abstractizarea speculativă a valorilor și, implicit, la de-concretizarea lor. A încerca să-ți salvezi condiția de creator, conjugând substantivul operei cu verbul teoretizării, înseamnă, în ordine componistică, derogarea de la menirea principală: aceea de a face sunetele să cuvinteze și nu de a determina cuvintele să sune. Incitante și spectaculoase piruete metafizice ori estetice, detentele explicative și testimoniale, tumbel revendicative și apologetice anulează, în bună măsură, preocupările pentru meșteșugul componistic propriu-zis, pentru polisarea tehnologiei de creație. Așa se face că există muzici a căror analiză îți procură satisfacții enorme, dar care îți lasă un gust sălcu la audiență (am numit aici acele păduri de plastic de care vorbea Celibidache ori acei mutați genetici de care tentația teoreticului, în sine, nu se face totuși răspunzătoare). Alături de sămînța îmbătrînirii există în șngele muzicii savante și o genă a însingurării, a izolării. Dacă în faza primordială ori în cea sintonică „muzicienii”, alias membrii unei colectivități, produceau și reproduceau laolaltă, într-o funciară consonanță, faptele sonore, fie ele de orientare taumaturgică sau magică, fie suprasensibilă sau inițiată, în faza actuală, a atomizării,

muzicienii sunt, vrînd-nevrînd, pensionarii unui țarc de muzică așa-zisă contemporană. Compozitori (poate mai mulți ca niciodată), interpreți (mai mult histrioni decât veritabili), un public (cît să încapă la o cină de taină), într-un cuvînt, o specie de artiști tot mai rară, bizară sau, în cel mai fericit caz, doar exotica populează ceea ce putem numi, la modul optimist, rezervație, pesimist, ghetou, ori neutru, cazarmă. Este aici, fără îndoială, mîna destinului, a cărui operă se traduce prin traiectul irefutabil și ireversibil al fenomenului muzical, ajuns, se pare, în ultima fază a avaturilor sale. Dar mai este, cred, și mîna „necuratului”, care prin emisarii săi, fie ei gutenbergi, marconi sau teleaști au aruncat muzica savantă la periferia informației și a evenimentului, instituind o stare de asediu a tăcerii, un embargo capabil să anihileze orice tentativă de evadare a artei sunetelor din enclava în care este sortită să se zbată. Aproape că nu mai există eveniment componistic, fie el și sub forma scandalului. Nici măcar nu se mai construiesc nume și nu se mai regizează capodopere. Perioade de criză s-au mai perindat în istoria muzicii. Creația muzicală s-a mai izolat de publicul larg, identificându-se gustului unor elite. Niciodată însă această creație

nu a fost excomunicată din cetate și înlocuită cu total cu divertismentul ori, foarte răzlet, cu valorile trecutului. Muzica savantă n-a murit încă, dar se află într-o comă profundă. Și cum se întâmplă de obicei, în ultimele clipe de viață are loc dezvoltarea filmului întregii existențe. De aici și până la muzica totală (ori globalismul sonor actual) nu mai e decât un pas. Un pas ce riscă să ocrotească gemenele derutei și al escrocheriei. Căci este caraghioasă sămînța care se plînge că se prefacă în muzică savantă, în loc de, să zicem, muzică populară, uitînd că ea nu e decât sămînța de muzică savantă. Care germinează, crește și, la un moment dat, moare. Și aceasta pentru că nu există o fatalitate exterioară, ci doar una interioară: vine o vreme când componistica muzicală descoperă că este vulnerabilă; atunci erorile o înghit ca un vrtej. Cum nu e deloc întîmplătoare escalada postmodernismului cu aripa lui integristă, totalizatoare. Dacă auzi un făuritor de muzică savantă jelindu-se că publicul nu se lasă convertit, nu poți decât să zîmbești. Opera muzicală trebuie să absoarbă publicul, și nu publicul să se supună operei. Nu poți învinui bradul că nu e capabil să înalțe un munte.

Liviu DĂNCEANU

**cronica filmului
de Alexandra Olivetto**

Controversata feminitate

În producția de filme, ca și în numeroase alte domenii, feminismul a produs mutații importante. Generală ar putea fi observația ca personajele feminine au transgresat stadiul de accesorii ale destinului eroului. Pe de altă parte, Hollywoodul, înainte de a deveni sanctuarul corectitudinii politice care e astăzi, a fost un bastion greu de cucerit; era sensibil la schimbările sociale produse de mișcarea feministă, la noile valori pe care trebuia să le încorporeze, dar nu dădea prea mare atenție teoriei și analizei de film promovate de acest curent. Iar pe feministe nu le nemulțumea doar modul în care erau descrise eroinele, ci și modul de filmare, ultra-voyeurist, definit cel mai bine de John Berger, „camera e un bărbat care se uită la o femeie”. Și totuși în sala de cinema s-au găsit întotdeauna și femei care se uitau la femei, și se modelau după ele...

Nu se poate extrage o regulă pentru a explica metamorfozele prin care a trecut eroina de-a lungul timpului. Dar se pot face comparații de tip „afunci” și „acum”; prima categorie e la îndemâna spectatorului român pe DVD: *Calea ferată* (1966) și *Vechiul Hollywood* (1975). „Prezentul” poate fi la televizor – *Viața mea fără mine* (2003) – sau tot pe DVD, *Antract* (2003). Am ales filme greu de încadrat ca gen (deși două dintre ele flirtează periculos de mult cu melodrama) tocmai pentru a mai ușura povara de funcții narrative ale protagonistei.

Calea ferată e un film regizat de Sydney Pollack pe vremea când Natalie Wood era un super-star, iar Robert Redford – un actor încă în ascensiune. Deci, ei îi aparține rolul central și tot ea deține monopolul complexității ca personaj. O interpretează pe Alva Starr, o tânără care e centrul atenției tuturor bărbaților din Dodson. Mama domatoare (ca să nu spun codoașă) o sfătuiește ce favoruri să accepte din partea lui. Dar Alva se îndrăgostește, urmând legea atracției contrariilor, de un bărbat urât de întregul oraș: Owen Legate (Robert Redford), venit pentru a concedia lucrători feroviar. Ea e extrem de vulnerabilă, debordând de fantezie, dar atât de ruptă de realitate, încât îți vine s-o bănuiești de autism – i se face frig văzând o furtună de zăpadă într-un glob de sticlă. Iar filmul nu se mulțumește cu vulnerabilitatea, mai trebuie să-i dea și o tentă promiscuă: năucită de durere, Alva ricoșează din bărbat în bărbat.

Iată o serie de elemente foarte anti-feministe: pentru început, o femeie care nu vede salvarea decât într-un bărbat, eventual sub formă maritală. Alva vrea să părăsească

orașelul și să vadă lumea, dar nu face nimic până când Owen nu o trezește din letargia ei visătoare. Relațiile cu celelalte femei sunt conflictuale sau insignifiante: mama ei o urăște și o distruge, iar Alva își abandonează sora mai mică fără prea multe scrupule. Măcar există o motivație pentru care „camera e un bărbat”: ea ilustrează faptul că toți vor să se folosească de ea, inclusiv Owen care refuză să o înțeleagă și o vrea doar ca să dea culoare vieții lui plictisitoare. Dar, până la urmă, filmul e inspirat de o piesă a lui Tennessee Williams, așa că la ce vă așteptați?

În 1975 situația e diferită, mișcarea feministă era aproape de apogeu, iar schimbările privind situația femeii se derulau cu rapiditate. Hollywoodul se dovedește reacționar – filmul *Vechiul Hollywood* concentrează anxietatea și teama resimțite în fața acestei mișcări. Protagonista e o anti-eroină (oricum acțiunea filmului e axată pe

evoluția masculului), Faye Greener (Karen Black), o starletă în căutarea succesului la Hollywood. Au mai existat *femmes fatales* care făceau totul pentru a reuși – vezi *Totul despre Eva*. Dar Faye nu face totul doar pentru succes; are un apetit sexual ieșit din comun pe care-l afișează fără nici o problemă, nu se mulțumește numai să se folosească de bărbați, îi și distruge în proces și are și calitatea de a precipita catastrofe: ultimul ei iubit e linșat de mulțimea venită la o premieră. Există și aici o relație de ură între părinte și copil: deși depinde de ea, tatăl lui Faye pare să o urască, parcă prevenind astfel bieții bărbați inocenți seduși de flica sa.

E șocant că această protagonistă concentrează toate relele reproșate naturii feminine încă din Evul Mediu: lipsa rațiunii și a auto-controlului, apetența pentru manipulare, minciună, păcatele cărnii, vorbăria goală etc. Regizorul John Schlesinger

(*Midnight Cowboy*) e departe de a fi simplist – finalul filmului încearcă să restaureze umanitatea pierdută a lui Faye, ceea ce e dificil, dacă nu imposibil. Plus că mai rămâi cu o nelămurire: e rolul prost interpretat? Sau avem de-a face cu o actriță bună care reușește să portretizeze una proastă?

Văzută prin celelalte două filme, contemporaneitatea – despre care se vorbește uneori în termeni de post-feminism – arată foarte diferit. Să nu uităm că *Viața mea fără mine* e un film despre o femeie, scris și regizat de o femeie (Isabel Coixet). Nu vă așteptați ca filmul să fie hollywoodian: e independent, co-producție Canada/Spania și îl are ca producător executiv pe Almodóvar. Există cel puțin un numitor comun între cei doi regizori: iau situații tragice pe care le dezvoltă contorsionând regulile melodramei. Iar subiectul lui Coixet ar fi tocmai bun pentru un gen storcător de lacrimi: o tânără de douăzeci-și-trei de ani, Ann (Sarah Polley) află că va muri în curând. Ascunde adevărul de mamă, soț și copii și-i face o listă de lucruri pe care vrea să le facă înainte de a muri. Ceea ce reușește, de unde finalul „pozitiv” al filmului. Sfârșitul e fidel titlului, nu vezi moartea eroinei, ci doar cum ceilalți își continuă viețile.

Viața mea fără mine nu e un lungmetraj în care camera să fie masculină. Dimpotrivă, modul de filmare încearcă să prindă mereu auto-reflecția personajului, modul în care Ann se privește. Iar protagonista nu e simplificată: nu e doar purul eroism al femeii care-i scutește pe cei dragi de calvarul premergător morții ei, ci și o doză de egoism – pentru că s-a măritat cu singurul bărbat pe care l-a sărutat, ea își dorește să seducă un altul. Gândurile ei se aud în *voice-over*, dar nu au ambiția de a fi explicative. Nici nu vă așteptați la cine știe ce cugetări profunde, Coixet nu forțează nota, filmul reprezintă cântecul de lebedă al unei tinere copilăroase, fără multă experiență de viață. Dar se rămâne la nivelul realismului (fragmentat expert de cameră), cu o singură excepție, când Ann își imaginează oameni dansând într-un supermarket.

Cât despre *Antract* (deși e departe de a fi un lungmetraj de slabă calitate), e un film care face femeile să se simtă amenințate, chiar dacă unele personaje feminine își iau revanșa în final. Toate suferă de sindromul „sedusă și abandonată”, ca să nu detaliez umilințele verbale sau corporale la care sunt supuse, lungmetrajul fiind brutal într-un mod care uneori converge cu scabrosul.

Filmul nu-și dezvoltă personajele, fiind mult mai preocupat de multiplele povești cu care jonglează. Dar, din nou, femeile sunt doar accesorii într-o poveste al cărei vortex e masculinitatea. Măcar sunt solidare până la un anumit punct; dar de carieră nu se preocupă nici una, preferând, când e posibil, să fie întreținute, iar în drumul către dragoste, obstacolele sunt tocmai bărbații pe care și-i aleg. Emblematic în acest sens e momentul în care flica îl povestește cu ingenuitate mamei cum prietenul ei a dat o spargere, așa că preferă compania unui soț care-și înșală soția cu ea, dar câștigă mai bine decât fostul. Parcă feminismul nici n-a existat. ■

● *Calea ferată*, S.U.A., 1966. Regia: Sydney Pollack. Cu: Natalie Wood, Robert Redford. Distribuit în România de Euro Entertainment Enterprises.

● *Vechiul Hollywood*, S.U.A., 1975. Regia: John Schlesinger. Cu: Donald Sutherland, Karen Black, Burgess Meredith.

● *Viața mea fără mine*, Canada/Spania, 2003. Regia/scenariul: Isabel Coixet. Cu: Sarah Polley, Mark Ruffalo. Difuzat de TVR, luni, 6 decembrie.

● *Antract*, Irlanda, 2003. Regia: John Crowley. Cu: Colin Farrell, Gillian Murphy. Distribuit în România de New Films Romania.

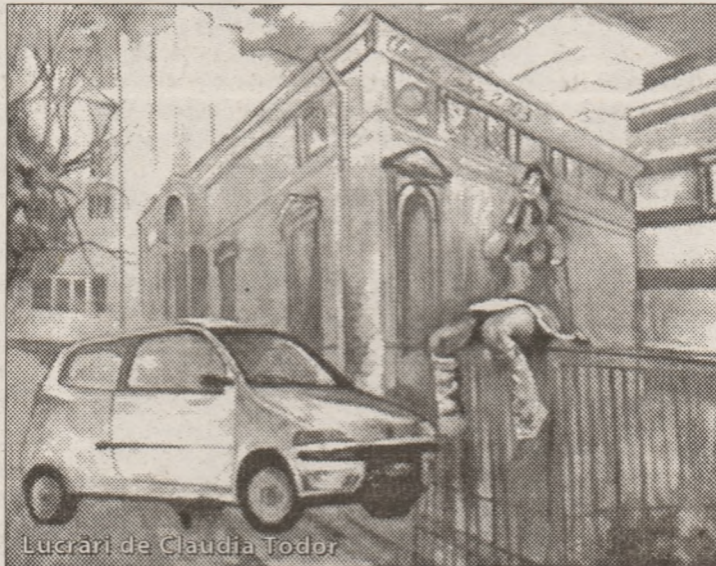

cronică plastică de Pavel Șușara

Claudia Todor și oglundirea în lume

laudia Todor a deschis, de curând, în spațiile Galeriei Simeza, o nouă expoziție de pictură. Consecventă cu sine însăși, dar și cu programul enunțat de mai multă vreme, ea propune acum același amestec de real și de ficțiune, de relație brutală cu lumea și de trăire la limita imaginării în substanța imanentă a acestei brutalități. Fragilă prin condiția sa umană și nesupusă plină la răzvrătire prin aspirații, artista și-a găsit în propria sa ființă mecanismele rezistenței și tehnicile de luptă. Departe de a fi o formă suficientă de autocelebrare, narcisismul ei este un triumf al clipei în crâncena competiție cu timpul, după cum arta însăși este o victorie simbolică în fața dezordinilor de tot felul. Acest portret de acum câțiva ani acoperă perfect imaginea de astăzi a unui artist așezat și proaspăt în același timp.

Lucrări de Claudia Todor

În cadrul generației sale și în spațiul mai larg al artei românești contemporane, Claudia Todor este o prezență singulară. Mai întâi o individualizează un anumit exotism al apariției nemijlocite și insolite! Definiției somatice. Suple ca o atletă în plin exercițiu competițional, cu tenul măsliniu și cu ochii mari, umbriți de un păr întunecat și compact ca un coif, afișând mereu același zâmbet ambiguu în care scepticismul și ironia se amestecă în proporții greu de aproximat, ea pare mai degrabă un transplant meridional decât un produs tipic al climei temperat-continentale. Însă dincolo de această pregnanță somatică și de evidenta armonie a construcției sale exterioare, se ascunde o conștiință de sine plină de contradicții și într-o continuă stare de interogație. Ținuta sigură îi maschează marile timidități, aerul jovial îi camuflează angoasele, după cum aparenta dezabuzare nu face decât să disimuleze o enormă curiozitate.

În al doilea rând, ea se particularizează printr-o prezență socială sumară. Fără instincte de grup și fără vocația imaginii publice cu orice preț, discretă și solitară cu alte cuvinte, Claudia Todor își construiește în compensație o lume simbolică aproape imposibil de cartografiat. Tot ceea ce nu trăiește nemijlocit și nu experimentează în gestul cotidian se revarsă nestăpinit, ca o viitură după dezlănțuirile musonice, în jocurile imaginației și în câmpurile mișcătoare ale reveriei.

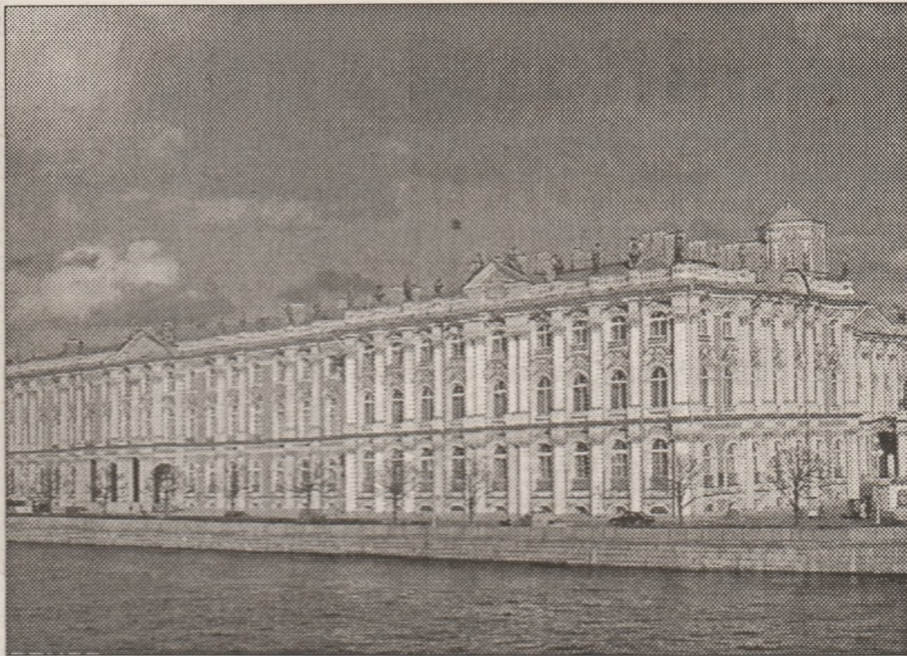
Aici se adună cam tot ce ar putea constitui universul intim al Claudiei Todor. Care este exclusiv și definitiv unul artistic. Convențiile dispar una câte una, limbajele se amestecă și își pierd orice urmă de rigiditate, formele tradiționale își revizuiesc structurile și însuși privitorul este invitat subtil să-și părăsească stereotipiile și crispările. Pictura, obiectul creat și obiectul recuperat, colajul, materialele tradiționale și cele alternative, formele estetizante și imaginile kitsch, texturile opace și diafragmele volatile, toate trăiesc simultan în același regim și încearcă împreună să proiecteze o nouă realitate. Eliberată de nenumăratele prejudecăți care ne împovărează involuntar acțiunea și privirea, Claudia Todor eliberează ea însăși, din captivitatea unor definiții rigide, stocul imens de imagini ignorate. Ceea ce, la prima vedere, ar părea incompatibil cu reprezentarea simbolică și cu înalta condiție estetică, primește brusc semnificație artistică și viață autonomă. Lumea filmului științifico-fantastic se întâlnește cu realitatea derizorie a cartelei de metrou, fotografia cu placa de zinc, folia de celofan îmbracă, mai mult pentru a o deconspira, nuditatea unor personaje coborâte direct din Pop Art-ul american al anilor șaizeci, din lumea prerafaelită a secolului trecut sau din Art Nouveau-ul începutului de secol XX. După cum imaginea obsesivă a ochiului se conjugă cu topografia astrală și cu desenul bizar al geografiei zodiacale. În acest halucinant inventar de forme de stiluri, de materiale și de tehnici, atât de puternic diversificat prin natura nemijlocită a părților sale constitutive dar perfect coerent prin regia unitară și prin viziunea integratoare, artista se mișcă imperturbabil, fără nici o umbră de sentimentalism, liberă cu desăvârșire și iremediabil sceptică.

În centrul acestor reprezentări, fără echivoc (prin medierea oglinzii ori prin imaginea fotografică), aluziv sau doar ca stare inefabilă, Claudia Todor se așază pe sine. Pe sine ca prezență determinată dar și ca posibilă metaforă a feminității însăși. Chiar și acolo unde chipul feminin nu apare explicit, el este subînțeles în chiar natura imaginii și a materialelor, în registrul cromatic și în logica interioară a discursului. Femeia solitară, apăsată de vagi melancolii, femeia multiplicată care-și caută febril o identitate, femeia astrală și rece sau cea animată subtil de nostalgia cuplului, femeia angelică și femeia demonică sînt, de fapt, ipostazele unei aspirații unice către o lume a absolutului feminin. Fără să-și propună ostentativ înlocuirea viziunilor falocentriste cu altele de nuanță ginecocentristă, în principiu la fel de exclusiviste, artista deplasează centrul contemplației de pe forță și acțiune pe fragilitate, frumusețe și pasivitate. Și acest exercițiu al contemplației, aparent neutru și în afara oricăror intenții subversive, devine, prin cumul și prin continuitatea sa obsesivă, un act pur de autocontemplație. Claudia Todor nu constată pur și simplu natura feminină, capricioasă și mereu surprinzătoare a unui univers deja constituit, ci proiectează asupra unei realități necoagulate încă propria sa feminitate, fluctuațiile conștiinței de sine și visul unei alte ordini morale. Din această întâlnire fatală a exteriorului cu interioritatea, a indiferenței cu forța de germinare spirituală, se naște întreaga mitologie a unei existențe în care imaginarul și realul trăiesc în același plan. Femeia concretă și principiul feminității, revolta față de precaritatea materiei și încrederea în puterea mîntuitoare a imaginației, fuga din concret în reverie și din episodic în absolut sînt simultan repere ale izbînzii și semne ale disperării. ■

ce reprezintă Ermitajul? Iată o întrebare la care, de regulă, găsești răspuns într-un ghid sau într-un album. La acest nivel, Ermitajul este prezentat ca unul dintre cele mai mari muzee ale lumii, găzduind în interiorul zidurilor sale o comoară de opere de artă și relicve aparținând mai multor culturi și epoci. Colecția muzeului atinge astăzi aproape trei milioane de obiecte, dintre care un sfert sunt expuse permanent în cele peste trei sute de săli: peste 16000 de pânze, 600000 de gravuri, schițe și desene, 12000 de sculpturi, 250000 de obiecte de artă aplicată, peste un milion de monede și medalii. Denumirea, atât de improprie la prima vedere, provine din franțuzescul *ermitage*, ce desemna inițial locuința unui pustnic, a unui er(e)mit, așadar un loc de retragere, de reclusiune. Ulterior, termenul a ajuns să denumească un mic palat izolat sau un pavilion retras din incinta unui parc sau a unui palat. După moda apuseană a secolului al XVIII-lea, au fost construite și pentru țării Rusiei asemenea ermitaje în care slugile, aflate la parter, își serveau stăpânii și oaspeții acestora, de la etaj, cu ajutorul unor mecanisme asemănătoare lifturilor, fără a-i mai inoportuna astfel cu prezența lor. Neavând nici un parc în jurul Palatului de Iarnă, Ecaterina a II-a a cerut să i se construiască o clădire nouă, la nivelul mezaninului, în care să amenajeze o grădină și un loc de retragere, un *ermitaj*. Acesta cuprindea două mese a câte șase locuri fiecare, iar pe pereți, împărăteasa luminată atârname, spre delectarea musafirilor ei, tablouri alese din colecția existentă în Palatul de Iarnă. Prima achiziție importantă, considerată a fi și data de naștere a Muzeului Ermitaj, a fost făcută în 1764, când un număr de 225 de tablouri, majoritatea aparținând școlilor flamandă și olandeză, a fost trimis de negustorul berlinez Gotzkowski, în schimbul banilor pe care îi datora trezoreriei imperiale rusești. Ulterior, Ermitajul a intrat în posesia altor colecții celebre, precum cea a contelui Brühl (1769), a bancherului parizian Crozat (1772), a lordului Walpole (1779), a împărătesei Josefina (1814) etc. Complexul muzeal și arhitectonic cuprinde cinci clădiri legate între ele prin arce și pasarele acoperite:

Arca sufletului rus

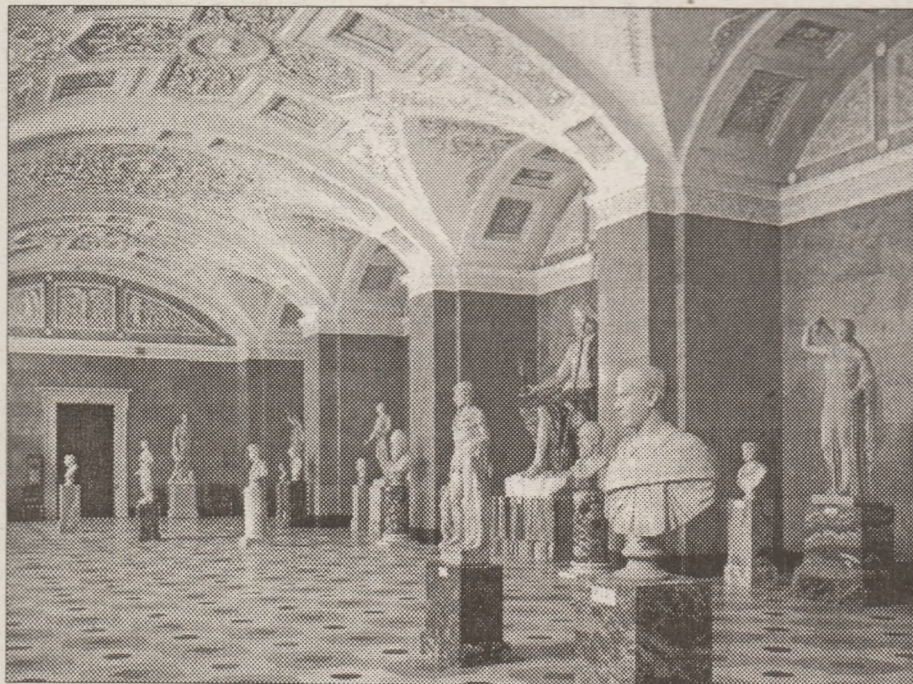
Palatul de Iarnă, clădirea principală, ridicat în stil baroc, între 1754 și 1762, de Francesco Bartolomeo Rastrelli (și refăcut, după incendiul devastator din 1837, de Vasili Stasov și Aleksandr Briullov); Micul Ermitaj, cel care a împrumutat numele întregului complex, construit, la cererea Ecaterinei cea Mare între 1764 și 1775 de Jean-Baptiste Vallin de la Mothe; Vechiul Ermitaj, construit de Iuri Velten între 1771 și 1787; Teatrul Ermitaj, ridicat în stil neoclasic între 1783 și 1787 de arhitectul Giacomo Quarenghi și, în fine, Noul Ermitaj, cea mai târzie clădire, construită de Vasili Stasov și Nikolai Efimov între 1839 și 1850, pentru a găzdui expozițiile Ermitajului Imperial, deschis spre vizitare din 1852. Galeria imperială începuse să capete trăsături de muzeu încă de la începutul secolului al XIX-lea. Vizitarea acesteia necesita însă un bilet special și ținută obligatorie: civilii, numai persoane demne de această înaltă cinste, trebuiau să poarte frac, iar militarii,

uniformă. Orice vizitator, după prezentarea biletului de acces, era însoțit obligatoriu de un paznic-valet. Existau, în mod excepțional, și permise permanente, de genul celui obținut în 1832 de poetul Vasili Jukovski pentru prietenul său A. S. Pușkin.

Dincolo de celebre pânze, sculpturi, colecții, Ermitajul închide în zidurile sale, precum un chihlimbar, istoria Rusiei pe o perioadă de aproape trei secole: budoare, sala tronului, saloane, săli de bal ce încă par să păstreze foșnetul rochiilor ample, parfumul buchetelor ornamentale, clinchetul veselei și al paharelor ciocnite, acordurile valsurilor somptuoase. Într-un colț de geam, spre Neva, se pot încă vedea câteva slove scrijelite de ultima țarină. În timp ce privea gânditoare la Nicolae al II-lea, soțul ei, căruia i se prezenta garda. Dacă zidurile ar putea să vorbească, ne-ar povesti ele, nu vocea monocordă de pe casele tip ghid, despre mărirea și decăderea dinastiei Romanovilor.

Este și motivul pentru care regizorul Aleksandr Sokurov a ales să creeze, pentru sărbătorirea celor 300 de ani de existență a orașului Sankt-Petersburg, al cărui simbol este, fără îndoială, și Ermitajul, nu un documentar clasic dedicat muzeului și istoricului acestuia, ci un film poetic, în descendență tarkovskiană: *Russkij kovceg/ Arca rusă*, 2002 (prezentat în cadrul recent încheiatului Festival BIFEST, alături de *Moloh*, 1999, și *Tată și fiu*, 2003, purtând semnătura aceluiași Al. Sokurov). Clasicul narator al filmelor rusești ne poartă prin cele mai importante săli ale Ermitajului, adică prin principalele momente ale istoriei sale, povestite nu într-o ordine strict cronologică, ci într-un amestec savant de epoci, idei, replici, imagini, mentalități. Îi zărești sau îi auzi strigați (dacă știi cum să privești și să ascuți) când pe marchizul de Custine, când pe Pușkin și pe a sa Nathalie, când pe Ecaterina cea Mare, când pe Griboedov, alături de puzderie de conți și contese, baroni și barone, ambasadori din Răsărit sau din Apus, vizitatori din diverse epoci ale muzeului, inclusiv contemporani, ba îl recunoști chiar și pe actualul director, împovărat de imensa responsabilitate ce-i apasă umerii. E un fel de vârtej postmodern al tuturor vârstelor muzeului-reședință imperială, alimentat de două fluvii distincte: cel al actanților propriu-ziși și cel al publicului mai mult sau mai puțin avizat. Dintre aceștia se distinge unul doct, ce întruchipează Europa cu toate bunele și relele ei: cu prosternarea în fața unor exponate preponderent apusene, cu repudierea altora, autohtone, mai greu de asimilat, cu poncife în aprecierea valorii unor compozitori, arhitecți, artiști, dar și cu pătrunzătoare judecăți despre istorie, artă, popor. Este, dacă vrei, un soi de *Enciclopedie a sufletului rus*, tratată însă nu în maniera vulgar-depreciativă a romanului omonim al lui Viktor Erofeev. Titlul filmului lui Sokurov și cadrul final (în care, una dintre ferestrele deschise lasă să se vadă nu peisajul de afară, ci magma timpului care curge precum Neva cea din apropiere) sugerează o altă dimensiune a Ermitajului – și, prin extensie, a oricărui alt muzeu – aceea de arcă sacră, păstrătoare de-a pururi a spiritualității unui popor.

Carmen BRĂGARU

Avanpremieră editorială

Recviem pentru un cui

(Editura Curtea veche)

de
Olga Lossky

S-a întâmplat când mi-am scos troașele, ca să-mi mișc puțin picioarele amorțite de nemiscare. Voiam să-mi pun șoșonii, și-acolo, drept în mijlocul tălpii de piele: un cui. Am sărit din fotoliu, în fine, vreau să zic: aș fi sărit, dacă aș fi avut destule picioare pentru așa o mișcare.

M-am repezit pe coridor cu bastonul într-o mână și cu gheata găurită în cealaltă.

- Un cui! am strigat, un cui!

Mirovna a ieșit din bucătărie în aceeași clipă. Mi-a aruncat una din privirile alea ale ei, specialitate proprie, care alunecă pe tine ca lăturile.

- Ei și, ce mare lucru, un cui? Ce trebuie să te agiți așa pentru un cui, Fiodor Vasilievici...

Am ridicat bastonul în aer ca să iau martor becul spart de pe hol.

- Da, da, s-a urmărit să-mi găuresc piciorul, știu! Puteam să m-aieg cu o gaură, cel puțin până-n came, da!

Scotocesc un pic sub cartonul din talpă, înăuntru și-i arăt triumfător măruntaiele troașei.

- la uite! Cuiul a ieșit pe partea cealaltă! Ei?

Dar Mirovna deja se încuise la ea-n cameră. Nu m-aș mira să fi fost tocmai haimanaua de fiu-so care a semănat cuie pe pragul ușii mele cu intenții asinene.

Cum nu mai e nimeni în hol, în afară de becul spart care se bălângăne înainte și înapoi sub efectul atingerii bastonului meu, mă duc șonticăind până la bucătărie.

Cineva și-a atârnat iar rufele la uscat aici, în ciuda avizelor de interdicție care tapetează zidul. Rufele se scurg, picură, fac băltoace pe bufete și peste plită până în oale. Mi-a picurat o picătură și pe cap, chiar acolo unde biata mea tărăcuță este goală și nu pot să acuz pe nimeni, fiindcă picătura venea de sus, pur și simplu.

Puradeii se fugăresc în jurul mesei scoțând urlete, îmi crează mereu emoții pentru echilibrul meu.

Mi-am agitat troașa între mânecele de cămăși și marginile zdrențuite ale cârpelor de bucătărie ca să vadă toată lumea.

- Un cui, închipuți-vă! Cine a presărat cuie în fața ușii mele ca să-mi străpung eu piciorul? Ai?

Bătrâna Gladkina și-a ridicat nasul corioat din grămada ei de păstăi de fasole.

- Să și-l străpungă și să ne lase-n pace! Puah!

A simulat că scuipă în ligheanul cu codițe de păstăi de fasole și cunoscând-o pe vrăjitoarea asta așa cum am onoarea s-o cunosc, nu m-ar mira să fi scuipat de-a

binelea, în ciuda noilor reguli de igienă impuse de JEK.

- Ce-ați pățit, Fiodor Vasilievici? Întreabă Anna, care mestecă ceva deasupra plitei.

Anna, scumpetea de ea, are privirea tot atât de limpede pe cât de rău arată arpacașul din cratiță.

Mă instalez la masă și expun vederii tuturor amploarea dezastului: talpa străpunsă dintr-o parte în alta de cuiul care iese pe dincolo. Plozii s-au oprit din alergat și rânjesc uitându-se la laba piciorului meu pe dalele stricate.

Anna a luat troașa pe care o răsuțește între degetele ei atât de fine, încât o fac să arate ca un condur.

- E o întâmplare, Fiodor Vasilievici, concluzionează ea în cele din urmă. O pură întâmplare că acest cui a apărut tocmai acolo, sub talpa dumitale.

Dacă este ceva ce nu admit în această viață este întâmplarea, hazardul. Camera prost luminată, arpacașul care arată cumplit, nasul încovoiat al hoastei ăsteia de Gladkina, mai treacă-meargă, dar nu hazardul!

Kusok, care trebăluiește lângă geam a pus capăt discuției. A luat troașa din mâinile Annei, a scos un clește și a smuls cuiul cu o mișcare scurtă. Îmi întinde pantoful cu un mormăit, încercă să articuleze ceva, dar ca de fiecare dată când vrea să vorbească, ai impresia că mănâncă piatră sau că are urechea plină cu nisip.

Îmi pune și cuiul în căușul celeilalte palme. Eu ezit, dar la urma urmei nici un câștig nu e demn de disprețuit. Iau cuiul și o șterg înainte de a auzi ce se pregătește să balmăjească bătrâna Gladkina, deja nasul i se mișcă în grămada ei de fasole.

Deși Kusok l-a apucat cu deștele, cuiul a rămas drept. L-am rostogolit un moment înainte și înapoi în palmă, mulțumit. De mult n-am mai văzut un cui care să arate

asa de bine, nici măcar ruginit! Mă întreb unde l-or fi găsit plozii...

Am pus cuiul aici, pe masă și îmi ocupă privirea. Iată un cui care scapă administrației, îmi spun plin de satisfacție, reușind până la urmă să-mi încălț șoșonii. Dar înghesuit între un borcan de castraveci ori murați oferit de Ingerul ăsta scump de Anna și un număr vechi din revista *Muncitorii*, nu este la locul potrivit. Îmi place ca lucrurile să fie logice și la locul lor.

Mi-am depășit durerea de șale, m-am ridicat și am început să scotocesc prin etajerele din antreu. Trebuie să fie un ciocan pe-aici, pe undeva. Mai degrabă în dulap.

Un teanc de umerase vechi se prăvălește peste mine când deschid ușa. Mi-am spus întotdeauna că într-o bună zi am să îndrept aceste umerase vechi ca să le vând.

Mai sunt și niște resturi de lemne, îmi amintesc că le-am adunat din piață, când se moderniza metroul. Pesemne ca să repara piciorul mesei care e șchioapă.

Haine într-un sac. Sunt jerpelitate și mult prea strâmte acum. Ar trebui aruncate. Bucăți de material pe care răposata le-a uitat când a plecat. Aș putea să fac pușori de pemă și să le umplu cu haine vechi. Volodia mi le-ar lua și mi-ar da în schimb câteva kilograme de barabule. O cutie cu cuie vechi, strâmbe și ruginite total lipsite de interes. Ah, uite ciocanul!

Am întins brațul cât am putut de sus și am început să bat în măciulia cuiului.

La cea de-a treia lovitură bății furioase în ușă.

- Fiodor Vasilievici, dacă nu încetați imediat tărăboiul ăsta, chem responsabilul de la JEK!

Vocea Mirovnei este tot atât de ascuțită ca vârful cuiului în pantof.

- El ce-i, i-am spus eu, ducându-mă șonticăind la ușă ca s-o deschid. Nu mai poate omul acum nici să-și bată un cui în perete, fără să fie deranjat?

- Termină cu porcăriile, Fiodor Vasilievici! mi-a scuipat în față Mirovna. Și mai lasă-ne un pic în pace cu poveștile dumitale cu cuie. Începe să sune a obsesie! Dacă ești infirm, nu înseamnă că trebuie să le faci tuturor viața imposibilă aici, închipuiește-ți!

S-a îndepărtat pe hol și fesele ei ascuțite, parcă, mă priveau cu aceeași ură ca și ochii ei.

Nastia a trecut atunci ca o cometă, lumina ochilor mei.

- N-o ascultați pe scorpia asta bătrână, unchiu Fedia! mi-a strigat ea înainte de a dispărea pe ușa de la intrare.

(...)
M-am instalat în fotoliu satisfăcut. Ce poate fi mai îmbucurător decât un cui frumos, înfipt la un loc potrivit într-un perete?

Le aud vocile în bucătărie. Strigătele copiilor și ale femeilor certându-se care să ocupe cuptorul. Nu-au decăt să respecte graficul, totul este planificat. Eu unul fi cedez rândul meu la cuptor Annei, scumpetea de ea. De când răposata m-a părăsit, nu prea-mi mai dă inima ghes să fac prăjituri - de altfel, eale făcea. Anna îmi oprește deseori o parte din faimoasa ei tartă cu brânză de vaci cu stafide. În curând vine dezghețul și vremea acelor mari cozonaci cu cardamom care li se zicea prăjitură de Paște, înainte. Îmi lasă gura apă.

Cuiul ăsta care iese chiar în mijloc.

Nu am remarcat niciodată cât de gol era peretele înainte. A fost evident un cui ca să scoată în evidență niște aureole ample, soioase, de umezeală.

Începe să miroasă a ars. Precis e arpacașul Annei uitat pe foc.

Oare n-oi avea eu nimic să agăț aici, de cuiul ăsta?

Bătaie în ușă. Nastia. Lumina ochilor mei.

- Unchiule Fedia! Am venit să vă citească!

A înșfăcat numărul vechi din *Muncitorii* invers, și-a pus o jumătate

de pulpă pe pat și și-a luat zborul aproape imediat.

- Dacă mă caută mama sunt la toaletă, da? Îmi aruncă ea cu un aer complăc.

Capul ei blond de căpriță a dispărut.

Nu-mi trece prin cap ce-aș putea să agăț în cuiul ăsta.

(...) Umerasele astea, ce pacostel! Doar n-o să le agăț pe ele de cuiul meu, sunt prea în-doite. În spatele lor e o scândură mare, pe care trebuie s-o fi procurat ca să fac o masă nouă, cândva, și am uitat-o în fundul dulapului. Acum nu mai e nevoie de masă, brațul fotoliului meu ajunge pentru o farfurie. Și pe urmă, prefer să mănânc în bucătărie, e mai convivial. O să pot s-o ard.

Dar de ce-oi fi învelit scândura asta veche în pânză?

Desfăcând sfoara care înfășoară pachetul, amintirile mi-au revenit treptat. Din pânză a urcat un miros de vopsea, atmosfera înăbușitoare din atelierul unde tatăl meu își întindea culorile, parchetul cu șențulețele lui unde eu alergam după bile, cârpele murdare care puteau a terebentină.

Nu e o scândură, e un tablou. Trebuie să fi scăpat ca prin minune de sobă și de răposata, care ar fi vândut-o cât ai zice pește dacă ar fi pus mâna pe ea. Dintr-o lovitură de baston am dat naibii cât acolo mormanul de umerase și am scos tabloul din dulap. Este foarte mare. Recunosc în nodurile sfonii precizia maniacală a tatălui meu.

(...)
Am tăiat sfoara cu cuțitul și pânza a căzut la pământ.

Înfiptă în ramă e o mică agățătoare de metal, exact ce trebuie ca s-o prind în cuiul meu.

Kusok a venit. L-am arătat scaunul, tabloul, peretele. A dat din cap cu un mic mârâit. Picioarele lui sunt de o agilitate surprinzătoare. Și eu înainte, mă cățăram în echilibru

meridiane

pe un scaun, pe schele, pe grinzi. Oriunde trebuia dat cu pensula. Stăteam pe ultima treaptă a scării cu ruloul într-o mână și cu găleata de vopsea în cealaltă. Acum numai cât arunc un ochi pe fereastră și mă ia amețea. Totul se învârteste, am impresia că tot cad, tot cad și nu mai ajung jos. Din fericire, există socialismul și pensia de stat (...)

Ciudat noroc am avut cu cuiul asta. Tabloul este exact la mijloc, tocmai de mărimea potrivită, ca și cum taică-meu, când l-a făcut, s-a gândit exact la peretele asta.

Asta mai trebuia, ce strigăte, ce agitație! Un adevărat incendiu alături, toată lumea s-a pus pe chelălăit! A trebuit să-mi iau bastonul și să șontăcăi până la ușă.

Holul tot plin de fum. Ludmila a ieșit din bucătărie ca o furtună.

-Ei, ce se întâmplă acolo? am întrebat.

-Anna, cu nenorocitul ei de arpacaș, a dat foc la cărpele de vase ale Liubei!

Am preferat să mă întorc în camera mea, mai ales că de vizavi, curioasa de Mirovna a deschis ușa ca să spioneze, iar.

Se aud strigăte dincolo de peretele despărțitor, ca într-o poaie. Or să mă omoare aștia cu certurile lor, mi-am spus, lungindu-mi pe baston piciorul străbătut de junghiuri.

Continuă acolo, înăuntru, furnicături de la bazin până la degetele de la picioare. Doctorul mi-a spus că e firesc, e din cauza inactivității. Inactivitatea și încă ceva ce s-a pus acolo de-a curmezișul. Ar fi trebuit să deschidă pentru ca să repare chestia asta în liniște.

După accident am rămas doar în pat, ca să evit, de dragul răposatei, să merg la spital. Și-așa vedea negru înaintea ochilor numai când îmi cumpăram un clondiraș de vodcă peste porția obișnuită. Am încercat totuși să-i explic că vodca era din rațiuni de economie, ca să evit să-mi cumpăr un nou palton. Pe asta l-am captușit cu hârtie de ziar.

Inactivitatea - e ciudat doctorul asta cu toate drumurile la bucătărie pe care le fac zilnic!

Parcă s-a mai potolit puțin. Bocăniturile de ciocan ale lui Kusok îmi devin din nou perceptibile.

Realizez abia acum că mi-ar putea zice și mie foarte bine Kusok. Eu sunt fără picioare, așa cum este el lipsit de auz: un om incomplet. Măcar dacă nu m-ar mai furnica și nu m-ar mai zgândări acolo, înăuntru. Câteodată piciorul mi se contractă singur, mă uit la el, mi se pare că este altcineva. Eu care aveam așa o dexteritate la dat cu bidineaua, înainte, din trei acruiri de braț văruiam un tavan întreg și iată-mă acum silit să mă uit la peretele asta scârbos, ros de grăsimi și de umezeală!

Nu, uite, totuși, acum e tabloul aici. Ridicându-mi ochii de pe picior mi-am dat seama că nici nu mă uitasem bine la el.

Tabloul cu agățătoarea lui, era pomană curată pentru cui. Se poate spune că am o zi bună. În afară poate de pantof. Cine o să mi-l repare?

N-o să pot umbla prin ploaie cu așa o gaură în talpă. În tot cazul, ploaia și un baston sunt o proastă combinație. Și cojocul din hârtie de ziar pe spate, tocmai bun să te ia morticica. Trebuie să aștept sfârșitul potopului ca să pot să ies (...)

Soba începe să se răcească, simt o mie de frisoane cum îmi urcă pe spinare. Ar trebui să mai pun un buștean...

Am ațipit probabil.

E noapte. Aud bărbați întorcându-se. Nu mai aud lovituri de ciocan, doar zumzetul conversațiilor. Este frig. Pipăi după baston, lângă fotoliu, și pe urmă ridic ochii.

În fața mea am tabloul, în întregime.

În tablou este noapte, se văd lumânările, o mulțime de mici aureole galbene, chiar dacă lumina vine din altă parte. Te întrebi de unde, nu este lună, cerul este întunecat.

Se vede totuși biserica pe marginea drumului, un gard și în fundal o clopotniță pe jumătate pierdută în penumbră.

E momentul dezghețului. Cerul întunecat se oglindește în bălțile de noroi din drum. Zăpada e cenușie și totuși luminoasă. La stânga, în fața bisericii, colibe.

Este un peisaj de țară, un sătuc fix cât să acopere o parte și alta a drumul cu câteva case.

Oamenii ies sub portalul bisericii care se arcuiește deasupra drumului. Mulțimea se revarsă de la ușă, fiecare cu lumina lui în căușul palmei. Se vede lumină în biserică, prin ferestrele boltite. De aici îți poți închipui căldura dinăuntru. În prim plan în drum: două femei cu șaluri, botine de păsă și lumânări, care probabil că s-au grăbit să iasă primele. Evită băltoacele și preferă să meargă prin zăpadă. Strâng în jurul lumânărilor mâinile înmănușate. Vântul mișcă flacăra lumânărilor.

Sub baticurile roșii, chipurile lor prind contur pe măsură ce se apropie.

Zăpada asta topită se lipește de tălpi și nu lasă săniile să alunece. Ești obligat să te întorci acasă pe jos.

-Fedka, așteaptă-ne! se aude glasul Mamei. ■

Interviu cu Olga Lossky

Doina Jela: Povestiți, vă rog, câte ceva despre dvs. Românii nu știu unde să vă situeze.

Olga Lossky: Străbunicii mei au trebuit să părăsească Rusia în 1922, în momentul revoluției, și au venit să se stabilească în Franța. Pariziană prin naștere, trăind la țară, pentru o vreme, locuiește în prezent la Bruxelles, unde, după un bacalaureat științific și studii de literatură, predau religia ortodoxă.

D.J. Romanul dvs. a făcut să se vorbească în presa franceză despre Gogol...

OL: Hrănită de lecturi din clasicii ruși, le datorez o întregă atmosferă, în special în ceea ce privește punerea în scenă a lipsei de măsură și a paradoxului, trăsături de caracter proprii întregii literaturi ruse. Influențată de asemenea maeștri, este normal ca scrisul meu, - păstrând proporțiile... - să se înscrie în același spirit.

D.J. Scenele de viață domestică care se petrec într-un apartament comun din Rusia sovietică nu pot să provină din propriile dvs. amintiri, sunteți prea tânără. (OL e născută în anul 1981 n.r.) Ne puteți spune care e sursa lor?

OL: Unul dintre primii gemeni ai romanului meu datează din timpul unei călătorii la Moscova pe care am făcut-o acum trei ani. O doamnă m-a găzduit în podul vechiului ei castel de familie, devenit în timpul comunismului un imobil comunitar. Amintirile acestei doamne din perioada comunistă erau încă foarte vii și datorită poveștilor ei, mi-a fost foarte ușor să-mi imaginez ce putea să fie un asemenea loc, o jumătate de secol înainte....

O altă sursă de inspirație a fost catalogul expoziției pariziene a pictorului rus, Kabakov, intitulat „În bucătăria comună”, unde el prezintă în special o serie de obiecte legate de viața cotidiană în bucătărie și micile bilețele pe care locatarii și le scriau pe ele pentru a încerca să păstreze armonia ambientă...

D.J. Pentru mine, numele Picienie, într-un roman francez este de departe cel mai simpatic și exotic

cu puțință. La ce corespunde el, în viața reală? Și mătușa Vera?

OL: Picienie înseamnă prăjitură în rusă, este o poredă pe care micul Fedka și fratele lui i-au dat-o preceptorului lor, din cauza petelor de bătrânețe care-i pătează pielea de pe față, ca o prăjitură care a stat prea mult la cuptor. Cruzime a celor tineri la adresa bătrânului lor învățător...

Cât despre mătușa Vera, nu știu prea bine de unde vine. A apărut așa, cu profilul ei uscat și tăios, ca să încarneze autoritatea în această familie de artiști caracterizată printr-o blândețe pasivă. Este cumva contrapunctul, cățelul de usturoi care să dea un pic de picanterie cămii prea fade a personajelor.

D.J. Ca în cazul celor mai mulți dintre scriitorii ruși, ceea ce este cel mai uimitor în scrisul dvs. este firescul. Sunteți la curent cu ceea ce se petrece azi în proza rusească. Și în Rusia, în general vă interesează ce se petrece?

OL: În literatura contemporană a țărilor din Est, îmi place foarte mult Andrei Kurkov și faimosul lui Pinguin, care, găsesc că alcătuiește un portret tulburător al societății post-comuniste delincvente, oscilând între burlesc și patetic. Îmi place foarte mult și Ludmila Ulițkaia, la care atmosfera romanescă este întotdeauna densă și emoționantă. Mărturisesc că nu urmăresc cu precizie ultimele apariții ale literaturii ruse.

Cât despre situația generală din Rusia... Este, cred, o țară în același timp fascinantă și respingătoare, plină de contraste, de contradicții. Acolo treci de la o extremă la alta... Nu putem decât să sperăm într-o restabilire a echilibrului țării care să-i permită să se dezvolte departe de influențele mafioate și de disparitățile economice extraordinar de mari.

D.J. O altă trăsătură uimitoare a romanului dvs., de data aceasta raportată la peisajul prozei franceze contemporane, este o puritate a limbajului absolut remarcabilă. Limbajul erotic crud al unui anumit curent al prozei tinerilor de azi nu vă spune nimic?

O.L. Mi se pare că această trăsătură a limbajului mi s-a impus în chip firesc, în continuarea lecturilor mele orientate mai mult spre lucrări clasice decât spre ultimele apariții. Limbajul corespunde de asemenea personajelor mele, am încercat să redau ceea ce ar putea fi veșnicele monologuri interioare ale unui bătrân amnezic ca și cele ale unui adolescent crescut într-un mediu protejat. Cruditățile de limbaj așa cum pot fi ele găsite în scrierile contemporane nu-și aveau deci locul aici.

D.J. Dintr-o frază care se pierde cu totul în țesătura narațiunii (la prima lectură eu una nici n-am remarcat-o) aflăm că prima soție a lui Fiodor Vasilevici se numește Iulia. A fost înșurat adică cu propria-i soră? Dacă da, găsec că este extraordinar ca truc romanesc, fiindcă dă impresia că povestea poate fi citită din nou, altfel.

OL: La amintirile vagi și fluctuante ale bătrânului Fiodor se opune precizia de bisturie a oamenilor administrației de unde aflăm, într-adevăr, că prima soție a infirmului se numea Iulia. Coincidență? Punere în lumină a legăturii care face din Fedka și din bătrânul Fiodor unul și același personaj? Acest mic detaliu este aici mai ales pentru a arăta că toate interpretările sunt posibile și că se prea poate ca în prima lui tinerețe, bătrânul Fiodor s-a căsătorit cu o fată care fusese crescută sub același acoperiș, o anume Iulia...

D.J. Scrisul dvs. are încă o calitate rară, aceea de a face ca un personaj să trăiască după o pagină și jumătate de dialog, de fapt, din prima pagină. Care vă sunt maeștrii și de la cine din familie ați moștenit acest dar?

OL: M-am scaldat întotdeauna în dragostea de literatură, grație familiei mele unde la masă se vorbea cu plăcere despre Dostoievski și despre teologie. În special cu bunica mea, profesoară de literatură rusă am discuții în legătură cu ce s-a scris, în legătură cu ce s-ar mai putea scrie...

În ceea ce privește viața personajelor, nu pot decât să-l invoc din nou pe Dostoievski ale cărui mari scene de dialog m-au fascinat întotdeauna - spre deosebire de introducerile lui narative pe cât de utile pe atât de plicticoase, în care autorul îți face tot felul de ocoluri genealogice și dramatice înainte de a te introduce în cele din urmă în miezul problemei... Dimpotrivă, când dă cuvântul unui personaj, îl simțim trăind după câteva cuvinte. Mi se pare că regăsim o calitate romanescă similară la Jane Austen care știe să facă viu un personaj în trei replici.

Traducere din franceză și interviu consemnat de Doina JELA-DESPOIS

Receptarea literaturii române în Slovacia

În luna ianuarie a.c., doamna Libuša Vajdová, cercetătoare la Institutul Literaturii Universale din Bratislava, românistă cunoscută în Slovacia, în România și în alte țări europene unde care activează institute sau departamente de studii românești, a primit la București o importantă distincție din partea Institutului Cultural Român. În mânărea Premiului I.C.R. a fost o expresie a recunoștinței statului român pentru activitatea pe care d-na Vajdová o desfășoară de câteva decenii, în calitate de istoric literar, traducător și popularizator al literaturii și culturii române. Motivul concret pentru decernarea premiului l-a constituit vasta lucrare a domniei sale, intitulată *Rumunská literatúra v slovenskej kultúre (1890-1990) / Receptarea literaturii române în Slovacia între 1890 și 1990*, 407 p., publicată în 2000 la Bratislava, de către Academia Slovacă de Științe, în cadrul colecției "Struenné dejiny umeleckého prekladu na Slovensku" (Scurta istorie a traducerilor literare din Slovacia).

De la bun început, așa vrea să sublinieze că monografia colegei noastre slovace are o înțietate de netăgăduit: prezintă pentru prima dată receptarea literaturii române în Slovacia – fenomen de lungă durată și extrem de eterogen – ca o imagine de sinteză, înglobând fapte și interpretări diferite într-un ansamblu coerent și convingător. Începuturile contactelor culturale româno-slovace datează încă din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, când marele umanist Nicolaus Olahus, după ocuparea Ungariei de către turci, părăsește sediul său de la Esztergom și se mută mai spre nord, în orașul Tmava (1553-1567), unde întemeiază un seminar și un colegiu iezuit, care au constituit nucleul viitoarei Universități de la Tmava (1635). Totuși, adevăratele relații politice și culturale între slovaci și români se intensifică abia spre sfârșitul secolului al XIX-lea, când cele două națiuni își dau seama de statutul lor similar, în raport cu Imperiul Austro-Ungar, și de aspirațiile lor politice comune; drept exemplu pot servi mișcarea memorandistă sau Congresul naționalităților, din 1895, de la Budapesta. În primii ani ai secolului următor crește interesul slovacilor pentru lupta națională din Transilvania, iar poetul Ivan Krasko traduce din poeziile lui Octavian Goga, care, după părerea omului politic Milan Hodža, fondatorul alianței naționale nemaghiare din Parlamentul de la Budapesta, „exprimă toate dorurile

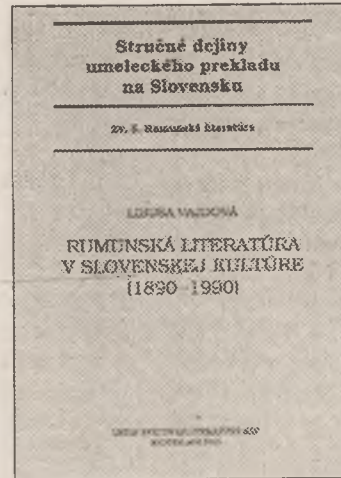
și sentimentele unei națiuni oprimată, atât de înrudite cu a noastră”.

După primul război mondial, odată cu întemeierea Cehoslovaciei și desăvârșirea unității statale a României, schimbul cultural între cehi, slovaci și români a cunoscut o deschidere și o amploare de nechipuit până atunci, un imbold important reprezentându-l, mai ales, încheierea Micii Înțelegeri (1920-21). În periodice slovace încep să apară poezii ale unor poeți români precum Mihai Eminescu sau George Coșbuc, se intensifică interesul pentru lirica lui Octavian Goga. Se diversifică imaginea prozei românești, datorită faptului că reviste literare publică, în traducerea slovacă, povestiri ale lui Barbu Delavrancea, Ion Agârbiceanu, Ioan Slavici, I. A. Brătescu-Voinești. În această atmosferă prietnică colaborări culturale dintre Cehoslovacia și România își încep activitatea cea mai de seamă personalitate a românistici slovace Jindra Hušková-Flajšhanová (1898 – 1980). Tânăra absolventă a facultății de filologie clasică și romanică a Universității Caroline din Praga își continuă studiile la București (1919-1921), sub îndrumarea profesorului Ovid Densusianu. Din 1922, d-na Hušková a introdus studiul limbii și literaturii române la Universitatea Comenius din Bratislava, și, pe lângă activitatea sa pedagogică, a publicat o întreagă serie de volume, studii și articole consacrate prozei, poeziei și dramaturgiei românești, traducând, în același timp, opere ale unor scriitori clasici, precum Alexandru Odobescu, Costache Negruzzi, Alexandru Vlahuță, Ion Creangă, I. L. Caragiale, Mihail Sadoveanu. (În 1991, prin grija d-nei Vajdová, a apărut în editura bucuresteană Minerva volumul *Jindra Hušková-Flajšhanová și corespondenții săi români*.) În 1929, la Bratislava a fost întemeiat Cercul Româno-Cehoslovac, o filială a Institutului Cehoslovaco-Român, înființat la Praga cu doi ani înainte. Sub egida Cercului s-au prezentat pe scena Teatrului Național de la Bratislava câteva piese de teatru românești: *Năpasta* de I. L. Caragiale, *Allegro ma non troppo* de I. Minulescu și *Meșterul Manole* de Oct. Goga. Mai ales ultima piesă, a cărei premieră a avut loc în cadrul sărbătorilor oficiale de 9 mai, în 1934, a trezit în rândurile publicului slovac un ecou deosebit de favorabil, criticii apreciind atât surprinderea atmosferei din înalta societate, cât și frumusețea limbajului poetic. În aceeași perioadă, unii traducători încep să se orienteze spre literatura modernistă, mai „sincronizată” cu cea din Europa de

Vest așa, de exemplu, o reprezentantă a generației tinere Zuzka Dovalová vine în 1935 cu traducerea *Rusoaicei* de Gib Mihăescu, deși e conștientă de faptul că în mediul tradițional slovac senzualismul romanului va fi primit cu anumite ezitări, ceea ce s-a și adevărit în recenzile vremii.

În martie 1939 se produce dezmembrarea Cehoslovaciei, teritoriul Cehiei ce rămăsese după alipirea Sudetelor la Reich devenind Protektoratul Böhmen und Mähren, iar în Slovacia este instaurat un regim dependent de Germania nazistă. Statul slovac promovează oficial numai cultura germană și cea din țările aliate – Italia și România. În numai doi ani – 1943-1944 – apar patru titluri din literatura română, fapt inedit până atunci. Este vorba de romanele *Ion și Răscoala* de L. Rebreanu, de *Baltagul* lui M. Sadoveanu și de o antologie din lirica lui M. Eminescu. În aceeași perioadă, revistele literare slovace publică numeroase articole despre evenimente culturale din România și traduceri din poeți și prozatori români (T. Arghezi, L. Blaga, A. Cotruș, N. Crainic, M. Eminescu, I. Minulescu, L. Rebreanu, G. Mihăescu, Camil Petrescu).

Eliberarea Cehoslovaciei, la care a contribuit și armata română (peste 66.000 de soldați români au căzut sau au fost răniți pe teritoriul Slovaciei și Cehiei), a deschis un nou capitol în relațiile culturale dintre țările noastre: regimurile „democrației populare” susțineau cunoașterea reciprocă într-un mod organizat și masiv. După 1948, din motive ideologice accentul se pune pe actualitate: la scurt timp după apariția romanului tezisat al lui M. Sadoveanu, *Mitrea Cocor* este publicat și la Bratislava, în limba slovacă. De un ecou mai favorabil se bucură însă romanul *Desculț* de Z. Stancu (tradus cu măiestrie de J. Hušková), în care cititorii slovaci apreciază expresivitatea realistă mereu confruntată cu incantații lirice – tendință existentă și în proza slovacă din anii de după război. Începând din 1953, politica editorială se orientează mai ales spre valori clasice, încercându-se crearea unui „fond de aur” din literatura țărilor socialiste. Într-adevăr, din anii cincizeci și șaiszeci datează majoritatea traducerilor (în limba slovacă, dar la fel și în limba cehă) din I. L. Caragiale, I. Creangă, M. Eminescu și M. Sadoveanu. În cursul deceniului al șaptelea, atmosfera culturală din Cehoslovacia începe să dea semne de liberalizare, de altfel ca și cea din România, iar noua generație de româniști slovaci (Milota

Bagođová, Vladimír Dudáš, Milan Resutík) lansează în reviste literare din Slovacia pe acei scriitori români care introduc teme nonconformiste și formule artistice experimentale, precum D. R. Popescu, I. Băieșu, G. Bălăiță, N. Stănescu, Șt. Bănulescu, Nina Cassian. Imaginea literaturii române o modifică substanțial o culegere din poeziile lui Marin Sorescu, apărută sub titlul *Vibrácie* (selecție din volumele *Poeme*, *Moartea ceasului* și *Tinerețea lui Don Quijote*), și romanul *Prins* de Petru Popescu, epuizat în câteva zile. Ceva mai târziu, această nouă imagine este completată de câteva opere reprezentând modernismul românesc interbelic, precum *Craii de Curtea Veche* de Mateiu I. Caragiale, *Concert din muzică de Bach* de Hortensia Papadat-Bengescu și *Adela* de Garabet Ibrăileanu.

După prăbușirea regimurilor comuniste în Europa Centrală și de Est, editorii și traducătorii nu se mai luptă cu cenzura și interdicțiile ideologice, ci au de înfruntat dificultăți economice de tot felul. Semnificativ este faptul că în perioada de după 1989, în Slovacia au apărut numai câteva volume din literatura română, printre care o antologie de povestiri ale unor autori contemporani intitulată *Strateni v Balkánii* (Pierduți în Balcania), selecționată și prefăcută de Libuša Vajdová, și romanul *Noaptea de Sânziene* de Mircea Eliade (traducere: Jana Páleníková), cunoscut publicului slovac și prin lucrările sale din domeniul istoriei religiilor. De un succes neașteptat s-a bucurat comedia clasică *O scrisoare pierdută*, pusă pe scenă la Teatrul Malá scéna din Bratislava în stagiunea 1997-99, interpretată de spectatori ca o satiră a moravurilor politice actuale.

Intenționat am consacrat un spațiu destul de mare acestei treceri în revistă a momentelor importante din receptarea literaturii române în Slovacia, dorința mea fiind ca cititorul român să aibă o imagine mai concretă despre meandrele acestui proces. Conținutul cărții d-nei Vajdová apare însă mult mai complex, fiindcă literatura unei țări apropiate geografic și spiritual este mereu pusă în legătură cu mediul receptor care alege și interpretează valorile literaturii străine după propriile necesități. Elocvent,

În acest sens, este destinul traducerilor din proza românească. Capodopera literaturii române clasice, *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă, tradusă în slovacă în 1957, nu a fost primită prea favorabil de critica slovacă: lipsea baza de interpretare pentru opera lui Creangă, lipseau tradițiile și asociațiile culturale, prezente în mediul de origine. În perioada de după război, receptarea a fost orientată într-o altă direcție – spre teme sociale, spre realism critic și expresionism cu tentă lirică, cum o dovedește aprecierea unanimă a operelor lui Liviu Rebreanu sau Zaharia Stancu. Tot atât de avizat, autoarea urmărește și felul cum au fost selecționate și realizate traduceri din poezia românească, un capitol întreg (25 de pagini) fiind consacrat tălmăcirilor din poeziile lui Mihai Eminescu, realizate de poetul simbolist Ivan Krasko, în anii '20-'30 ai secolului XX, și de romanistul și traducătorul din literatura universală Karol Strmeđ, în timpul celui de-al doilea război mondial. Din analiza detaliată a modului cum au fost redactate componentele semantice și fonice a originalului reiese că deși K. Strmeđ l-a tradus foarte fidel, aproape *mot-à-mot*, pe marele romantic român, totuși traducerea adecvată, sau chiar congenială, îi aparține lui Krasko care se ocupă de poezia eminesciană încă din anii '90 ai secolului XIX – perioada sa de studii la Sibiu și la Brașov, până la sfârșitul vieții (1958).

Ca românistă cehă am plăcerea să constat că lucrarea Libuše Vajdová nu se limitează strict la mediul cultural slovac, ci, în conformitate cu anumite fapte istorice, tratează românistica din Slovacia ca pe o parte componentă (bineînțeleasă autonomă) a românisticii cehoslovace, lucru valabil practic pe tot parcursul secolului XX. Câteva exemple: studiile despre literatura română și traduceri profesoarei Jindra Hušková sunt redactate atât în cehă, cât și în slovacă; traducătoarea și popularizatoarea literaturii române Marie Kavková (1921-2000) s-a născut în orașul Košice, urmând acolo un liceu slovac, însă mai târziu a activat cu preponderență în mediul ceh; operele scriitorilor români traduse în limba cehă au fost totdeauna primite cu interes în Slovacia, servind deseori ca un impuls pentru editorii și traducătorii de acolo, și viceversa.

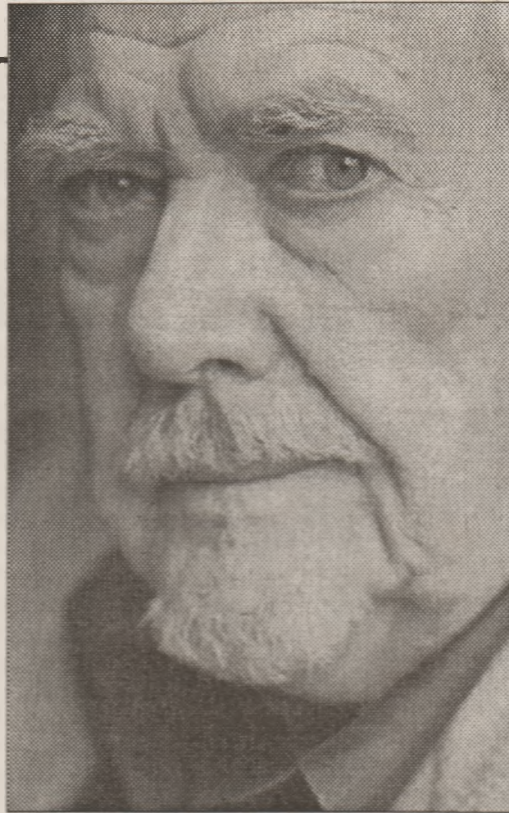
Cartea colegei noastre de la Bratislava este lucrarea cea mai completă, așa zice chiar exhaustivă, cu privire la fenomenul receptării literaturii române în Slovacia. În Cehia, din păcate, o asemenea carte de referință deocamdată nu a fost scrisă, dar după câte știu, nici în altă parte. Dacă cumva vreun românist din lume se va apuca să scrie despre felul cum a fost receptată literatura română în țara lui, atunci cartea Libuše Vajdová fi va servi drept model în acest sens.

Libuše VALENTOVÁ

Mizele lui Robert Altman

● Într-un interviu publicat în săptămânalul francez „Telé Ciné Obs”, cineastul Robert Altman, autorul unei foarte bogate filmografii, cuprinzând westernuri, polițiste, drame, comedii, chiar și comedii muzicale, mărturisește că îi place să schimbe mereu genurile și că nu poate lucra decât dacă îl amuză ceea ce face. „Aș fi putut să-mi petrec viața făcând continuări la *M.A.S.H.*, după ce am obținut o groază de recompense pentru acest film, sau la *Mashville*, dar nu m-a interesat să mă repet. De aceea am turnat alte genuri, precum *The Gingerbread Man* sau *Prêt-à-porter* [...] Nu cred că am un stil, îmi place să fac lucruri cât mai diferite. Cea mai mare parte a subiectelor sînt simple, aproape convenționale, dar mă distrez să transform detaliile, să răstorn clișeele. Dacă am un stil, în asta constă: o formă de umor cam cinic.” De asemenea îl interesează să urmărească povestea pe mai multe etaje, să multiplice punctele de vedere, să descopere fațete ascunse ale personajelor. „Obțin astfel ceva ce se apropie de pictura cubistă, dar transpusă în cinema”. Cît despre felul cum colaborează cu echipa, Robert Altman spune că orice părere poate fi fertilă. „Dimineața, cînd sosesc pe platou, stau de vorbă cu tehnicienii, figuranții, cu oamenii de serviciu – fiecare îmi poate împărtăși părerea lui, bună sau proastă. Adesea folosesc ideile lor, căci sînt convins că filmul e o artă de colaborare”. Se știe mai puțin că regizorul e un pasionat al jocurilor de noroc. „Cinematografia e și ea într-un fel un joc de noroc. Mizezi pe un subiect, aparent lipsit de șansă, te lansezi și merge sau nu. Cîștigi sau

pierzi, dar viața continuă. Și ce-ar fi ea fără acest risc, ce îți dă sare și piper?” „Aveți o viață foarte plină” - îi spune reporterul. „Da, admite Altman, însă e departe de a se fi terminat. Singurul lucru cu care am terminat e băutura”. Între proiectele regizorului figurează acum și realizarea unui film autobiografic.

Poezie românească la Madrid

● Asociația româno-spaniolă „România” și proiectul Social Independent „Român în Lume”, cu sprijinul financiar al Departamentului pentru Românii de Pretutindeni a lansat, la Centrul de Interes Cultural „România” din cadrul Bibliotecii Publice „Latina – Antonio Mingote”, din Madrid, antologia bilingvă de poezie românească *Român în lume*. Volumul este coordonat de Cristina Lincu și se bucură de o excelentă traducere în limba spaniolă, aparținând profesorului Dan Munteanu Colán. Editat în 1000 de exemplare la Fundația Culturală „Idea Europeană” din București, antologia este alcătuită din poemele a 23 de autori români care trăiesc în Spania și care prin această carte doresc să afirme încă o dată valoarea filonului cultural căruia îi aparțin.

În cadrul acestei lansări s-a vernisat și Expoziția de pictură PEISAJE aparținând tinerei artiste românce Ioana Cristina Păteanu.

Erori de apreciere

● În „Courier International” nr. 733 sînt reproduse din ziarul israelian „Ha'aretz”, mai multe afirmații contrazise cu prisosință în timp, aparținînd unor oameni politici și unor factori de decizie din diferite domenii. Dintre acestea, selectăm la rîndul nostru cîteva:

● „Nu aș vedea, în timpul vieții mele, o femeie devenind prim-ministru” – spunea Margaret Thatcher în 1974, pe cînd era doar deputat conservator în Parlamentul britanic. În 1979, ea însăși devenea prim-ministru, funcție în care a rămas trei mandate, fiind singurul șef al Guvernului englez ce a rezistat atît de mult: 11 ani.

● „Poporul francez e incapabil să comită un regicid” – afirma Ludovic al XVI în 1789. Patru ani mai tîrziu a fost ghilotinat.

● „Renunțați. Filmele despre Războiul de Secesiune n-au adus niciodată vreun ban” - îi sfătuia un patron al Studiourilor MGM în 1937 pe cei ce intenționau să ecranizeze romanul *Pe aripile vîntului* de Margaret Mitchell, iar Gary Cooper a refuzat rolul principal masculin, prevăzînd și el un eșec. Norocul a fost că echipa – cei trei realizatori și 17 scenariști (între care și Scott Fitzgerald) – n-au ținut seama de sfat. Turnat între decembrie 1938 și noiembrie 1939, filmul care a costat 4 milioane de dolari a adus imediat un beneficiu de 20 de milioane, a obținut 8 Oscaruri în 1940 și este și azi unul dintre cele mai vizionate din lume.

● „Mai bine ți-ai găsi un soț sau ai învăța dactilografia” – au fost cuvintele adresate în 1944 de directoarea unei agenții de manechine tinere de 18 ani Norma Jean Baker, devenită apoi un mit sub numele Marilyn Monroe. Directorul unui post de radio l-a respins în 1954 pe șoferul de 18 ani Elvis Presley: „Ai face mai bine dacă te-ai întoarce la camionul tău”. Iar despre Fred Astaire, care la 29 de ani a dat o probă pentru un film muzical, directorul de casting de la MGM a apreciat în 1928: „Joacă prost. Cîntă prost. E cam chel. Dar de dansat, nu dansează prea rău.”

● În 1981, Bill Gates afirma că o memorie a computerelor de 640 de kilo-octeți este arhisuficientă. Acum, Microsoft vinde programe din ce în ce mai puternice, ceea ce face ca ordinatele să fie schimbate din cinci în cinci ani, pentru a ține pasul cu performanțele. Dacă 640 Ko ar fi fost suficiente, un computer ar costa azi cam un dolar!

Controversă postumă

● După moartea lui Czeslaw Milosz, la sfîrșitul verii, în Polonia a reizbucnit o veche polemică alimentată de mediile ultracatolice și naționaliste ale dreptei conservatoare care-l califică pe laureatul Nobel-1980 drept „antipolonez” contestîndu-i chiar onoarea de a fi fost înhumat la Pantheonul din Cracovia. Detractorii nu i-au iertat niciodată lui Czeslaw Milosz faptul de a fi servit ca diplomat, între 1945 și 1951, regimul comunist impus de Moscova, înainte de a se exila în Franța și apoi în SUA și de a lupta pînă la sfîrșitul vieții împotriva totalitarismului. Pentru ei, n-are nici o importanță că autorul *Gîndirii captive* și-a făcut de mult *mea culpa* și și-a explicat eroarea: ei continuă cu obstinație absurdă să-l considere un simpatizant al comunismului. Sînt însă doar voci disonante, care își primesc replica din partea intelectualilor democrați.

Juriile marilor premii literare

● Pînă la recenta cooptare a lui Bernard Pivot, Academia Goncourt era compusă numai din prozatori. În alte țări occidentale, juriile marilor premii literare, a căror decizie poate propulsa enorm un scriitor, sînt formate din diferiți profesioniști din domeniul cărții și chiar din afara lui. Astfel, în Marea Britanie și SUA, Man Booker Prize, Premiul Pulitzer sau National Book Award sînt atribuite de un comitet temporar, alcătuit din critici literari, academicieni, editori și scriitori. În Spania, Premiul Cervantes e decernat de Real Academia Española, printr-un juriu ce cuprinde,

pe lîngă laureatul din anul precedent, lingviști și personalități prestigioase ale lumii academice. În Germania, Georg Büchner Preis este administrat de Deutsche Akademie, consiliul ei fiind lărgit de circumstanță și cu reprezentanți ai ministerului de Stat din Hesse, precum și ai municipalității din Darmstadt. În Italia, juriul Premiului Strega reunește scriitori, jurnaliști culturali, editori și cîteva mari figuri ale culturii italiene. Anul acesta, ei l-au votat pe Ugo Riccarelli, pentru romanul *Il dolore perfetto*, apărut la Edit. Mondadori.

Marchiza de Sade

● Biografia e un gen foarte cultivat în Franța. Fiindcă publicul o cere, scriitorii specializați, cu acribia cercetării arhivelor, s-au ocupat cu succes de mai toate personalitățile culturii și ale istoriei naționale și acum au trecut la rudele acestora. Evelyne Bloch-Dano, după ce a scris viața Florei Tristan și a soției lui Emile Zola, a publicat la Ed. Grasset în această toamnă cartea *Madame Proust*, ce reconstituie existența mamei lui Marcel pe 300 de pagini. Tot de curînd, Gérard Badou a semnat la Ed. Payot volumul *Renée Pélagie, marquise de Sade*, în care analizează relațiile Divinului Marchiz cu soția lui, care-l iubea cu pasiune neîmpărtășită. Căsătoria lui Donatien cu această bogată moștenitoare semianalfabetă fusese aranjată de familie, iar viața ei alături de soțul libertin și mereu absent a fost un calvar. Pe care Renée Pelagie (în imagine, într-un desen de epocă) l-a suportat cu un devotament eroic, așa cum reiese din corespondența lor.

post-restant
de Constanța Buzea

ntre versuri și textul către redacție, l-am preferat pentru început, pe cel din urmă, și am motive să-l transcriu aici integral și să-l declar exemplar, cititorul va înțelege repede de ce. Exclus să se creadă că n-ați fi înzestrat și ca poet, scrisoarea însă are un gust mult prea bun, stilul ei, cuceritor în densitate, de publicistică vie ce te anexează definitiv. lat-o: «... dacă nimeni în stare, atunci care e salvarea? Și rareori se mai întâmplă ca o furtună neuronală să te zdruncine din reveria cu aspect de trahana, care te moleșește până la refuz, de cele mai multe ori (dacă nu tot timpul). Așa m-a izbit și pe mine ideea (pentru „amatori”, Providența mi-a trimis razele sfinte ale totului universal) care m-a făcut să mă întreb nu odată, ci de nenumărate ori... diverse... întrebări logice și pline de raționament, la care se pot da răspunsuri aidoma. Una din ele (cea marcantă, fulgerătoare, și totodată revoluționară) suna cam așa: „Însă ce-ăș avea de pierdut? Ce-ăș avea de pierdut dacă ăș trimite o scrisoare la adresa cutare, revista cutare a redacției cutare?” Interesant e că răspunsul se poate să fi venit din cosmos dar și din forul meu interior, accidental luminat pot spune (detaliile-s esențiale, recunosc, dar fizica e demult gri...) de o rază umblătoare, dar revelatoare. Nu! Normal că n-am nimic de pierdut. Și acum mă gândesc la diverse lucruri... pentru că greu se poate trăi atunci când ești posesorul naiv și fără voie al simțului comun de auto-inducție, care te face să-ți pui semne de întrebare în momente mai mult sau mai puțin tolerante. Dar eu nu, eu n-o să-mi pun nici un semn de întrebare. Mă abțin. Mă abțin și recunosc că sunt victimă a simțului comun. Nu-l reneg, dar sunt victimă... Chestia e că nimic nu rezolvă dacă-i spui unui obtuz că-i obtuz. Nici cea mai fumigenă dintre teorii nu i-ar aprinde *ceea-ce-ar-trebuie-să-fie-aprins*. Nuuu... Șansele-s slabe și ți se va reproșa imediat că ești tânăr și necopt, și că, la 17 ani ar trebui să bați mingea orbește în dezolanta și incolora curte a școlii, al cărei prizonier ești. De după gratii, rânjești ironic și-ți dai seama că *cei-alți* predomină, pe când *aceia* sunt victime, așa cum ești și tu, omule de rând tânăr, mult prea tânăr, egoist și mult prea egoist pentru a merita un strop, o minusculă picătură din viața zămislitoare de falși nemuritori. Da! Vrei! Ești anxios să îndrepti mecanismul... Fiindcă nu demult ai realizat că o rotiță a putrezit întreg sistemul ce te are. Totuși, întrebări spărgătoare de inimi încep să răsară (trecutul iese din discuție): „Dar care a fost rotița buclușă? Și dacă a fost... de ce a fost ea buclușă? Dar măcar a fost? Atunci de ce a fost? N-ar fi fost mai bine să nu fi fost?” De-aia spun că sunt momente în reveria cotidiană, care cer cu ardoare lehamitea salvatoare de cheagurile barbare de sânge care inundă creierul tânăr... mult prea tânăr pentru viitorul prezent, care se pare că a trecut de mult, dar va mai veni cu siguranță. Adevărul e întotdeauna adevărat

dar un adevăr mai adevărat decât adevărul uzual, e într-adevăr, o utopie. Prin urmare, mult prea adevărat ar fi sosirea unui mesia, căruia să-i stea în putere să trezească întregul tot la realitatea pură și aromată. Pentru că cea în care trăim e plină de zile gri, de anotimpuri și ani murdari de frunze cu gust acru. Dacă nimic nu-i imposibil, așa cum se spune, atunci eu voi continua să cred în respectiva... Din nefericire pentru marele făuritor, deocamdată, entitatea cu puterea și voința albastră necesară, nu s-a găsit... Poate a mocrnit ceva, dar n-a fost în stare... Șoc! Un gând negru ți îndrumă pașii spre prăpastia aducătoare de nașteri premature: „Dar dacă nimeni n-a fost, nu e, și nu va fi în stare? Atunci care e salvarea? (memento mori)”. Cu pumnul în bărbie, o lași baltă... Întrebări fără răspuns vor domni de-a pururi... gândește-te doar la Big-Bang, sau, știu eu... la divinitate sau, mă rog... la presupusa divinitate. Încheierea banală e necesară, o ultimă întrebare, și formalități de rigoare (?): vă trimit și poeziile respective; sunt pe pagina separată. Materialele publicate sunt trimise și de cei de rând? (detalii și nu numai, dacă se poate) Închei și vă salut. Cu stimă și respect, un cititor causal... Vlad. Azi, 18 noiembrie 2004, orele 17,54 p.m. (afară e aproape ger)». Și acum, pe spațiul care nu știu cât text mai poate înghiți, poeziile, și ele interesante. *Spirale: „M-am sălbăticit... / Și tu alergi ca un nebun/ pe culoarele obscure/ Ale cercului viu,/ Care de la o vreme/ e transluce/ și nu te mai vrea.” Cuvinte de uitat: „Scaunul de lemn/ întunecat/ Stă în spatele tău/ Și paharul de cristal/ cade/ Cade și se sparge/ acolo jos... / pe podea/ Și nimeni nu-l ridică/ Și tu te apleci/ Și te uiți/ la el... / la cioburi... / Și te gândești/ La vremuri demult trecute/ La instigări de prisos... / La divinități presupuse/ aievea/ la tei eminescieni... / și te trezești! / din vis, din reverie, din/ hipnoză/ lustra nu mai e aceeași/ Și parcă apusul de soare/ nu mai contează... / Gândul te fură și te poartă/ Înspre lumi uitate/ În care tu ai fost/ rege...” Mitocăniile subtile: „O țigară se aprinde/ Norul cel de plumb/ Parcă nu mai plutește/ Și miile de molecule/ Grotesc se ciocnesc// Mai vrei tu oare/ Să te plimb pe bulevard/ Și să paști morminte triste/ Fără pic de soare brun?// Când miros lugubru vine/ Dintr-o mahala/ În care ai fost/ un fiu”. Cu *Minunatul zid al tăcerii, Pe străzile orașului tău, Cea dintâi cugetare și O senzație de greață* se va deschide Post-restantul numărului nostru dublu, de săptămâna viitoare. (Vlad Drăgoi, Codlea) ■*

Nimic nu e mai interesant și mai conectant decât să stai în fața televizorului cu telecomanda în mână, să-l vezi pe Victor Pițurcă pășind grav, preocupat parcă de refacerea unei armate improvizate cu care un general a pierdut... (mă rog, a pierdut și gata!) și să auzi la un moment dat întrebarea grijulie a cuiva „dacă noului selecționer nu îi e frig la picioare în pantofi. Adevărul e că și nouă ne era frică să nu răcească, iar realizatorii rubricilor sportive de la mai toate televiziunile știind bine aceasta, au dat secvența de câteva ori, cu asigurarea antrenorului că îi e bine, că nu are de gând să răcească. Că la noi așa e: aceeași știre ne este administrată de câteva ori pentru a o înțelege, fiindcă telespectatorul român e cam idiot – nu-i așa? Nu mai vorbesc de reportajele comentate cu lux de amănunte care nu interesează pe nimeni. Reporterii gravi și importanți, echipați ba pompieri, ba țărani, ba militari, ba te-miri-ce, ne transmit imagini detaliate de la nu-știu-ce eveniment de-doi-bani, cu reveniri, cu... scremete să îmbrace totul în senzațional...

În contextul de mai sus, simpatice sunt sondajele de opinie când omului de pe stradă i cere părerea despre cutare lucru. Cel mai adesea, apar momente hilare, fiindcă majoritatea interpelaților se bălbăie, încearcă să scape de teroarea microfonului vârat sub nas, zic și ei o ineptie-două cu speranța să fie lăsați în pace, dar reporterul nu renunță, ci stă cu microfonul apropiat de buzele speriatului în timp ce penibilul evoluează spre un ridicol complet.

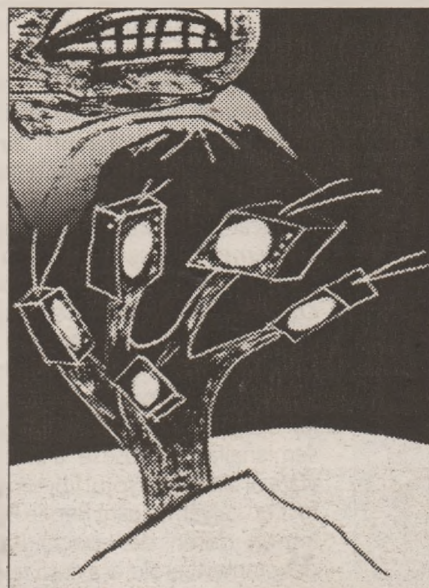
Dar ce palpitate sunt transmisiile de la fața locului! Din studio suntem anunțați cu un ton prizonabil:

-Reporterul nostru știe mai multe despre... Ixule, ești în direct.

Iar lxul nu știe nimic în plus, dar promite că va reveni, iar când revine e la fel...

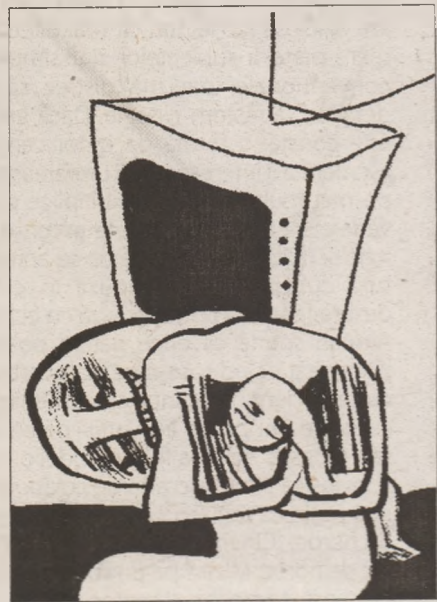
Seară de seară se întâmplă ca Esca (Pro Tv), Stoicescu și Măndruță (Antena 1) sau Războiu și Constantin (TVR1), să insiste cu întrebări la care se răspunde aiurea, fiindcă și întrebările sunt așa, adică la care un întrebător, om normal fiind, nu prea are ce să răspundă.

Între timp mai vedem câte o emisiune

cronica tv

Fermecătoarele
transmisii
în direct

ciudadă, cum ar fi... Vai de mine! – nu v-am spus? Andrei Gheorghe a reapărut la televiziune, la Realitatea Tv (care, între noi fie vorba, s-a umplut de moderatori în ultima vreme), într-un fel de *talk-show*, în stilul său personal, adică invitații să știe că el se află acolo pentru a le demonstra ce spiritual și enciclopedic este... O, dacă ar ști cât de extraordinar este când nu e prezent la televiziune! Și nici nu i se spune, dovedă că și televiziunea naște invidioși...

A revenit și Mihaela Rădulescu împreună cu emisiunea lansată cu o vreme în urmă – *Duminica în familie* – la Antena 1. Și, pentru ca să fie foarte convingătoare, și-a adus propria familie: mama, bunica... Emoție mare pe dezinvolta prezentatoare din altă vreme, dar a trecut cu bine peste și, relativ repede, s-a încadrat în baremul general al emisiunilor de gen ale tuturor televiziunilor din România. Teo Trandafir (*Teo*) și Florin Călinescu (*Duminică de duminică*) la Pro Tv, Andreea Raicu (*Totul pentru tine*) la Prima Tv, Dan Negru (*€iao Darwin!*) la Antena 1, Andreea Marin (*Surprize, surprize*) la TVR1, Andreea Bănică la *Folclorul contraatacă* (Antena 1) etc. etc. etc.

Dumitru HURUBĂ

” Sper că nu greșesc: cel îngrijorat era un alt antrenor...

Poșta cronicii. Stimată doamnă Hortenzia Nec. Șulea, Caracal. Nu auziți în acest an guițatul... Ignatului, fiindcă se aplică Ordonanța Guvernului de a sacrifica patrupelele cu rotiță la nas când acestea se află în stare de ebrietate și astfel nu conștientizează cruda faptă a omului...

...ente românești

Eveniment literar la Sofia

...tura „Marin Drinov” a Academiei Bulgare de Științe a tipărit, în excepționale condiții grafice datorate lui Bogdan Gheșev, două volume ilustrate, bilingve (bulgară și română) din proza lui Ioan Slavici. Primul volum, purtând titlul capodoperei *Moara cu noroc*, cuprinde nuvelele *Budulea Taichii*, *O noapte de sărbătoare*, *Popa Tandra*, *Țața Melania*, *Moara cu noroc*, *Dar de prisos*. Cel de-al doilea volum, *Melnicuța na kysmeta*, adună alte trei nuvele ale prozatorului român: *Gura satului*, *Scormon*, *Pădureanca* și patru

... În scrisoarea adresată cu ocazia lansării, în care consideră apariția celor două volume cu traduceri din opera românului Ioan Slavici drept un adevărat eveniment în viața culturală a Bulgariei, premierul Simeon de Saxa-Coburg-Gotha a apreciat ca „inedită” tematica nuvelisticii prozatorului ardelean, adresând totodată felicitări pentru această inițiativă, care „va permite cunoscătorilor celor două limbi să aibă posibilitatea de a gusta textul și în original”.

Monica JOIȚA

Editura AULA

Roman		
Ovidiu Verdes	Muzici și faze	384 p. 99.000 lei
Ioan Groșan	O sută de ani de zile la Porțile Orientului	240 p. 89.000 lei
	Epopeea spațială 2084 * Planeta mediocrilor	144 p. 79.000 lei
	Județul Vaslui în N.A.T.O.	160 p. 79.000 lei
Alexandru Vakulovski	Pizdeț	128 p. 59.000 lei
Ștefan Baștovoi	Iepurii nu mor	160 p. 69.000 lei
Teatru. Eseu. Proză. Poezie		
Matei Vișniec	Istoria comunismului...	176 p. 79.000 lei
Daniel Vighi	Personajul istoric în literatura...	112 p. 49.000 lei
Nicoleta Sălcudeanu	Patria de hârtie	240 p. 69.000 lei
Alexandru Mușina	Sinapse	224 p. 79.000 lei
Andrei Grigor	Romanele lui Marin Preda	160p. 49.000 lei
Mircea Moș	Titu Maiorescu	128 p. 45.000 lei
Patrick Călinescu	Textul dintre texte	144 p. 59.000 lei
Alexandru Mușina	Personae	40 p. 30.000 lei
Alexandru Mușina	Hinterland	48 p. 30.000 lei
Doina Ioanid	E vremea să porți cercei	40 p. 30.000 lei
Andor Vass	Dermata	40 p. 30.000 lei
Al. Vakulovski	Oedip regele mamei lui Freud	40 p. 30.000 lei
Romulus Bucur	Cărticică pentru pisică	32 p. 49.000 lei

Cărțile pot fi comandate la:
Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro
Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

la microscop
de Cristian Teodorescu

Cum se pierde totul într-o zi

Dacă Adrian Năstase va scăpa cu fața curată în PSD după înfrîngerea în fața lui Traian Băsescu, omul acesta chiar are noroc. Toate proiecțiile sale politice se prăbușesc. Majoritatea parlamentară pe care a croit-o înaintea celui de-al doilea tur al alegerilor s-a fracturat. Unii dintre apropiații lui i-au întors spatele, televiziunile care l-au adulat se întrec în a-i trage lovituri usturător-umiltoare, iar directorii de ziare preș nu știu cum să treacă mai profitabil de partea învingătorului. Cei care-i mai trag clopotele lui Adrian Năstase sînt analiștii politici care i-au ținut hangul în campanie. Nu din solidaritate cu Năstase îl atacă ei pe Băsescu în continuare. Au o imagine de apărut - propria lor imagine. E foarte greu să-ți păstrezi credibilitatea față de de proprii tăi simpatizanți cînd aceștia descoperă că analizele tale sînt inexacte. Și e și mai greu să-ți salvezi reputația, atunci cînd ai folosit-o în scopuri propagandistice.

În această clipă, Adrian Năstase e, de fapt, singur. Toată puterea pe care a avut-o i s-a scurs printre degete. Printr-o licență politică, Ion Iliescu, fostul său agent electoral, a preluat partidul în timp ce Năstase pierdea președinția.

În noaptea de coșmar pentru atotputernicul premier candidat la președinție, Ion Iliescu i-a semnat ceul de succes al său la Cotroceni lui Traian Băsescu. Și nu s-a mai așșat cu Adrian Năstase, cînd acesta declara că așteaptă numărarea voturilor și mai poza în viitorul președinte al României.

Din cîte știu, rezultatul de egalitate pe care l-au dat institutele de sondare a opiniei publice în acea noapte de pomină a fost un fel de *time out* acordat partidului de guvernămînt, dar și o soluție pentru evitarea eventualelor conflicte între susținătorii celor doi prezidențiabili. A fost o noapte în care Adrian Năstase le-a transmis susținătorilor săi să bată în retragere, iar Traian Băsescu i-a calmat pe ai săi spunîndu-le că are încredere în corectitudinea numărării voturilor. Băsescu însă și-a asigurat suporterii că a cîștigat. Nici o televiziune n-a dat în direct ceea ce le spunea Băsescu, în Piața Universității, celor care l-au ales. A fost un balet al puterii în care Băsescu a acceptat să-și joace rolul de învingător, fără a se bucura în direct de triumful său, iar Adrian Năstase a simulat cu talent rolul învingătorului calm, care așteaptă senin rezultatele de la BEC.

Nici lui Traian Băsescu nu i-ar fi fost ușor, dacă pierdea. Cu atît mai mult ce cît unii dintre amicii săi politici din Alianța DA au jucat la două capete, anticipîndu-i eșecul.

Pentru Adrian Năstase, însă, această înfrîngere a venit fără nici un fel de circumstanțe atenuante. El nu trebuia decît să conserve rezultatele de la primul tur, în confruntarea cu Traian Băsescu. Iar asta într-un moment în care a avut de partea sa televiziunile, majoritatea ziarelor, radioul public, plus sprijinul lui Ion Iliescu în primul tur. Mai mult de atît nu se putea. Și totuși, în confruntarea unu la unu cu Băsescu, Năstase a pierdut.

Omul care pînă în turul doi părea că are sub control toată România (și mediatic o cam avea) pierde la limită primul meci în care a ieșit în arenă fără armătura de partid și de Ion Iliescu. În realitate, Adrian Năstase a fost învins catastrofal de adversarul său. Fiindcă n-a reușit să păstreze nici avantajul subordonării televiziunilor, nici voturile pe care i le-a cîștigat Ion Iliescu și nici avantajele uriașei cheltuieli cu mesaje și portrete cu care a fost sprijinit.

Adrian Năstase nu a pierdut o confruntare politică, ci și-a lichidat credibilitatea de lider în partidul pe care încă îl conduce, dar care, probabil, îl va trece în scurt timp pe linie moartă. ■

Trei reviste tinere & Idei în dialog

nițial aș fi vrut să prezint mult mai amănunțit câteva numere de revistă foarte interesante. De pildă...

În primul rând să recomand al doilea număr din *beTONURI*, revista incisivă, inclusiv politic, a studenților bucureșteni (literați, în special) care discută despre alegeri, rock, media, internet, advertising, învățământ, literatură tânără, postmodernism, Teatru tradițional vs. Teatru modern (o dezbateră cu nume „grele” din teatrul românesc), un dialog cu Florin Iaru luat pe chat, fragmente dintr-un incitant roman colectiv al filologilor, pe numele său *Rubik*, precum și multe alte bunătați scrise inteligent, dezinhibat, cu mult entuziasm și cu umor. *Keep up, folks!*

Mi-ar fi plăcut să stăruiesc și asupra *SUPLIMENTULUI DE CULTURĂ*, săptămânalul realizat de editura Polirom și *ZIARUL DE IAȘI* și ajuns la numărul 4, o revistă proaspătă unde au rubrici permanente sau colaborează mulți dintre tinerii critici și scriitori ai noului val (Simona Sora, Luminița Marcu, Lucian Dan Teodorovici, Constantin Vică, Radu Pavel Gheo, Răzvan Țupa, Florin Lăzărescu, Sorin Stoica), dar și câțiva dintre „clasicii” (Adriana Babeți, Emil Brumaru). Un interviu cu Stelian Tănase („Sînt la fel de mobilizat ca în '90, dar pe alte fronturi”) luat de George Onofrei urmează unei dezbateri clasicizate deja, „Elitele de pradă”, la care participă Mircea Vasilescu, Robert Șerban, Vladimir Tismăneanu, Ion Bogdan Lefter, Nicolae Prelipceanu ș.a.

Așa cum ne-a obișnuit, cu o redacție la fel de tânără și cu multe semnături noi (lucru de apreciat, căci piața culturală are nevoie de jurnaliști proaspeți și inteligenți) se prezintă și numărul 39 al revistei *CULTURA*, „1917-1937. Alegeri libere, dar nu corecte” este un serial în ton cu perioada, articol realizat de Ioan Lăcustă și propus de rubrica „Trecutul polemic”. Un fragment de proză în engleză din romanul *Fric* al lui Ștefan Agopian, interviu cu Anamaria Beligan („Suntem poveștile noastre și, dacă ne pierdem poveștile, ne pierdem pe noi!”), studii culturale, articole despre cărți, reviste, film, artă plastică, arhitectură, muzică, teatru, web (domeniu „adjudecat” chiar de studenții de la *beTONURI*), în fine, tot „tacărul cultural”.

În fine, numărul pe decembrie al *IDEILOR ÎN DIALOG* la fel de „solid” ca și cele de până acum. Alex Leo Șerban scrie despre *VERTIGO* (partea a doua) al lui Hitchcock, Dan C. Mihăilescu pune evenimentele literare ale lunii noiembrie sub semnul „Mișcărilor de forță, polemicilor, premiilor literare”, Florin Căntec analizează „Fabricarea unei mitologii politice: Ceaușescu & Nixon”, Dan Lazea se întreabă „Ce este gândirea slabă?”, Ioan Stanomir scrie despre Titu Maiorescu, iar Cătălin Partenie despre Alexandru Dragomir.

ochiul magic

Mai semnează comentarii de carte Radu Paraschivescu și Vladimir Tismăneanu (acesta din urmă la autobiografia Nadiei Comăneac). La finalul unui număr consistent din care foarte multe lucruri au rămas neconsemnate aici, Horia-Roman Patapievici găsește necesar să pună pe tapet câteva reguli ale polemicii.

Alte lucruri aș fi putut discuta aici, așadar, dacă nu m-aș fi hotărât, în cele din urmă, să scriu câte ceva despre mass-media românească, cea așa-zisă de informație.

Știrea de televiziune

câteva tipuri:

Știrea-bârfă! S-a scris enorm despre conținutul total aiurea al știrilor de televiziune de la noi. Într-un fel te poți amuza. Nu-i de ici de colo să afli chiar la știri despre un grajd de pe un deal dintr-un sat din Moldova care a luat foc și a lăsat în urmă o bătrânică plină de amărăciune. Sau despre o sfedă care prezintă vag semnul unei cruci (care ar putea fi foarte bine semnul plus). Sau despre o halbă spartă în capul unui bețiv tocmai de către fostul coleg de armată al cumnatului său. Sau despre o Dacie aterizată benign într-un șanț, fără victime sau alte daune materiale în afara boțirii capotei.

Știrea-telefonul-fără-fir! O „știre” de pe *PROTV*, difuzată la fatidica oră cinci în urmă cu ceva timp, mi s-a părut suprarrealistă. În felul ei. Era, de fapt, un minireportaj. Știrista anunță că într-un sat de țigani de lângă București, copiii „de nici 7 ani” conduc autoturisme și provoacă numeroase accidente.

Urmează reportajul filmat unde o voce de bărbat ne spune că mașinile sunt conduse de copii de „12 ani și chiar mai mici”. Este întrebat un sătean dacă este adevărat și săteanul confirmă că se mai întâmplă ca tineri minori, de „14-17 ani” să conducă mașinile părinților. În fine, este interviuat și polițistul secției din acel sat dacă s-au înregistrat accidente rutiere în ultima vreme și polițistul evocă un accident relativ recent produs de un tânăr de „20 de ani” care furase mașina tatălui.

Știrea-vorbe-puse-în-gură! O altă categorie de știri sunt acelea predominant sportive (*ANTENA 1, PROTV, TVSPORT*) rezultate din cea mai dezastruoasă întrebare posibilă, interzisă în toate cursurile de jurnalism, căci induce răspunsul: „Nu-i așa că...?” De fapt, ziaristii sportivi inventează știri pe bandă rulantă folosindu-se de zvonuri, speculând prostia și orgoliul fotbalistilor, a antrenorilor și, evident, a președinților de club (căci, în principal, despre ei e vorba), provocându-i să spună tot felul de enormități când e dar că nu au nimic de spus. Cineva îl întreabă pe Ioan Andone dacă nu i-ar plăcea să-l aibă pe Mutu atacant la Dinamo, iar Andone răspunde că da, normal, orice antrenor ar fi fericit să-l antreneze pe Mutu. Acest schimb de replici anost se transformă însă în știrea: „Dinamo intenționează să-l cumpere pe Mutu!”. După ce tot Dinamo învinge pe Craiova, Claudiu Niculescu e întrebat dacă nu ar fi indicat ca oltenii să folosească... Viagra. Oarecum stânjenit și încercând să scape de întrebare și să urce mai repede în autocar, Niculescu zâmbeste forțat și aruncă

un „Probabil!” indiferent și cu jumătate de gură. Știrea însă sună cât se poate de „Claudiu Niculescu le recomandă Viagra!”. Mda!

Gherguț de la BEC

Mă gândeam să scriu câțiva rânduri despre halul în care oamenii vor să vorbească în limba română la televiziune și să se arde de ar putea oare să dea amenzi pentru siluirea în direct a vorbii române?, de la fotbalști până la muzicieni și regizori de film invitați pe la cine și emisiuni. Dar apoi l-am ascultat sidersul acel Gherguț de la BEC care nici el însuși nu înțelegea ce spune și mi s-a părut că nu are nici un rost. Așa că, mai bine aș scrie despre libertatea presei, mi-am zis.

Cititorii să fie cât mai proș

Mai ales că odată cu apropierea alegerilor s-a tot discutat acest subiect. Au fost și scandalurile *ROMÂNIA LIBERĂ* și toată suflarea presei române părea angrenată în a-și câștiga și conserva libertățile de exprimare. Când au avut alegerile, ziarele s-au cuminițit. Cine are informații cu adevărat echidistante, având deciziile două alternative: *Evenimentul zilei* sau *COTIDIANUL*. Deși *Evenimentul zilei* avea reclame electorale cu și-era mai mare dragul. Între ele nu se binea înțeles. Dintre televiziuni, *RE TV* mi s-a părut de departe cea mai bună. Îi are pe Robert Turcescu și Rodica Cioc, doi jurnaliști care fac mai mult decât să spună un loc. Dintre radio-uri, *Europa FM*. Cam atât în rest, grosul ziarelor și televiziunilor s-au întrecut în a-și ascunde opțiunile și să se pedeside sau, dimpotrivă, a le face evidente pe ici pe acolo prin părțile esențiale, folosind tehnici de manipulare atât străvezi și de primitive încât au insultat și inteligența cititorilor cu liceul netern. De pildă, după scandalul autobuz electoral, *NATIONAL* titra de o șchioapă pe prima pagină: „Autobuzele fraudate aparținut Alianței!”. Undeva în colțul din dreapta, cu litere mici mici se afla și mențiunea „Știrea spune:”. Evident că în articolul cu pricina de o pagină întreagă - nu se afla dovada. Doar replicile disperate ale pesedistului. Ceva de genul: „Cine zice, ăla e!”. Mi-am zis că la cât de proastă e, proștii din România nici nu merită să fie liberați.

Și iată că, până la urmă, am scris și despre nimic. Îmi pare rău pentru lehamitea căpătată în tot mai bine cu cărțile. Mai ales că asta de an a fost foarte bogat.

Cru

“România literară” - Abonamente la redacție pentru anul 2005

Talon de abonare

- abonament trei luni (13 numere) - 260.000 lei
- abonament șase luni (26 numere) - 520.000 lei
- abonament un an (52 numere) - 1.040.000 lei

Nume ..... Prenume .....
str. .... nr. .... bl. .... sc. .... et. .... ap. ....
sector. .... localitate. .... cod poștal. .... județ. ....

Trimiteți prin mandat poștal contravaloarea abonamentului solicitat, pe adresa dir. adm. Corneliu Ionescu, Fundația “România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, București, cod 010071, OP 22, și, prin poștă, pe aceeași adresă, talonul de abonare completat și copie a mandatului poștal. Prețul include și cheltuielile poștale de transmitere a revistei. Cititorii din străinătate sunt rugați să trimită prin poștă un plic cu un cec în valoare de 130 \$ sau 100 euro pentru un an. Costul unui exemplar va fi, de la 1 ianuarie 2005, 20.000 lei, iar la redacție 15.000 lei.

32 pag. - 15.000
La redacție: 10.000

